

SZAKDOLGOZAT

Orosz Ágnes

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Településépítészeti és Települési Zöldinfrastruktúra Tanszék

A város másik oldala

Budapest szórakozóhelyeinek vizsgálata

Konzulens: Szűcs András

Belső bíráló:

Külső bíráló:

Tanszékvezető: Szövényi Anna Andrea

Orosz Ágnes

Településüzemeltető szakirány

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	6
2. Terület lehatárolása.....	7
3. Történeti áttekintés	7
3.1 Budapest általános történeti áttekintése a 19. században	7
3.2 A VII. kerület történeti áttekintése	9
3.2.1 Erzsébetváros napjainkban.....	12
3.2.2 Zsidónegyed alakulása	12
3.3 Belváros területi vizsgálata	13
4. A Budapesti fürdők története.....	14
4.1 Földtani felépítés.....	15
4.2 A fürdőkultúra kialakulása- Korai idők és a Római kor.....	15
4.3 A honfoglalástól a török időkig.....	17
4.4 A budai fürdőkultúra második nagy korszaka.....	17
4.5 A 18. századtól napjainkig	18
5. A kávéházi kultusz.....	21
5.1 Kávéházak történelme	21
5.2 Nevezetes kávéházak	24
6. A bordélyházak	27
7. A Lágymányosi vigalmi negyed- Konstantinápoly Budapesten	29
8. Éjszakai élet az 1950-1960-as években- Kávéházak állapota a háború után	31
9. A Kádár-korszak és a szórakozás	33
9.1 Legismertebb szórakozóhelyek a Kádár-korszak idején.....	34

10. Szórakozás a '90-es évek Budapestjén.....	34
10.1 Legismertebb szórakozóhelyek a '90-es években.....	35
11. A 2000-es évek új műfaja- a romkocsmák	38
11.1 A kezdetek	38
11.2 További jelentős romkocsmák Budapesten	43
12. A bulinegyed születése Budapesten.....	45
12.1 A bulinegyed alakulása.....	45
12.2 Európai nagyvárosok bulinegyedei	47
12.3 A bulinegyed helyzete napjainkban.....	52
13. Szórakozóhelyek napjainkban.....	54
13.1 Budapest jelentős bulihelyei	56
13.2 Szezonális szórakozóhelyek Budapesten	58
14. Kultúrkörnyék a belvároson kívül- Bartók Boulevard.....	60
15. Javaslat	64
15.1 Szórakozóhelyek elemzése.....	64
15.1.1 Az elemzés célja.....	64
15.1.2 A választott szórakozóhelyek	64
15.1.3 A választott barnamezős területek.....	66
15.2 Értékelés	66
15.2.1 Az értékelési rendszer	66
15.2.2 Értékelés szempontjai	67
15.3 Eredmények.....	68
15.3.1 Szórakozóhelyek értékelésének eredménye.....	68

15.3.2. Barnamezős területek értékelésének eredménye.....	70
15.4 Egy új szórakozóközpont létesítése	70
16. Összefoglalás.....	71
17. Forrásjegyzék	72
18. Ábrajegyzék	77
19. Mellékletek.....	79

1. Bevezetés

Budapestet évente átlagosan 10 millió külföldi- és belföldi turista látogatja meg. Ők a fővárosban a látványosságokon és a híres épületeken kívül elsőként a vendéglőket, szórakozóhelyeket és romkocsmákat keresik fel, melyekből Budapest számtalan lehetőséget tud felkínálni. De ez nem csak napjainkban van így, hisz a történelmünk során a magyar irodalmi- és kulturális életnek mindig is a kávéházak és borozók szolgáltak helyszínéül. A belvárosban éltek híres költőink, zeneszerzőink, forradalmáraink, akik mind megfordultak, és inspirálódtak ezeken a helyeken. Ugyanakkor a kávéházak biztosították az átlagembernek is a szórakozás forrását, itt tudtak közösségi életet élni. Az idő múlásával ezek a helyek átalakultak, esetleg megszűntek, de el teljesen sosem tűntek, nagyon fontos részei maradtak a város arculatának. Ezek a helyek biztosítottak teret a kulturális eseményeknek, vallási csoportoknak, lázadóknak, itt alakultak meg az első underground mozgalmak. Budapest a romkocsmák megszületése által egy teljesen új műfajt alkotott meg a szórakozóhelyek világában, aminek hatásait a városi szövet is megérezte. Napjainkban a bulinegyedek és szórakozóközpontok kikerülhetetlenül fontos részei Európa nagyvárosainak, nincs ez máshogy Budapesten sem, csak fontos tudni, hogy ez milyen hatással lehet a városra, megéri-e feláldozni a lakóterületeinket a bulizás érdekében.

Így a szakdolgozatomban a budapesti szórakozóhelyek jelenlétével szeretnék foglalkozni, az elmúlt évszázadokban milyen meghatározó szerepük volt a város formálásában, és hogy jutottak el mai formájukig, hogy az előkelő kávéházak világa, hogy alakult át titkos partikká, majd napjainkban, hogy vették át az uralmat a romkocsmák és bulihelyek, és mit tartogathat a jövő Budapest szórakozóhelyeinek.

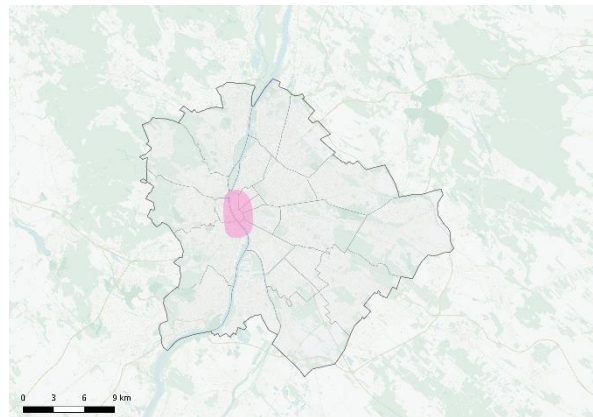
Az alapvető célom, hogy a munkám végén egy átfogó képet kapjunk arról, hogy a szórakozóhelyek alakulása mennyire befolyásolta a város arculatának alakulását, mennyire határozták meg a fővárost az aktuális szórakozóhelyi formák, és mivel állunk szemben napjainkban, milyen problémákkal kell megküzdenie Budapestnek, hogy az igények kielégítésén túl élhető tudjon maradni.

A szakdolgozatom fő részét egy összefoglaló vizsgálat adja, amivel a 19. századtól egészen napjainkig végigkísérhetjük, hogy a korszak embere hol élt társasági életet. Bepillantást nyerünk az elmúlt századok éráiba, hangulatába, majd szembesülhetünk napjaink szórakozóhelyeinek problémáival.

2. Terület lehatárolása

A szakdolgozatomban nem szeretném egy szigorú keretekkel meghatározott terület vizsgálatára fektetni a hangsúlyt, hisz a témám jellegéből adódóan nehezebb fizikai határokkal definiálni a vizsgálandó területet. A dolgozat fő célja a kultúrkör feltárása és időrendi vizsgálata Budapesten és környékén. Ebből kifolyólag nem gondolom, hogy pontosan meghatározott lehatárolással lehetne dolgozni ezen a területen, mert az idők során nem csak a meghatározó kultúr- és szórakozóhelyek vándoroltak esetleg új helyszínekre, de a főváros határai is változtak, így a témám helyszínéül egész Budapestet, és közvetlen környékét választottam. Ezen területen belül mégis meg tudunk határozni olyan kisebb területeket, csomópontokat, melyek többször is megjelennek, fontos szerepet játszanak a kulturális életben.

A belső kerületek nem csak napjainkban, de a múltban is fontos részei voltak a fővárosnak, meghatározó szerepet töltek be az emberek életében, mint találkozási pontok, kulturális helyek. Ezen okból is a mélyebben érintett területek a VI., VII. és VIII. kerület lesznek, továbbá a XI. kerület. Ezek többek közt az egyik legrégebbi, és kulturálisan legsokszínűbb kerületei a fővárosnak, melyek a kávéházak idejétől kezdve meghatározóak napjainkban is, az éjszakai életen, kocsmakultúrán túl egészen az underground szórakozóhelyekig.

1. ábra: Budapest területi lehatárolása, vizsgálatban érintett területek (saját ábra)

3. Történeti áttekintés

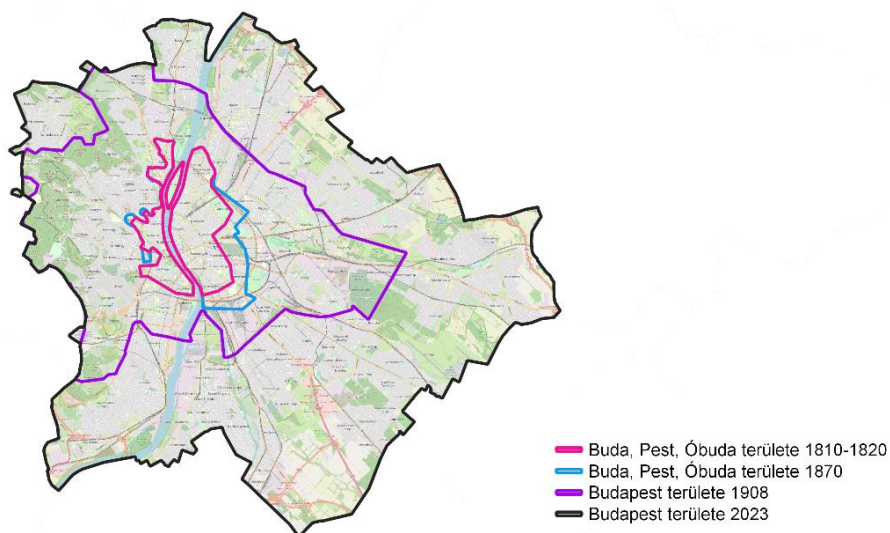
3.1 Budapest általános történeti áttekintése a 19. században

A 19. század elején nagy fejlődéshullám indult el az akkori Buda és Pest területein belül. A főváros nagyon gyors ütemben kezdett el terjeszkedni, így a problémák elkerülése végett szükségesek voltak a rendezési tervek. Ezek különböző intézkedéseket fogalmaztak meg a jövővel kapcsolatban, továbbá irányították és egyben ellenőrizték a terjeszkedéseket. Az első tervezetet, mely hatással volt az akkori Buda és Pest városszerkezetére, Hild József nyújtotta be, mely József-nádor különböző javaslatait is tartalmazta. Széchenyi István volt az első, aki megfogalmazta Buda és Pest egyesítésének gondolatát, hogy ezzel egy egységes várost kapjon az ország. Később, 1839-ben az ő támogatásával épült meg a Lánchíd, mely összekötötte a két

oldalt, ezzel megteremtve egy nagyon fontos kapcsolatot a két rész között. Ez nagy mértékben befolyásolta a városszerkezet alakulását, az utcahálózatok megalakulását a belváros területén, és hogy a jövőbe tekintve a városnak egy megfelelő arculata tudjon kialakulni. (Perényi, 1974)

A 19. században Magyarország területén minden város terjeszkedni kezdett, mindenhol elkezdődtek a városodás folyamatai. 1850-re Buda és Pest népessége a kétszeresére növekedett a 20 évvel azelőtti állapotához képest. Ekkor a városban elkezdtek szaporodni a kávéházak, Pest belvárosában egész bordélynegyedek alakultak ki, az ember már a szórakozóhelyek több formájával is szembetalálhatta magát. A város gyors fejlődése új problémákat vetett fel. Ahogy lassan a város minden területe beépült, látszott, hogy egy új átfogó városrendezési tervre lesz szükség. Ezzel szerették volna javítani a városrészek átjárhatóságát, és szervezését. (Perényi, 1974)

A kiegyezést követően Pesten hatalmas városépítési munkálatok vették kezdetét, az építési engedélyek száma megsokszorozódott. Így a 19. század második fele a különböző építkezésekkel a magyar építészet egyik legizgalmasabb és legproduktívabb időszaka volt. A kezdeti időszakban még a klasszicista hagyomány és romantika uralkodtak, majd megjelent a neoreneszánsz, korszak végére pedig egy új irányzat dominált, a historizmus. Ezt az időszakot tekinthetjük az iparosodás és az urbanizáció fellendülésének kezdeti időszakának, ami jóval sokrétűbb volt utána következőktől. (Hidvégi, 2006)

2. ábra: Buda, Pest, Óbuda, majd Budapest területi változásai 1810-től napjainkig (saját ábra)

Az első írásos emlékek Erzsébetváros területén elfekvő városól 1699-ből származnak, ebben az időben kezdték meg Pest külvárosi részeinek kialakítását. Az 1400-as évek második felében épített városfal a jelenlegi kiskörút vonalán húzódott és a mögötte elterülő 1 km²-nyi területen állt Pest. Az 1969-es számlálás alkalmával több, mint 200 házat számoltak össze a területen, melyekben körülbelül 1700 lakos élhetett akkoriban, ebbe nem számolták bele a Pestet

3. ábra: 1775, Pest és környékének áttekintő térképe, napjaink bulinegyedének lehatárolása (saját ábra)

körülvevő falvak lakosait, ugyanis ők nem rendelkeztek polgárjoggal. A domborzati adottságoknak köszönhetően Pestnek könnyebb volt terjeszkednie, mint Budának, így a szabad királyi város cím visszaszerzése után Pest látványosabb növekedésbe kezdett. Gyarapodtak a házak a város határain belül, azon kívül pedig földművelésbe kezdtek, elkezdődött a városi kertek kialakítása, így érezhetőbbé vált Pest központi szerepe. Az 1700-as években jelentősebb forgalom indult el a városkapuk közelében, ennek okai valószínűleg az ide kitelepedett bordélyházak, fogadók és kisiparos műhelyek voltak.

A lakosság száma folyamatosan növekedett, így további házakat osztottak ki a környező területeken, és szabálytalan letelepedésbe kezdtek a kertterületeken. A növekedést bizonyítja, hogy 1777-ben már templom és plébániai is állt a jelenlegi Nagymező utca és Király utca sarkán, a külvárosi területet pedig 2 plébániai területre osztották fel. A felső része lett Terézváros, az alsó része pedig Józsefváros- ezek neveiket az akkor trónon levő Mária Teréziáról és fiáról, II. Józsefről kapták.

A külvárosi terület szabályozása ugyan csak később történt meg, de a dűlőutak és a Pestre vezető országutak tagolttá tették. Elrendezését blokkszerűség jellemezte. A kertek és szántók felparcellázása alkalmával alakították ki a mai utcahálózat alapjait. A házakra a szabadon álló, földszintes beépítés volt a jellemző, ezek nagyrészt vályogházak voltak. Alapvetően az épületek tágas kerttel rendelkeztek, viszont az országúthoz közelebb eső területeket zártabb, sűrűbb beépítés jellemezte.

Az 1700-as évek második felében bevezetett erdőtörvény miatt a mezőgazdaságra alkalmatlan területeken erdőtelepítést kellett végezni, így Terézvárosban a margitszigeti apácákhoz tartozó mocsaras területre fűzfákat telepítettek. Ezt II. József uralkodása alatt akácokkal és szederfákkal egészítették ki, így kezdődött meg a Városliget kialakulása.

Az 1700-as évek végén a városfal lebontásra került, így megkezdődhetett Pest egységes fejlődése. A városrészen újjáépítették az addig ott álló fatemplomot a nagyobb kapacitás érdekében, így 1809-ben megépült a napjainkban is látható kőtemplom a Nagymező- és Király utca sarkán.

Az 1800-as évek közepén ebben a városrészben helyezkedett el Pest összes utcájának és házának nagyjából negyede, így kezdetét vette a házak számozása a kerületben. A legkülönbözőbb iparosok és kereskedők fordultak meg és telepedtek le Terézvárosban, így elég zsúfolt környékké vált ebben az időben, amit az 1838-as márciusi árvíz jelentősen megváltoztatott, a városrész nagy része megrongálódott és alig 300 ház maradt ép állapotban. Ezután kezdődtek meg Terézvárosban az újjáépítések. A parcellázás következtében egy korszerűbb utcarendszer jöhetett létre, az addig jellemző földszintes házak helyett megjelentek az emeletes házak, ezek anyaghasználatában főként a kő és a téglá dominált. 1849-ben Pest-Buda egyesítésével nagy hatást gyakoroltak a fejlődésre. Látványosan alakultak át az utcahálózatok, rendszerint bővítették őket. Egyre több gyár költözött be a városba. Az évszázad második felében Pest-Buda a kontinens egyik legmeghatározóbb metropoliszává vált.

4. ábra: Erzsébetváros területi változása 1777-től napjainkig (saját ábra)

Ezekben az időkben Terézváros volt az egyik legjobban kiépült és legsűrűbben lakott külvárosi rész, ekkor Pest-Buda lakosságának majd 30%-a élt ezen a területen. 1872-ben mikor Pest, Buda, Óbuda, Kőbánya és a Margitsziget Budapest néven egyesült, a várost 10 kerületre osztották fel, így lett az addig Terézvárosként ismert külvárosi rész kettéosztásából 2 új

kerület: a VI. Kerület- Terézváros és a VII. Kerület- Erzsébetváros.

1872-es kialakulásakor Erzsébetváros területe közel hatszorosa a mai ismert kerületnek. Nevét Ferenc József császár feleségéről, Erzsébet királynőről kapta. A kezdeti időszakban csak Belső-

Erzsébetvárosban álltak földszintes, esetenként emeletes házak, a Kertész utcán túl csak kertek, attól keletebbre pedig szántók és rétek alkották a kerületet. Majd fejlődésnek indult Erzsébetváros, melynek számos tényezője volt: kiépítették a nagykörutat, és megépült az Andrassy út, akkor még Sugárút néven, 1884-ben megépült a Keleti pályaudvar, 1885-ben a Városliget adott otthont az Általános kiállításnak, Budapesten zajlott a millenniumi kiállítás 1896-ban és az 1890-es években kialakították a villamoshálózatot, mely több helyen is becsatlakozott a VII. kerületbe. Az 1800-as évek végén ment végbe az a változás az épület állományán is, mely a mai napig meghatározza Erzsébetváros városképét. Ellepték a kerületet az újonnan épült bérházak, melyek a klasszicista jegyeikkel mai napig meghatározónak számítanak Budapest épület állományában. Ezekben a bérházakban általánosan a földszinten üzletek vannak, esetenként kávéházak, irodák, vagy műhelyek, a hátsó helyiségek raktárként funkcionálnak. Az emeleteknél a legelterjedtebb a gangos szerkesztés volt, ahol a gangról nyílnak az udvari lakások és a konyhák. Az emeletes házakra így több lakás jutott, mint földszintes elődjeikre, így jobban eloszlottak a költségek. Ennek következtében az 1900-as évek elején már 2-3 emeletes házak épültek a kerületben, majd ezt megpróbálták visszafogni, és adómentességgel ösztönözni a lakókat az 1-2 emeletes házak építése felé.

A gyors urbanizáció miatt Erzsébetvárosban sok hiányosság alakult ki, amik jellemzik a kerületet. Az utcák szűkek, a bérházak udvarai keskenyek, ennél fogva a lakásokba nem tud elég fény bejutni. Emellett a terület külső részét bérházak szegélyezik, míg a belső részeken inkább elhanyagolt állapotú, kis házak állnak. Így Belső-Erzsébetváros az átlagosnál szűkösebb és zsúfoltabb. A kerületet szellősebbé akarták tenni, így az 1. világháború előtt építési tilalmat vezettek be a kerületben. A tervek a kerület átszelését szorgalmazták, amit egy sugárúttal akartak véghez vinni. 1937-ben el is kezdték építeni az Erzsébet sugárutat, megépült a Madách-ház, ezzel lezárva az építkezés első fázisát, melynek folytatása sosem következett be. A körülbelül 100 méteres szakasz a Madách tértől a Rumbach Sebestyén utcáig tart.

3.2.1 Erzsébetváros napjainkban

A rendszerváltás után Budapest egész területén megindult az épületek privatizációja, így Erzsébetvárosban is, és a kulturálisan fontos negyedben az épületek állapotuk romlásának következtében már nem voltak olyan értékesek, mint egykor. A befektetők számára terhet jelentett a felújítás, így a 2000-es évek elején a negyed házai bár lassan, de kezdtek eltűnni. Ilyen volt például a Holló utcai épületek egy része. A műemlékvédelmi szabályozások miatt nehéz és költséges is felújítani a negyed épületeit, és emellé még beütött a 2008-as válság is, így a már elkezdett beruházások és építkezések nagy részét leállították, a befejezetlen projektek a befektetőkön maradtak. Ezzel párhuzamosan viszont a negyedben megindult egy kulturális átalakulás, ami rányomta a bélyeget a kerület sorsára.

3.2.2 Zsidónegyed alakulása

Pest régi zsidónegyede a főváros egyik legrégebbi, és egyben lehangulatosabb városrésze, mely közel kétszáz éve nagyon meghatározó karaktert ad Budapestnek. Ez a tradicionálisan kialakult kereskedő negyed nagyban eltér a többi városrésztől, de Európa többi nagyvárosának zsidónegyedei közül is kitűnik. Itt találkozhatunk Pest belvárosában egyedül a régi XIX. századi Pest romantikus- klasszicista és kisvárosias beépítésével, továbbá itt csoportosulnak a magyarországi zsidó hitélet legfontosabb zsinagógái és építményei.

A múltban kialakult zsidónegyed mindig is fontos lakó-és kereskedő funkciót töltött be, ez a funkciója mind a mai napig fenn maradt. A legkorábban beépült negyed a Király utcára felfűződve jött létre. Ezen a területen a legutóbbi évtizedig semmilyen más középület nem volt található a zsidó közösség fontos intézményein kívül- ilyenek a zsinagóga, a rituális fürdő, iskola, közösségi épületek. Az itt élő zsidóság élete a három meghatározó zsinagóga közötti háromszögön belül zajlott (Rumbach Sebestyén utca- Kazinczy utca- Dohány utca). Itt található a Magyarországi és Budapesti Zsidó Hitközség székháza, a Zsidó Múzeum, a Goldmark Terem, a Hősök temetője, és a Hősök temploma. Ezen a területen belül számos imaszoba létezett, általában a lakóházak első emeletén, ezeknek a működése azonban napjainkban már megszűnt. A zsinagógák többsége a mai napig működik, ezzel biztosítva az itt élő zsidóság vallási életének színterét, ez alól kivétel a Rumbach Sebestyén utcában álló zsinagóga, mely üresen áll és hanyatlásnak van kitéve.

A kereskedelmi élet főutcájának mindig is a Király utca számított, ez a mai napig változatlan maradt, még ha korábbi jellegéből egyre többet veszít is az idő múltával. Ebben az utcában

jelent meg a legtöbb étterem, kávéházak, különböző mulatók színesítették az utcát, továbbá itt voltak az antikváriumok, nyomdák és könyvkereskedések. Sokáig ez volt a budapesti polgárság egyetlen sétautvonal is, amely egyenesen a Városligetbe vezette a sétálót. Az utca két oldalán a mai napig műemlék védett házak állnak, így érintetlensége miatt megtartotta különleges hangulatát. A negyed egyetlen piactérként funkcionáló területe a Klauzál tér volt, ez szolgált az egykori gettó főtereként. Mára a piactér megszűnt, de az itt felépített vásárcsarnokkal a hely kereskedelmi funkciója egy darabig megmaradt. Napjainkban a terület zárt játszótéri parkként működik, körülötte fellendült a vendéglátás a kisebb kávézók, reggelizők megjelenésével. Mind a Kazinczy- és a Holló utca között, mind a Gozdsu udvarban ezüst- és aranyművesek, ékszerészek tevékenykedtek, ezek napjainkig nem maradtak fent. A műhelyek és az üzletek mellett a városrészben nagyon sok vendéglő, borház és kávéház volt jelen, melyek felpezsdítették a kulturális életet. A Király- és a Paulay Ede utcában rengeteg vigadóval és szórakozóhellyel is találkozhattunk, manapság ezeknek már csak a töredéke létezik. Mivel kereskedelmileg ez a környék nagyon fontos volt a 19-20. században, így ezeken az utcákon és környékükön nagyon nagy számban jelentek meg a kávéházak, bordélyházak és szórakozóhelyek. A mai napig megvan ennek az emléke, hisz a ma ismert bulinegyed a VII. kerületben összemósodik a régi zsidónegyeddel és a gettó területével, és a régi kávéházak szerepét ma átveszik a manapság egyre nagyobb hírnévnek örvendő romkocsmák és bulihelyek.

3.3 Belváros területi vizsgálata

Budapesten három különböző típusú tereplasztika jelenik meg, a síkság, a vízpart és a hegyvidék. Az eltérő környezeti viszonyok igényeinek kielégítéséhez egy egyedi úthálózat tervezésére volt szükség, mely alapjaiban nagyon hasonlít a Hausmann-i Párizs rendszeréhez, bár a budapesti körutak száma elenyészik a párizsi minta mellett, a fővárosban összesen három körút szeli át ívesen a belvárost.

A fővárosi körutak rendszerének kiépítése az 1838-as árvíz után vette kezdetét, de a forradalom és szabadságharc alatt leálltak a munkálatok, így igazán az 1867-es kiegyezés kezdődtek el a munkálatok. Elsőként a Kiskörút épült meg, ami egy körívet alkot a Deák Ferenc tér és a Fővám tér között. Ez az útvonal a belváros egyik legjelentősebb útvonal, mely lehetővé teszi a városmag elérését. A Nagykörút alakulása későbbre tehető, körülbelül a Margit híd 1870-es megépülésével tehető egy időpontba. Ez az útvonal keresztülhalad a belső kerületeken, melyekről az egyes részei kapták a nevüket. A Nagykörút hagyományos útvonal a Margit híd pesti hídfőjétől a Petőfi híd pesti hídfőjéig tart, viszont ezt az elnevezést szokták használni

a Budával kiegészült teljes körre- érintve a Villányi és Alkotás utat. A Nagykörút kiépítése a kor egyik legnagyobb városépítészeti alkotása volt, ami mind a mai napig nélkülözhetetlen szerepet tölt be a város szerkezetében. Majd az 1980-as évek elején megépült az Árpád-híd, létrehozva ezzel egy külső körutat (Hungária körút), mely a Lágymányosi híd 1995-es megépülésével záródott be. Ez Budapest leghosszabb összefüggő körútrendszere.

4 A budapesti fürdők története

5. ábra: Úthierarchia, Budapest körútrendszere (saját ábra)

Magyarországon a fürdőkultúra hosszú évszázadokra nyúlik vissza, ma már nemzeti kincsnek számít a sok fürdő az országban, emellett Budapest is kiemelkedik a termálforrásaival és az ezekre épült fürdők számával. Nem hiába kapta meg Budapest a fürdőváros címet, hisz induljunk el bármerre, naponta elmegyünk a fürdők mellett.

4.1 Földtani felépítés

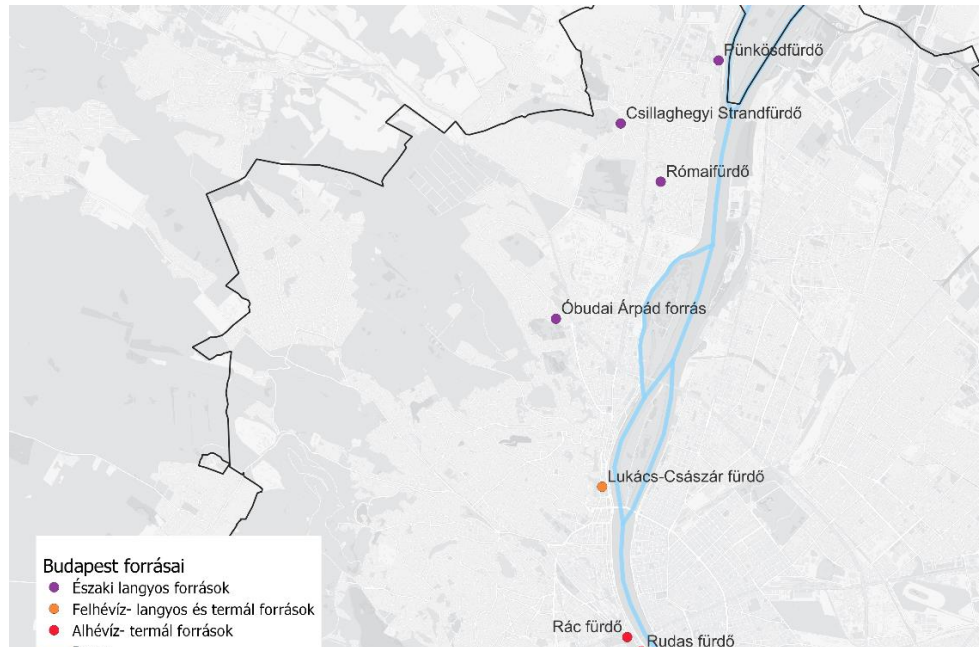
Budapest hévizekben való gazdagságának okai összefüggnek a terület különleges földtani felépítésével. Két egymástól különböző táj találkozik itt- az Alföld neogén laza üledékei, mint síkvidék és a Dunántúl nagyobb részt triászból, kisebb mértékben eocénből álló sziklás hegyei (Schulhof 1957). Napjainkban a Budai-hegység geológiailag legfontosabb jellemzői a triász kőzetek, az ezt követő időszakokból nem maradtak fenn ezen a területen kőzetek. A különböző hegységképző mozgások hatására a kőzetekben különböző repedések keletkeztek. Az ezekben közlekedő és mélyre leszivárgó víz ezeket a repedéseket az idők folyamán még tovább tágította, mindeközben pedig karsztos járatokat, és helyenként akár barlangokat hozott létre. A főváros területén az eltérő kőzettani adottságoknak megfelelően Budapest hévizei is eltérő eredetűek. A Budai-hegység felől érkező vizek folyamatosan a mélybe szivárgás közben melegszenek fel, majd különböző más eredetű meleg vizekkel keverednek és így törnek a felszínre. Az Alföld felől viszont nagyobb mélységből származó forró vizek áramlanak és ezek a triász réteg határán keverednek hidegebb vizekkel. Pest nagy mélységű fűrt kutait ezek a vizek táplálják. A fentiekben említett, a budai termálkarszt egyedi földtani helyzetének köszönhetően a főváros mai területén már jóval a török idők előtt is megjelentek a fürdők.

4.2 A fürdő kultúra kialakulása- Korai idők és a Római kor

Már az ősidőktől kezdve egyes kultúrákban a forrásokat nagy tisztelet övezte, az emberek elkezdtek szent helyekként tekinteni rájuk. Ennek legrégebbi bizonyítéka a keleti népektől származik. Itt a fürdés, mint vallási rituálé a test és egyben a lélek megtisztulásának a szimbóluma, ennek a hagyománynak a gyökerei pedig a mai vallási irányzatok többségében is felfedezhetőek. Majd egyszerre a víz új értelmet kapott és a test és lélek megtisztulásán felül a betegségek gyógyítását is várták tőle. Így az emberiségnek a víz hosszú idők óta a legegyszerűbb gyógymódot, a felfrissülést és a megújulást jelenti.

A mai Budapest területe Európa egyik legrégebb óta lakott települése. A különböző népek letelepedésének ezen a területen számos oka lehetett, többek között, hogy a területen áthaladó kereskedelmi utakon haladók számára egyszerű volt az átkelés a Dunán. Továbbá felfedezhették, hogy a folyó kanyarulatánál, a Tabánnál soha be nem fagyó hévforrások fakadnak. Idővel rájöttek, hogy a víznek gyógyhatásai is vannak, az erdőből a vadállatok a forrásokhoz nem csak inni járhattak, hanem itt gyógyították a sebeiket. A leletekből kiderül, hogy már a vaskorszakban éltek itt őslakosok, majd Kr. e. a 4. században egy új népcsoport jelent itt meg, a Kelták. Ezekre az időkre vonatkozólag semmi biztosat nem lehet mondani

a fürdőkről és forrásokról, de értékes helynek számíthatott a terület, hisz az őslakosok földvárakkal védték ezt a helyet. (Medriczky 1947)

6. ábra: Budapest forrásai (saját ábra)

A

források első tudatos kihasználásának és a budai fürdők születésének egyértelműen a római uralta idők, pannóniai időszakát lehet tekinteni. A rómaiak a területek elfoglalása során magukkal hozták a fejlett civilizációjukat és a fürőkultúrájukat is. A katonai szervezetük a sík terepeket kedvelte, így az első táborukat Óbuda északi részén alapították meg, ezt nevezték Aquincumnak. A feljegyzések alapján akkoriban 14 fürdő volt a városban, ezeknek a nagy része polgári közfürdő volt, de akadt néhány, amely magántulajdonban volt. Ezeken kívül jelentősek voltak még a katonai fürdők, azok közül is a legjelentősebb a Therma Maoires (Nagy Fürdő), ami napjainkban a Fürdőmúzeumként funkcionál. A fürdők megfelelő vízellátását a vízvezetékrendszerek kiépítésével biztosították, a víz elvezetéséhez csatornahálózatot építettek ki, és a fürdőhelységek fűtését padlófűtéssel oldották meg. Ezen fürdők többsége a mai Római Strandfürdő területén lévő forrásokból nyerte a vizét. A római birodalom bukása után hanyatlásnak indult Aquincum is, a következő századokban a fürdők megszűntek, és nincsenek adatok a hévforrások hasznosításáról sem. (Medriczky 1947)

4.3 A honfoglalástól a török időkig

A magyarok bejövetele egy új korszakot hozott, az ősmagyarok tisztelték a vizet, így temetkezési helyeiket gyakran hozták létre folyók, tavak medrében, és előszeretettel telepedtek le források vagy folyók mentén. Az egyik legkorábban alapított település a területen már rendelkezett fürdővel és kórházzal is, ugyanis lovagok ápolásával foglalkoztak itt. Az egyik legelső ismert fürdő ebből az időszakból a Szent Lukács Gyógyfürdő, amit a török időkben Lőpormalmi fürdőként vagy a Szent Lélek Lovagrend istápolyaként is ismertek. Ismertek voltak ezekben az időkben a Gellért-hegy lábánál feltörő források is, itt alapította meg Szent Erzsébet is a gondozóját, melyet később Sáros fürdőnek kezdtek el nevezni, és a mai Gellért fürdő helyén állt. Ezekből az időkből nagyon kevés további emléket lehet találni a fürdőkről. A 15. század elején Buda városa királyi székhellyé vált, és ebben az időben újra kezdtek feltűnni a fürdők, bár Buda felvirágozása aztán végül Mátyás király idejében következik be. Nagyszabású építkezésekbe kezdtek, amelyek bár érintették a fürdőket, inkább a Buda déli részére eső fürdők építését és fejlesztését támogatta.

4.4 A budai fürdőkultúra második nagy korszaka

Bár a rómaiak idejében virágzott a budai fürdőzés kultúrája, az azt követő években ez hanyatlásnak indult, és bár voltak próbálkozások ennek a felélesztésére, teljes sikerrel nem jártak egészen a török megszállás koráig, amikor is megkezdődött a budai fürdőkultúra második nagy, meghatározó szakasza. A törökökhöz közel állt a fürdőkultúra, így igényes, művészi kivitelezésű fürdőket építettek fel. Ezeket a fürdőket mind források mellé építették, hisz vallási okokból úgy vélték, hogy az állóvíz nem alkalmas a testi megtisztulásra. Amellett, hogy a fürdők elsődleges célja a testi-lelki gyógyulás volt, fontos szerepet töltött be többek között a társas életükben. A díszes fürdőikkel a kor zavaros viszonyi között is sikerült nemzetközi hírnévre szert tenniük. A törökök alapvetően két fajta fürdő fajtát hoztak létre, az egyik a gőzfürdő volt, a másik a termálfürdő. Budán, kihasználva az ott fellelhető hévízforrásokat, elsősorban a termálfürdők terjedtek el. Jellegzetes volt a fürdőhelyek kényelmes kialakítása és a zárt, kupolás medencés terek. (Vitéz 1987)

A napjainkban működő fürdők közül a négy budai török fürdő kiemelkedően izgalmasnak számít, melyek több mint ötszáz éves múltra tekintenek vissza.

Budapest legrégebbi fürdőinek egyike a Császár-fürdő, mely korábbi formájáról már a rómaiak is tesznek említést. Később a fürdőt az Irgalmasrendnek ajándékozták, és azóta is az ő

tulajdonukat képezi. A mai klasszicista külsejére a 19. században alakították át és egyben bővítették ki Hild József tervei alapján.

A mai Rác-fürdő, melyet a második világháború előtt Szent Imre fürdőként ismertek a 16. században épült. Modern formáját a csak a barokk fejlesztések után, az Ybl féle kiépítést követően kapta meg.

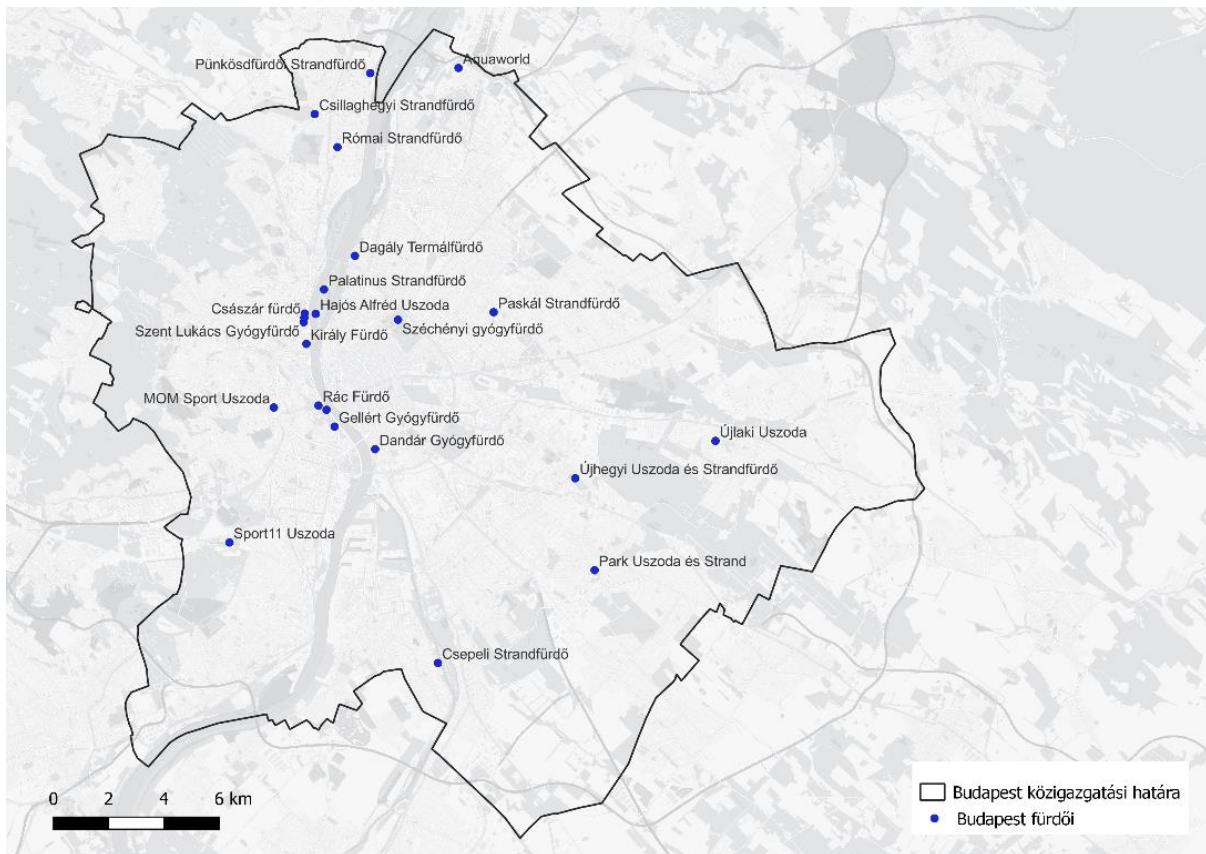
A Király-fürdő ellent mondott a török hagyományoknak és stratégiai okokból kifolyólag nem forrás mellett épült. Mivel a Lukács- és Császár-fürdők az akkori városhatár falain kívül estek, így a törököknek szükségük volt egy olyan fürdőre, amelyhez elér valamelyik forrásvíz, de egy esetleges ostrom bekövetkeztével is védve marad és. A mai állapota és neve a König családhoz köthető.

A talán leghíresebb mai napig fennálló török fürdő Budapesten a Rudas-fürdő. A fürdő a 16. évszázad közepén épült fel. Akkoriban Zöld oszlopos fürdőnek nevezték el, ennek oka a nagy medence felett elhelyezkedő zöld oszlop. A 18. század elején a Császári és Királyi Kincstár a fürdőt Buda városának ajándékozta, amely azóta is nagy népszerűségnek örvend. A török fürdő részét az idők során átalakították, felújították, kibővítették, de azóta is folyamatos használatban van és az értéke ugyanúgy megmaradt. A Rudas-fürdőt manapság már inkább gőzfürdőnek tartják.

4.5 A 18. századtól napjainkig

A 18. században a nyugati világ alulértékelt a fürdőket, nem foglalkozva így a gyógyhatásukkal. Ekkoriban Buda város csak a Sáros és a Rudas-fürdővel rendelkezett, hanyatlott a fürdőkultúra. A fürdőket csak az alsóbb osztálybeli polgárok használták, és mindinkább szórakozóhelyül funkcionáltak. Az 1800-as évek elején következett be változás, mikor a kor művészei a fürdőkben kezdték el megtartani találkozóikat és egy, a kávéházakhoz hasonló kulturális élet kezdett itt kialakulni, így a fürdésből egyszerre életvitel lett.

A 19. században bekövetkezett tudományos fejlődések lehetővé tették a fürdőkultúra fejlődését is. Fejlődött az orvostudomány, a mélykúti fűrés technikája, Magyarországra is eljutott az északi fürdőkultúra, és tudomást szereztek a keserűvíz jótékony hatásairól. Az egyetlen keserűvíz-fürdő a fővárosban a közel 100 évig működő Erzsébet Sósfürdő volt, amely a mai Szent Imre Kórház helyén állt. A technikai haladásnak köszönhetően az 1800-as évek közepén létrejött Budapest első melegvízes artézi kútja, melyre épült később az Ybl által tervezett épületegyüttes, a Szent Margit Gyógyfürdő, amely 1957-ben zárta be kapuit.

7. ábra: Budapest fürdői napjainkban (saját ábra)

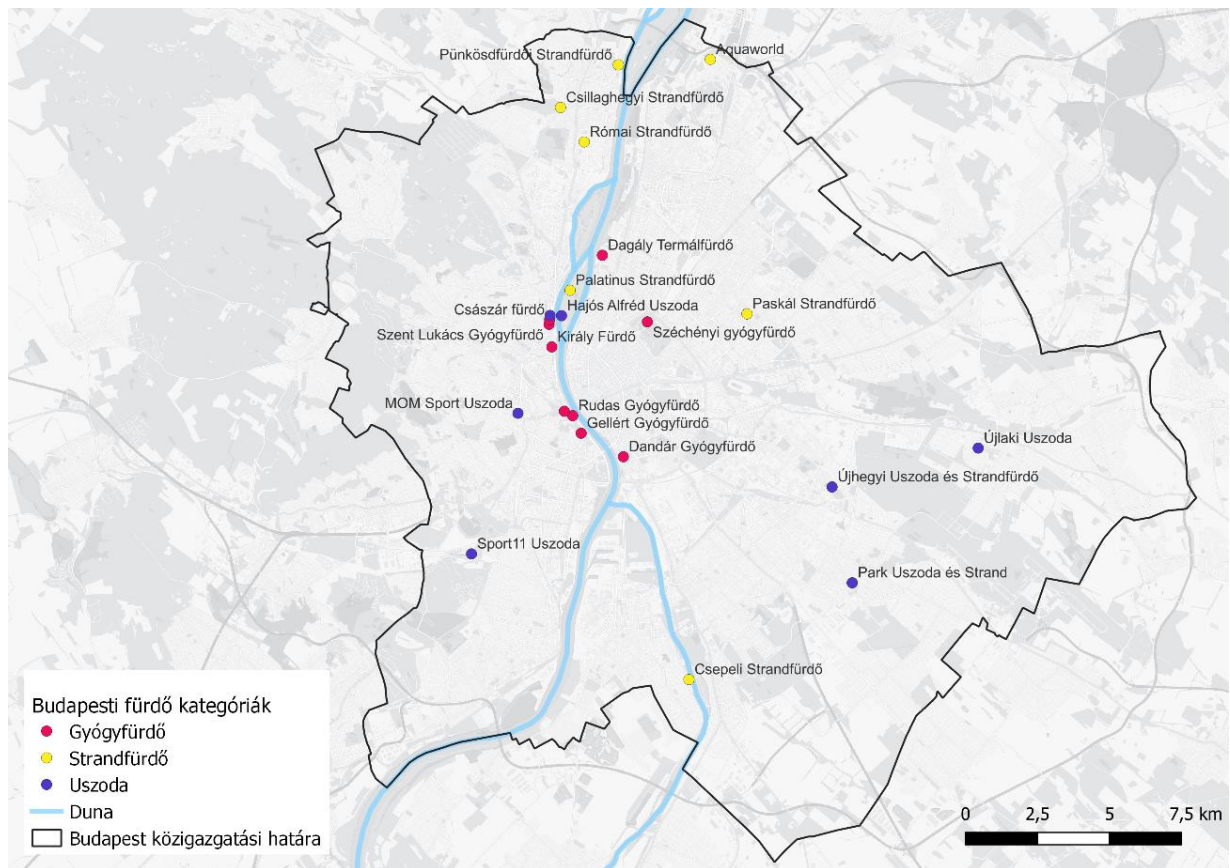
A későbbiekben arra jutottak, hogy nem csak Budán, de Pesten is meg kéne próbálkozni az artézi víz keresésével és kút fúrásával. Így is lett, és a Hősök tere alatt található kútban feltörő termálvizet találtak, melyet át is vezettek a Városligeti-tó közepén álló szigetre, a Nádorszigetre, ahol így meg tudott nyílni az Artézi fürdő. A fürdő nagyon nagy népszerűségnek örvendhetett rövid időn belül, így először a kibővítésén gondolkoztak, de jobb ötletnek tartották az átköltöztetését, így 1913-ban megszületett a Széchenyi Gyógyfürdő, mely napjainkban is Európa legnagyobb gyógyfürdő együttese. Budapest másik méltán híres fürdője az egykori Sáros fürdő helyén épült meg, a Gellért fürdő.

A 19. században népszerű pesti fürdők közül ma már nem sokkal találkozhatunk, a Széchenyi fürdő tudott csak fennmaradni teljes formájában. Pesten a század vége felé népszerűségnek örvendtek a kád-, vasas- és gőzfürdők egyaránt. A legkiemelkedőbb ezek közül a Hungária fürdő volt, amely a Klauzál utca és a Nyár utca között jött létre, több bérházat is magába foglalva. További nevezetes fürdők voltak a pesti oldalon a Diana-fürdő, ami a mai Belügyminisztérium helyén állt, a Gschwindt-fürdő, amely a mai Corvin mozi helyén állt, a Körúti fürdő, ami az Erzsébet körúton foglalta el helyét, és híres fürdő volt a Neptun-fürdő nevezetű kádfürdő is, amely titkos találgatás helyszínéül is szolgált a korban. Leírások alapján

a legszínvonalasabb fürdőnek a Rumbach-féle vasas fürdőt választották az emberek, de közkedvelt volt még a Feil-fürdő is, amely ugyanott állhatott, ahol később a Körúti fürdő. Számos fürdő eltűnésének az oka a közlekedés javulása lehetett, ami így megkönnyítette a polgárok számára a budai oldalon lévő fürdőhelyek elérését. A 20. századra a fürdőbe járást már nemcsak az arisztokrata réteg engedhette meg magának, hanem minden polgár számára egyformán elérhetővé vált és egyben szükséges is volt, hisz a században a pesti lakások nagy része nem rendelkezett fürdőszobával.

A fürdőkultúra további fontos eleme a strandfürdő volt, amely az 1920-as években érkezett meg a köztudatba Budapesten. A főváros legrégebbi strandfürdőjéről, a Csillaghegyi Strandfürdőről már az 1800-as években tesznek említést, fürdővé alakítása mégis csak 1919-ben kezdődött meg. Ugyanebben az évben nyitotta meg kapuit Budapest másik híres strandfürdője, a Pallatinus. A Római Strandfürdő területét már a rómaiak idejében szent helyként tisztelték, a fürdő 1930-ban nyílt meg. Az elkövetkező években Budapest körül szerte strandfürdőket hoztak létre, így az Albertfalvai, a Cinkotai és a Rákoscsabai Strandfürdő, melyek a kilencvenes években mind bezártak. Hasonló sorsra jutottak a Pestlőrinci, és Kispesti Strandfürdők. A legfiatalabb strandfürdője a fővárosnak a Paskál, amely 1989-ben nyitott meg, és a mai napig működésben van.

A második világháború után is folytatódtak a fürdőkultúrával kapcsolatos beruházások. A Dagály Strandfürdő már az 1940-es évek óta üzemel, kibővítették uszodával, majd 1970-ben bevezették a Széchényi Gyógyfürdő vizét, így a mai neve a Dagály Termálfürdő, Strandfürdő és Uszoda lett. Majd a legfrissebb beruházások egyikeként 2008-ban megépült Újpest új fürdőkomplexuma, az Aquaworld, mely azóta is Európa egyik legnagyobb fedett vízi élményparkja. Napjainkban Budapest 23 fürdővel, uszodával és stranddal rendelkezik, ezek közül 9 számít gyógyfürdőnek.

8. ábra: Budapest fürdői kategorizálva (saját ábra)

5. A kávéházi kultusz

*”A kávéházban fény volt és meleg, s ha környezetünk gyertyavilágos sötétségéből oda beléptünk, akkor úgy éreztük, hogy mégsem vagyunk annyira elhagyatottak. Ott voltak barátaink és ott volt minden menedékünk.”
/Füst Milán/*

5.1 Kávéházak történelme

Évszázadok óta akadnak olyan helyek, melyek az emberek egyesítésére és szórakoztatására lettek kitalálva. Ezek az idők folyamán az emberiség igényeivel együtt változtak, de a kocsmák, kávéházak, bordélyházak réges-rég óta a köztudatban vannak, esetleg más néven, más kiadásban jelennek meg. Az 1800-as években, ahogy megugrott a kávéfogyasztás, hiszen a kávéivás Európa szerte új társasági szokássá vált, úgy sorra nyitottak meg az új kávéházak is. Ennek következtében óriási fejlődésnek indult a kávéházi élet Európa szerte, és így Budapesten is. A kávéházak bizonyultak a nagyvárosi élet gócpontjainak a kor polgárai számára, hisz a kávéházak magukhoz ragadták a római fórum és az athéni agora szerepét.” (Szini 1917) Az

elhelyezkedésüket nagyban befolyásolták a kor kereskedelmi központjai, az emberek által legtöbbször látogatott utak, útvonalak, így nem meglepő módon a korszak első nagyobb kávéházai a Nagykörút és az Andrássy út kereszteződésénél jöttek létre.

A köztudatban élő kép a kávéházakról nem minden esetben jelenik meg a valóságban, hisz az 1860-as és 1870-es években koránt sem jellemezte őket az a fényűzés és kifinomultság, ami későbbi társaikra jellemző volt. Ennek egyik fő oka, hogy a kávéházak kezdetén a praktikusságot, kihasználhatóságot tartották fontosnak, mintsem az eleganciát. Ekkoriban három dolog volt, ami kötelező elemnek számított a kávéházakban: Thonet székek, kárpitozott bőr- és plüss pamlagok és természetesen a kellőképpen erős világítás, így téve lehetővé az olvasást a kávéház bármely pontján. Ezeken kívül megjelentek még a nagyméretű ablakok, amik biztosították a kapcsolatot az utcával, és a márvány asztallapok, részletek. Majd az 1880-as években változás állt be, a polgároknak egyéb igényei voltak, melyeket ki kellett szolgálni, így divatba jöttek a modernebb, fényűzően berendezett kávéházak. Jellemző volt rájuk a neoreneszánsz és a nagypolgári neobarokk stílusjegyeinek keverése. A legpontosabban a nagyméretű, palotatermekre hajazó, fényűző termekkel, nagy rézcsillárokkal, aranyra festett részletekkel, bőrpamlagokkal és óriási méretű tükrökkel lehet lefesteni azt, hogy hogy is néztek ki ezek a helyiségek. Az első ilyen kávéház Budapesten az Abbázia volt az Oktogonon.

De az igazi áttörést az 1900-as évek jelentették, a kávéházak ekkor nyerték el azt a formájukat, melyre napjainkban is leginkább emlékszünk, ekkor alakultak Budapest leghírhedtebb kávéházai, melyeknek egy része a mai napig fennál, kisebb- nagyobb változtatásokkal. Az 1800-as évek második felében a kávéházak a kulturális központokat jelentették, ahol meg lehetett vitatni a politikai élet eseményeit, és különböző baráti társaságoknak és szakmai csoportoknak biztosított fogadóhelyet (gondoljunk csak itt a Pilvax Kávéházra vagy az Abbáziára), az emberek szellemileg feltöltődni jártak, és közben kikapcsolódni. Egy bizonyos értelemben a lakás egy kihelyezett pontja volt, ahol az ember vendéget fogadhatott, kikapcsolódhatott, szórakozhatott. Ezzel szemben a 20. század változást hozott be a kávéházak világába. Megjelentek a billiárd asztalok, a kártyajáték, és a kávéházak a különböző társadalmi rétegekhez igyekeztek idomulni. Budapesten is megtalálható volt mind a fényűző, nagyvilági kávéház, amely a gazdagabb rétegeknek biztosított szórakozást, vagy a magyar értelmiség munkájának szolgált helyszínéül, és voltak, melyek az egyszerű polgároknak biztosítottak szórakozást. Ahogy egyre több jelent meg az olcsóbb, alacsonyabb színvonalú kávéházakból, úgy szoktak át a kispolgárok is a kocsmákról a „kávéházi levegőre”, és ezzel együtt egyre nagyobb számban tudott megjelenni a bűnözés is, ami az utcáról beköltözött a kávéházakba.

Megjelentek a zsebtolvajok, csalók, hamiskártyások és persze az éjszaka hölgyei, akik a bordélyházakon kívül szép lassan elkezdtek beépülni a kávéházakban is.

A nők kávéházba járása ugyan nem akkor kezdődött, mikor megalakultak az első kávéházak, csak a 20. században vált elfogadottá, hogy az úgynevezett hölgyórákban ők is belépést nyerjenek. Elsősorban azonban a művészvilág hölgyei látogattak el a kávéházakba, ezután a férjeikkel érkező asszonyok, akik külön asztalnál cseverészhettek, majd lassan beszivárogtak azok a hölgyek is, akik szórakozás, pénzkeresés céljából kezdték el a kávéházakat látogatni.

A 20. század elejére Budapest szép lassan a kávéházak városává nőtte ki magát, ezt mi sem bizonyítja jobban, mint, hogy 1908-ban a fővárosban 398 kávéház, illetve kávéház nyílt meg. Ezt a számot nem tekinthetjük állandónak, hisz a kávéházak üzletei elég gyorsan változtak, ahogy az egyik bezárt, úgy nyílt helyette a másik. 1912-ben Budapesten 322 kávéház és kávéház állt a polgárok rendelkezésére. (ZSOVÁK, 1912). (1. Melléklet)

9. ábra: Budapest nevezetes kávéházainak helye napjainkban (saját ábra)

5.2 Nevezetes kávéházak

Abbázia

A főváros egyik elsőik közé tartozó és egyben egyik leghíresebb kávéháznak emlékét napjainkban már csak egy emléktábla őrzi az Oktogonon, az Andrássy 49. szám alatt. A nevét az akkori osztrák-magyar monarchia egyik kedvelt üdülővárosáról kapta. A kávéházat 1888-ban alapították, tulajdonosa Steuer Gyula volt. A maga idejében ez volt az egyik legpompásabb kávéház, a kulturális és politikai élet központja, a képzőművészek kedvelt színhelye, ahol külön asztala volt Lechner Ödönnek vagy épp Szinyei-Merse Pálnak. Itt alakult meg többek között a Magyar Impresszionisták és Naturalisták Köre. Steuer Gyula halála után a fia vette át az üzletet. A fénykorának a zsidótörvények vetettek véget, mikor a Steuer családnak meg kellett válnia a kávéháztól, az államosítás után pedig étteremként és presszóként működött. 1991-ben a kávéház helyén pénzügyintézetek kaptak helyet. (2. Melléklet)

Pilvax Kávéház

A Pilvax Kávéház neve sokak számára ismerős lehet, hisz meghatározó helyszíne volt az 1848-as forradalomnak. A kávéház az ellenállás egyik hadiszállása lett, itt született meg a 12 pont, és később, a szabadságharc alatt még toborzóirodaként is használták. A bukás után nem maradt meg a Pilvax név, hanem Café Herrengasse néven működött tovább. Majd végül 1911-ben véglegesen elbontották a Pilvax Kávéház épületét. Szerettek volna áldozni az emlékének, így 1921-ben megszületett az új Pilvax, a Városház utca és Pilvax köz sarkán. (3. Melléklet)

Japán Kávéház

1895-be nyitotta meg a kávéház a kapuit a neoreneszánsz stílusú palota földszintjén. A nevét a belül elhelyezett csempékről és japán stílusú belső teréről kapta. A századfordulón, festők, szobrászok és egyéb művészek törzshelyéül szolgált, majd a két világháború között felváltották őket az írók és a színészek. A kávézó népszerűsége egyrészt a "javító kávé" intézménye miatt nőtt meg ennyire (amint valaki pohara kezdett kiürülni kérhette az újratöltést), másrészt pedig a tény miatt, hogy ha csak a tulajdonoson múlt, a kávézó sose volt bezárva. 1949-ben államosították az épületet és megfosztották minden pompájától. Az épületet a Szikra Kiadó kapta meg, napjainkban az Írók Könyvesboltja működik benne. (4. Melléklet)

Művész kávézó

A kávéház 1884-ben épült, az egykori Szenes-palotában elhelyezkedő vendéglő Kis-Gerberaud, majd Művész Cukrászda néven működött. A '30-as években a Gerbeaud egyik fiók-üzlete az épületben üzemelt. A kávézó közkedvelt volt az Operaház és az azt körülvevő színházak körében. Az épületben napjainkban is kávéház üzemel, a berendezés és a bútorok jelentős része eredeti, restaurált állapotban van, így manapság is élvezhetjük a régi Művész Kávézó hangulatát. (5. Melléklet)

Centrál Kávéház

A kávéház 1887-ben nyitotta meg kapuit, majd nagyon hamar igazi irodalmi kávéházzá vált, belekerült a főváros pezsgő kulturális és intellektuális életébe egyaránt. Itt találhattuk meg A Hét szerkesztőségét, és a Nyugat írói is itt találták meg törzshelyüket. Rendszeresen járt ide Ady Endre, Molnár Ferenc, Babits Mihály, Szabó Lőrinc és Móricz Zsigmond is. Karinthy Frigyes itt írta első jegyzeteit a betegségről, Kaffka Margit pedig női íróként vált itt a kávéház törzsvendégévé, ahol később, 1930-1940 között a magyar írók heti találkájukat ejtették meg, majd itt alapították meg 1936-ban a Kaffka Margit Társaságot. A huszadik század közepén a kávéház helyét átvette a Paprikatermelő Nemzeti Vállalat, majd működött itt üzemi étkeзде, menza, aztán itt alakult az Eötvös Klub, ami 1933-ig működött itt. 2000-ben újra nyitotta kapuit Centrál kávézóként, így áll fenn napjainkban is. (6. Melléklet)

New York Kávéház

A Nagykörút egyik legszebb épületét, a négy emeletes New York-palotát, a fölszinten elhelyezkedő kávéházzal együtt 1894-ben adták át, a terveit Hauszmann Alajos készítette. A 19. századi épületben átadásakor egy biztosítótársaság székháza üzemelt, a Kávéház pedig elegáns lokálként működött, ám nem sokkal később az irodalmi élet és a kávé középpontjává alakult. Irodalmi kávéházzá alakulása az 1900-as évek elejére tehető, mikor a vezetését átvették a Harsány fivérek, onnantól kezdve a kulturális élet középpontjává vált, a művészek, költők és írók kedvenc találkozóhelye lett, látogatta többek között Babits, Karinthy, Kosztolányi, Márai, vagy éppen Molnár Ferenc, aki a Kávéház falai között írta meg a Pál utcai fiúkat. A Harsány fivérek, hogy még csábítóbbá tegyék kávéházukat, ajándékokkal kedveskedtek a szegényes művészeknek. Bárki hozzájuthatott tollhoz, írotálhoz, írópapírhoz, az aktuális napilapokhoz, vagy éppen aszpirinhez. 1947-ben a Kávéházat bezárták, az épületet a Diadal Sportkereskedelmi Vállalat, valamint az IBUSZ utazási iroda vette át. Az 50-es években itt nyílt

meg a Hungária kávéház, majd a rendszerváltás után fontolóra vették, hogy a Nemzeti Színháznak adjon otthont az épület, de végül elvetették. A palotát végül az olasz Boscolo csoport vette meg, akik luxusszállodát nyitottak az épületben, és a földszinten újra nyitották a New York Kávéházat, így napjainkban is meg tudjuk látogatni. (7. Melléklet)

Gerbeaud Café

A Gerbeaud-ház épületét a Vörösmarty téren építették fel az 1860-as években. A mai kávéházhoz névadóját- Gerbeaud Emilt- Kugler Henrik csábította Magyarországra, hogy nézze meg, és dolgozzon a cukrászdájában, majd 1884-ben Gerbeaud át is vette Kuglertől az intézményt. Ő volt az, aki meghonosította Budapesten a konyakmeggyet, macskanyelvet és a francia mignont. Később nagyon híressé vált a cukrászdában a zserbó-szelet, ez azonban Gerbeaud idejében még nem létezett, az 1948-84 között itt működő Vörösmarty Cukrászda tette híressé. 1984-ben a cukrászda visszakaphatta a Gerbeaud nevet, 1997-ben pedig az egész épületet felújították, így napjainkban is látogatható teljes pompájában. (8. Melléklet)

Hadik Kávéház

A Hadik első körben nem irodalmi helyként indult, az elődje 1898-ban nyitott meg, és legfőképpen budai kerékpárosok látogatták, gyakran indultak innen tovább túráikra. Ma ismert nevén 1911-ben nyitotta meg kapuit, nevét a közeli Hadik laktanyáról kapta. Az első pár év elég nehezen indult a kávéház életében, ugyanis a katonatiszteket nem érdekelte a kávé, így az első tíz évben nem történt meg a várt áttörés, többször cserélődtek a tulajdonosok is. Akkor történt változás, mikor Karinthy a környékre költözött és szinte minden napját a Hadikban töltötte, így odavonzotta az irodalmi és művészeti élet több nagy alakját is, mint Déry Tibor, Füst Milán, Tóth Árpád, József Attila és természetesen a hozzájuk tartozó hölgyek, később egy sakk-kört is elindított. Állítólag egy dolog volt, amivel a Hadik kilógott a többi kávéház közül, hírhedten rossz volt a kávé. A második világháború alatt a Hadikot bezárták, majd végül 2010-ben újra megnyitotta kapuit, mint Hadik Irodalmi Szalon. Egy irodalmi és kulturális műhely, ahol különböző témák köré szerveznek találkozokat a kortárs művészeti élet alakjai. A kávéházat napjainkban a tulajdonos 2 részre bontotta szét: a klasszikus Hadik kávéház mellett helyet kapott a Szatyor bár és galéria is. (9. Melléklet)

Drechsler kávéház

Az épületet Lechner Ödön tervezte, 1883-tól 1886-ig tartott az építése. A földszinten már 1885-ben megnyílt az első kávéház és vendéglő, míg a pincében kocsmát nyitottak. 1894-ben vette

át a vezetést Drechsler Béla, aki már addigra rendelkezett vendéglátós múlttal. Annyira meghatározó szerepet töltött be az intézmény életében és felvirágzásában, hogy az épület manapság is gyakran Dreschler-palotaként emlegetik. A kávéház különlegessége volt, hogy rendelkezett tekepályával, játszóteremmel és sörcsarnokkal is. A kávéház leghíresebb asztaltársasága a Muskátli Asztaltársaság volt, amely 1926-ban élte virágkorát. A társaság elsődleges célja az volt, hogy a szemben lévő Operaház különleges vendégeit és látogatóit meghívják egy kávéra. Így vált lehetővé, hogy a Drechsler kávéházat olyan különleges művészek és zeneszerzők látogassák, mint Puccini, Ibsen vagy Leoncavallo. Az első világháború után több változáson is keresztül ment, változott a neve (Opera, Andrásy, Vezeklő Pince, Dreher) és a jellege, bár különböző formákban, de 1948-ig működött. 1949-től 2002-ig az épületben az Állami Balettintézet és a Magyar Táncművészeti Főiskola működött. 1997-ben az épületet eladták, ami a jövőben luxusszállodaként fog üzemelni. (10. Melléklet)

Szarvas Kávéház

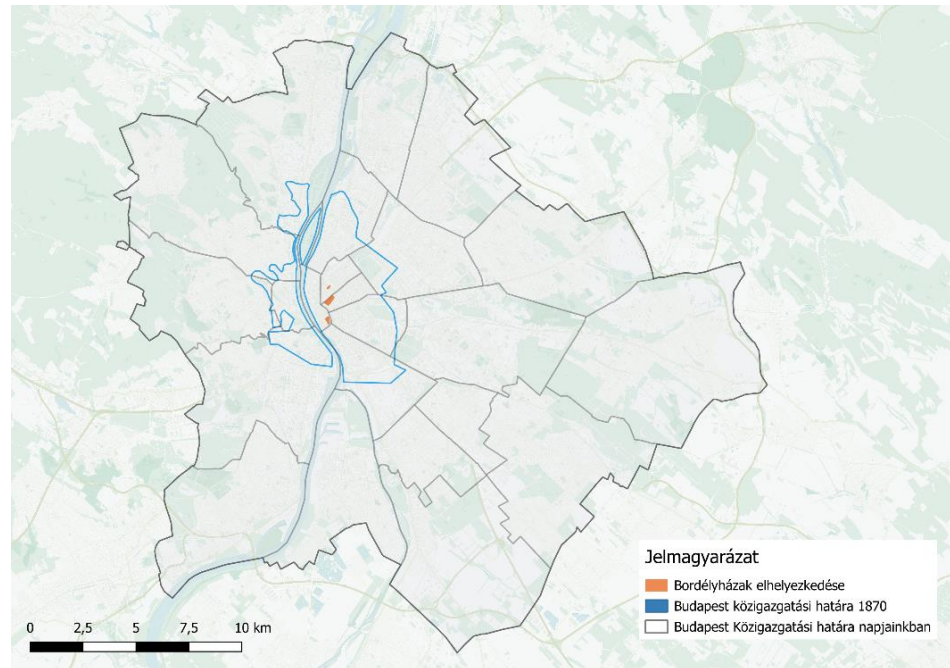
Ez a kávéház az egyik legrégebbi, megszakítás nélkül üzemelő intézmény a fővárosban, napjainkban az Aranyzarvas néven létezik. Az épület a Szarvas téren található, a Várkert Bazar közelében. Az eredeti épület még kocsmaként funkcionált, ami a tabáni tűzvészben leégett, ezt építették újjá 1811-ben, onnantól kezdve pedig az írók kedvelt pontja lett. A két világháború között az épület funkciót váltott és gyógyszertárként működött, majd a második világháború után itt nyitott meg a főváros első vadvendéglője. A háború utáni károkat az 1960-as években állították helyre, majd a '70-es '80-as években az épület pincéjében működött a Szarvas- pince, ami, egy a diákság által kedvelt helyszín volt, ahol csakis bort és zsíroskenyeret szolgáltak fel az idelátogatóknak. Napjainkban ez az épület emlékeztethet minket Budapest egy másik korára, a tabáni vendéglátók idejére. (11. Melléklet)

6. A bordélyházak

Budapest, akárcsak a kávéházairól, úgy a bordélyházairól is elhíresült Európa szerte. Az 1800-as évek második felében egyre jelentek meg azok az ingatlanvásárlók, akik lakásukban ezután a kéjhölgyeiket futtatták, és így elkezdtek megjelenni a bordélyházak is. Ezek a szolgáltató egységek 1867-től 1926-ig különböző szabályok mellett, de legálisan működhettek. Ezekben az időkben a kávéházakat a bordélyházak előszobáiként is jellemezhetnénk, ugyanis a kéjhölgyek a különböző kávéházakban keresték meg az aznapi udvarlójukat. A különböző társadalmi rétegekhez igazodva lehetett a bordélyházak közül válogatni. A luxusbordélyok a belvárosban, a Királyi Pál, a Bástya és a Magyar utcán helyezkedtek el, míg a hagyományos

bordélyok a Király, a Nagymező, az Akácfa, a Dob, a Hársfa, a Dohány, a Nagyfuvaros és a Conti utcában voltak megtalálhatóak. Ezekben az időkben a bordélyrendszer szorosan kezdett összekapcsolódni a szórakoztatóiparral, ami által egy új fogyasztói kultúra kiépítése kezdődött meg. Gyakran színésznők is csatlakoztak a kéjhölgyek közé egy-egy vacsorára, de természetesen ők a vacsora végezte után távoztak.

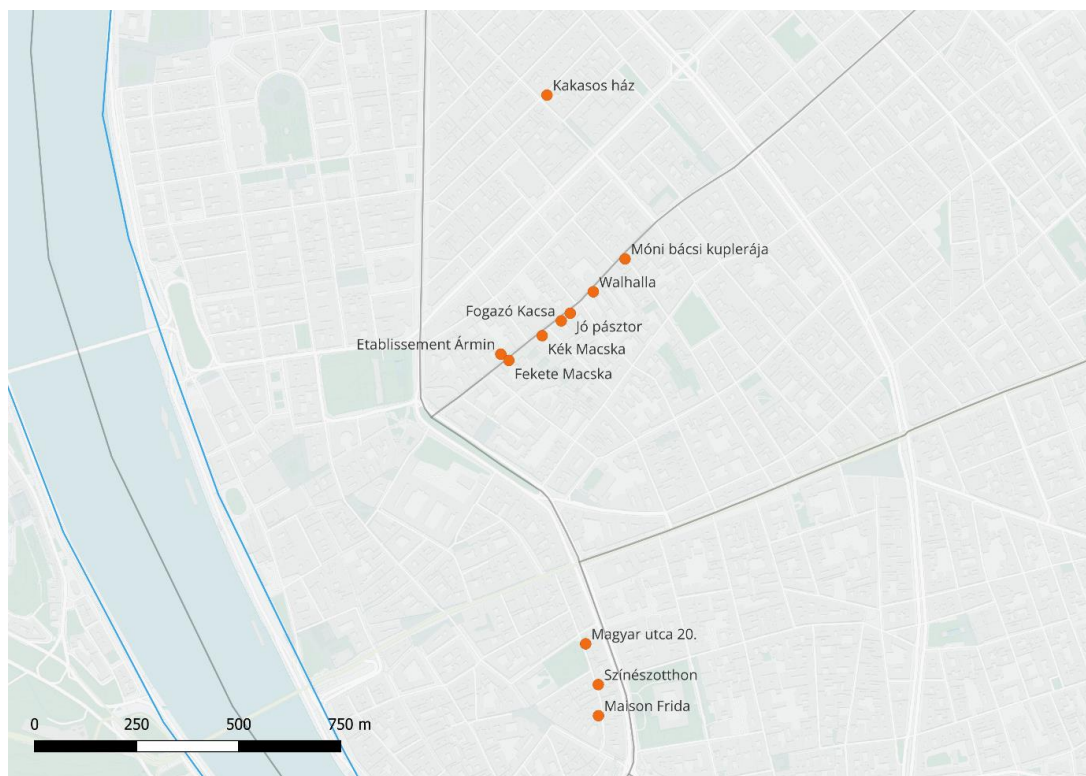
A Magyar utcán 3
elhíresült
bordélyházzal
találkozhatott az
ember egymás
mellett, ezek közül
a talán leghíresebb
a Magyar utca 29.
alatt volt, a Maison
Frida. Frida
a férjével együtt
vette a lakást, ahol

10. ábra: Budapest bordélynegyedei a 19-20. században (saját ábra)

a luxusbordélyházat üzemeltették. A leírások alapján a lakás csupa pompa és csillogás volt, az ember előkelőnek érezte magát, ha belépett, és ha megtisztelte őt Frida a figyelmével. A későbbiekben, miután a lakásban megszüntették a bordélyházat, mulatóként funkcionált tovább, napjainkban pedig egy apartmanház működik a helyén.

Mint az alábbi ábrán láthatjuk (7. ábra), Budapest mai közigazgatási határához viszonyítva elég kis területet fed le a bordélyházak elhelyezkedése, de az akkori területi viszonyokhoz képest is elmondhatjuk, hogy a szórakozóhelyek ezen fajtái jellemzően a belvárosban, a legforgalmasabb negyedekben jelentek meg. Ez Budapest mai állapotában a VI., VII. és VIII. kerületet fedi le, túlnyomó részt itt jelentek meg a fontosabb bordélyházak, amelyekről említést is találhatunk. Beleközelítve a térképbe lehatárolhatjuk, hogy az utcák, melyeken az említett bordélyházak helyezkedtek el, milyen nagyságú területeket, negyedeket fedtek le. Megállapítható, hogy 3 foltban sűrűsödtek ezek a szórakozóhelyek, ezen a 3 folton kívül ritkábban találkozhatott velük az ember, a 3 lehatárolt területen belül viszont nagyon nagy számban jelentek meg.

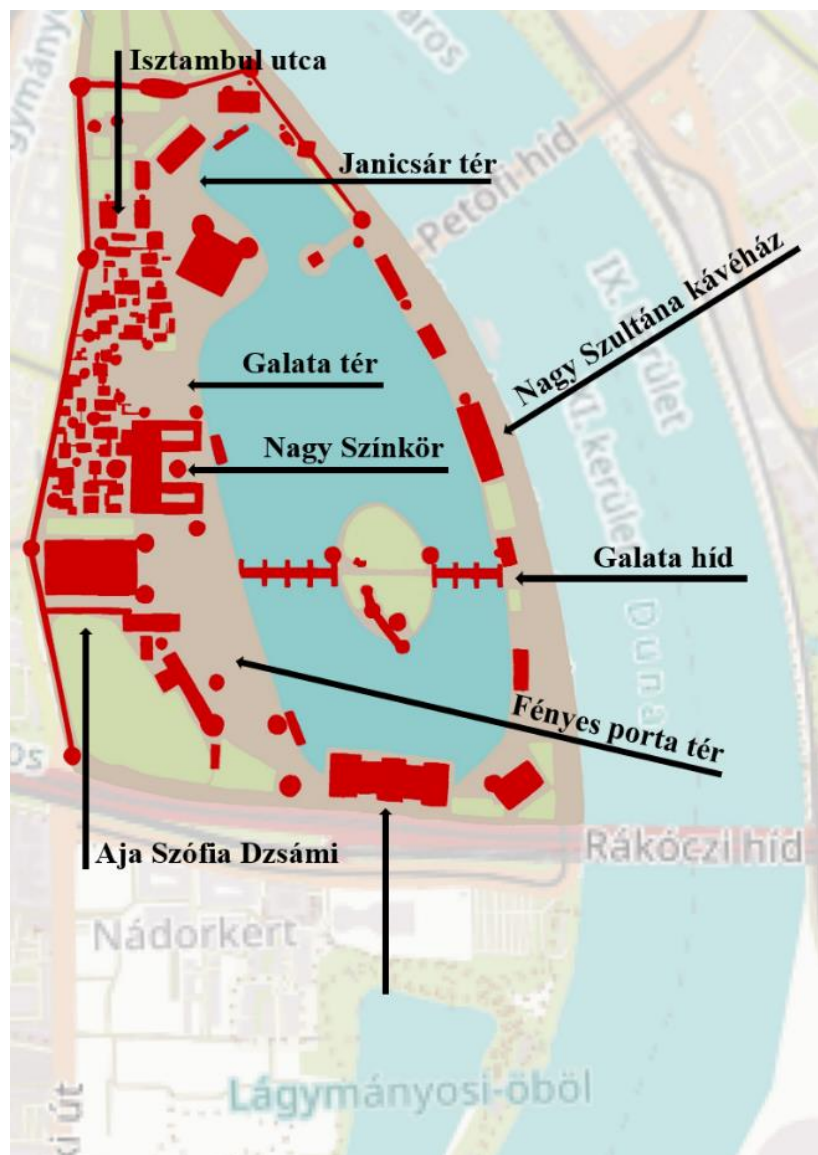
11. ábra: Budapest nevezetes bordélyházai (saját ábra)

7. A Lágymányosi vigalmi negyed- Konstantinápoly Budapesten

A Lágymányosi vigalmi negyed- vagy más néven Kis Konstantinápoly Budapesten Európa egyik legnagyobb szórakoztató komplexuma volt a fővárosban az 1800-as évek végén, igaz a projekt nagyon rövidéletű volt. A mulatóközpont a mai Lágymányosi híd melletti területen üzemelt. A komplexum megálmodója Somossy Károly volt, aki már élete folyamán is nagy hírnévnek örvendett a nagyvonalú, több napig tartó vigadalmai miatt.

Az 1800-as években a mai Lágymányosi híd még nem létezett, helyén az Összekötő vasúti híd állt. Ettől északra terült el a Lágymányosi öböl, melynek a fala gátként funkcionált a Duna felé, és itt egy hajókikötő működött a század folyamán. Erre a helyre esett Somossy választása, hogy a nagy millenniumi ünnepségsorozat részeként létrehozza itt Európa legnagyobb szórakoztatóközpontját. A vállalkozónak már volt tapasztalata a szórakozóhelyek üzemeltetésében, ugyanis ő volt a tulajdonosa a Nagymező utcai Orfeumnak, amely helyén napjainkban az Operettszínház épülete áll. A lágymányosi város mintaképének Konstantinápolyt választotta ki, leutánozva így a török építészeti stílust és a keleti kultúrát. A munkálatokat 1896 márciusában kezdték meg.

A Konstantinápoly Budapesten Rt. elsőként felkérte Kellner Lipót és Gerster Kálmán építészt, hogy tervezzék meg a komplexumot egy hagyományos török város mintájára. A szórakozóhely felépítését Hauszmann Sándor vállalkozó emberei készítették, az épületek kifestését pedig Gerster Károly grafikusra bízták rá. A munkálatok nagyon gyorsan haladtak, így két hónappal később, 1896. május 23-án megnyitotta kapuit a budapesti Konstantinápoly. A komplexum akár 40 000 ember befogadására is képes volt, és nagy érdeklődésnek örvendett, de sajnos nem volt hosszú életű, fél évvel a megnyitása után ugyanis be kellett zárni különböző okok miatt. A folyamatos rossz idő óriási szúnyoginváziót eredményezett, ami miatt a főváros lakóit már nem érdekelték a dél-budai díszletváros által nyújtott szórakozási lehetőségek, így elfordultak a szórakoztatóhelytől, ami így fél év elteltével teljes csődbe ment, majd októberben bezárt. Később felmerült a teljes komplexum újrarendelése, ám ez soha nem valósult meg, és az épületeket később elbontották. A terület nagy részét a 20. században feltöltötték és itt épült fel a József Műgyetem. Az északi területek feltöltése a Horthy Miklós híd megépítésekor történt meg, majd az odahordott masszívabb alapnak köszönhetően az 1960-as években elkezdheték itt építeni a műgyetem többi épületét.

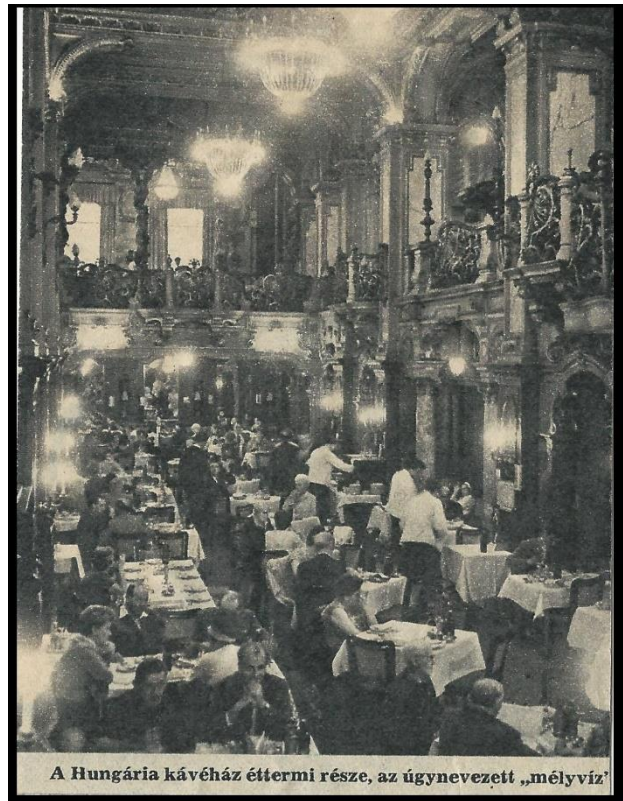

12. ábra: Lágymányosi vigalmi negyed helyszínrajza (saját ábra)

INT-08 alapján

8. Éjszakai élet az 1950-1960-as években- Kávéházak állapota a háború után

Az I. világháború elején újra fellendülni látszott a kávéházak forgalma, a polgárok itt gyűltek össze, és várták az aktuális híreket. Majd a háború miatt a kávéházak teljes hanyatlásnak indultak, a kisebb intézmények mind bezártak, a nagyobb helyek közül némelyik próbálta túlélni, de abban az időben egy csésze fekete kávé is fényűzésnek számított. Nem volt tej, sem dohány, a játékok megszűntek, később már sem áram, sem fűtés nem volt, így a kávéházak teljesen kiürültek és étkezőhelyekké alakították át őket a nehéz időkben. Az I. Világháború után egy rövid időre még újjáéledt a kávéházi élet, majd a 30-as évek környékén végképp leépült. A végső csapást a II. Világháború hozta el Budapest kávéházaira, mikor sok intézmény fizikailag is megsérült vagy megsemmisült a háború alatt, a fennmaradó üzleteket pedig államosították.

13. ábra: Hungária kávéház éttermi része, Budapest
Forrás: mandadb.hu

Az 50-es években a kávéházak megszűntek, a kávéházi életvitel, ideológia és gondolkodásmód teljesen eltűnt az emberek életéből. Ezekben az időkben főleg a tömegétkeztetésre szolgáló helyek tudtak működni, pl. a Vígszínház vendéglőt így alakították át egy tejvendéglővé. Az kávéházakkal kapcsolatos jelentős esemény 1954-ben történt, amikor a New York kávéház újra nyitotta kapuit Hungária néven. Napjainkra a régi kávéházak nagy része eltűnt, helyükön bankok, éttermek, esetleg más üzletek nyíltak, és a legendásan híres budapesti kávéházak közül ma már csak eggyel találkozhatunk a fővárosban, ami megtartotta régi pompáját, a New York kávéházzal.

Bár Európa szörnyű időkön és óriási változásokon ment keresztül, az embereknek ezek után a megpróbáltatások után is szüksége volt a szórakozásra. A változások Magyarországon is megtörténtek és az új állam mindent megpróbált elkövetni annak érdekében, hogy leszámoljanak a bűnösnek titulált helyszínekkel, továbbá az egész múltbéli életformát eltüntessék. Így történtek az államosítások, a különböző ellenőrzések, amik után bezáratták a

hatalomnak nem tetsző helyeket, és így lettek az emberek által kedvelt kávézókból presszók vagy lokálok. A háború előtt meglévő 3500 budapesti vendéglátóhelyből az 1940-es évek végére mindössze 1200 marad, ennek fő okai a háborús pusztítás, a lakosság elszegényedése, továbbá az állami kisajátítás (HAVADI 2008). A változtatások ellenére a lakosság igényelte a megszokott, kedvelt helyeit, így a kereslet megteremtette a kínálatot. Bár olyan, mint azelőtt volt már soha nem lehetett, de szépen lassan visszaköszöntött a régi éjszakai élet hangulata, és megnyithattak az olyan szórakozóhelyek, mint a Bagdad vagy a Hungária kávéház. Emellett megnyitott több vendéglő, presszó, kocsmá vagy mulató is a polgárok számára. A korabeli elit számára azonban a szórakozóhelyek mást jelentettek- ők a luxust és hatalmat idéző vendéglátást szerették volna megteremteni. Olyan emblematikus helyeket látogattak, mint a Gellért Szálló, a Gundel vagy a Royal Szálló.

A Royal Szálló, vagy más néven Grand Hotel Royal első átadása 1896-ban történt, a háború előtt ez volt Budapest egyik lelegegánsabb luxusszállodája. A megnyitó utáni majd fél évszázadban nemcsak tehető külföldi vendégeket fogadott, de az itthoni művészvilág is szívesen látogatta. A II. világháború kezdetével viszont véget ért a Royal tündöklése és elfoglalta a Gestapo, akik székhelyükként használták az épületet. A 40-es években az épület felét irodákká akarták átépíteni, 1953-ban pedig elkezdődött a visszaállítása szállodává, aminek az 56-os forradalom vetett véget, az épületet ezután elhanyagolták, hagyták leépülni. A forradalom után megszületett a döntés, hogy visszaalakítják eredeti állapotába, hogy újra luxusszállodaként tudjon üzemelni, így 1957-ben el is kezdték a felújítást, a szálloda új homlokzatot és belső tereket kapott, emiatt a kornak megfelelő belső kialakítást és berendezést is kapott. A Royal Szállót 1961-ben nyitották meg újra, helyet kapott benne több étterem, cukrászda bár, egyéb szolgáltatások, és a Vörös Csillag mozi is. A szálloda 1991-ig működött, a '90-es évek további részében már csak a mozi üzemelt. 2003-ban viszont újra megnyitotta kapuit, mint luxusszálloda, és a mai napig ebben a formában működik.

Az 1960-as évektől a szórakozás középpontjában a bárók álltak, mint a Berlin Bár, vagy Tavaszai Bár, ebben az időben terjedt el, hogy szinte kivétel nélkül mindenhol élő zene szólt, és beléptek a köztudatba a bárzenészek. Ezen szórakozóhelyek vendégköre vegyes volt, de mindig igazodott a bár színvonalához, mivel ebben az időben az átlag, kevésbé vagyonos polgárok is meg tudták találni az ízlésükhöz, és pénztárcájukhoz igazodó bárakat.

9. A Kádár-korszak és a szórakozás

A Kádár-korszak eljövételével a korszak kultúrpolitikája sokkal megengedőbb lett, mint az azt megelőző Rákosi-korszakban, elméletileg a sokszínűséget hirdette. A kommunista kultúrpolitika termékeként létrejött a három T- Tiltott, Túrt, Támogatott- rendszere, amivel megkülönböztették a kultúra tagjait, művészeket, alkotókat, műveket és a zenét is egyaránt. Így bár az azt megelőző évekhez képest felszabadultabb lett a légkör, a teljes szabadság nemigen jöhetett szóba. A társadalmi nyitottság viszont lehetővé tette, hogy a korszakban Magyarországon is megjelenjenek a szubkultúrák, amik a '80-as, '90-es évek szórakozóhelyeinek alakulását nagyban befolyásolták, hisz ezekben az időkben kezdtek megjelenni az első underground helyek, amelyek a különböző szubkultúrák otthonai lettek. A korszak elején már Magyarországon is kezdett elterjedni a rock and roll, amit később követett a rockzene, a '60-as években megjelent a beatnemzedék, majd a 80-as évek elején feltűntek az első punkok, rockerek, majd ezekből kialakulva a skinheadek. Szintén az évtized elején jelent meg az új hullám, az underground, ami egy új szubkulturális vonulat volt az értelmiségi fiatalok között. A könnyűzene államilag szigorúan szabályozva volt, így koncerteket csak azok az együttesek tarthattak, akik átmentek az állami ellenőrzésen. Azok a zenekarok, akik hivatalosan nem zenélhettek volna, mert államellenesnek nyilvánították őket, azok sem mondtak le a zenélésről, és alternatív klubokban léptek fel.

A '70-es évektől kezdve népszerűvé váltak a házibulik, amik a korszak egyik jelentős szórakozási lehetőségét biztosították. Ezek sokkal szabadabbak, kötetlenek voltak, és nem az állam által ellenőrizettek. Ezekben az időkben terjedtek el a művelődési házak is Magyarországon. Ezek között voltak olyan intézmények, amelyek előszeretettel feszegették a rendszer határait, így lehetőséget nyújtottak az olyan művészeknek, akik hivatalos helyszíneken nem mutatkozhattak volna be. Ilyen volt pl. az FMK- Fiatal Művészek Klubja az Andrássy úton, valamint a Bercsényi Klub, az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem (később Budapesti Műszaki Egyetem) Bercsényi utcai kollégiumában működő intézmény. Az 1960-as évek elején nyílt meg a korszak egyik legikonikusabb szórakozóhelye, a Budai Ifjúsági Park, a Várkert Bazár területén. A Vígyszínház környékét akkoriban is ellepték a kávézók és klubok, bár ezen a környéken kevésbé biztonságos helyekkel találkozhatott az ember, ilyen volt a Vigmatróz vagy a Halló Bar. Majd az 1980-as években, a Kádár-korszak utolsó időszakában megnyílt Budapest addigi legszabadabb, underground helye, a Fekete Lyuk.

9.1 Legismertebb szórakozóhelyek a Kádár-korszak idején

Budai Ifjúsági Park

A közismertebb nevén Ifipark 1961-ben nyitott meg a Várkert Bazár területén. A konzervatív szórakozóhelyen nagyon komolyan vették a fiatalok nevelését, sok különböző szabályt kellett betartaniuk, mint a megfelelő öltözet, elegáns hajviselet és a jómodor. A szórakozóhelyen egyre több népszerű együttes lépett fel, akik a zeneiparban meghatározó koncerteket játszottak itt le. Az Ifiparkot végül 1984. szeptemberében a karbantartás hiánya és rossz állapota miatt végleg bezárták.

Vígmatróz

A Vígmatróz 1969-ben nyitott meg a Club Kávéház régi épületében. A szórakozóhelyen belépő nélküli discjockey esteket tartottak, és olcsón mérték az alkoholt, így a helynek nagyon hamar kialakult a vendégköre. A görög belterű hely a randalírozás és féktelen italozás központja lett Budapesten, ahol állandóak voltak a rendőrségi razziák, így a '80-as évek végén be is zárták a helyet

Halló Bar

Ugyancsak 1969-ben nyitotta meg kapuit a Halló Bar, ami egy önkiszolgáló étterem bárjaként kezdte pályafutását. A magas árak és igényes környezet hatására főként a külföldi turisták látogatták a szórakozóhelyet. 1985-ben a bárt átkeresztelték Halló Orfeumra, és színvonalas műsörökkel, szórakoztató estekkel próbálták bevonni a polgárokat. 1987-től újra Halló Bar néven működött, és bevezettek egy különleges szabályt- csak külföldi vendégeket engedtek be az esti partikra. A 90-es években több probléma is felmerült a hellyel kapcsolatban, több balhé és verekedés is a helyhez volt köthető. Az évtized második felében a Halló Éttermet eladták, míg a bár sztriptízbárként kezdett el üzemelni.

(12. Melléklet)

10. Szórakozás a '90-es évek Budapestjén

A rendszerváltás körüli években hirtelen elkezdett pezsegni Budapest éjszakai élete. Az emberek már nem akartak házibulikba járni, ki akartak mozdulni, önfeledten szerették volna jól érezni magukat. A 80-as évek végén megnyitott pár olyan szórakozóhely, ami nem a jól megszokott mintákat és elvárásokat követte, hanem újdonságot hozott az éjszakai életbe. A 90-

es években ez csak fokozódni látszott, utat törtek maguknak a nyugati pop-kultúrák. 1998 után létrejöttek a főváros kultikus underground helyei, amelyek divatot teremtettek, meghatározóak maradtak az ezredforduló éveire is, sőt, később a híres budapesti romkocsmák is ezekből merítettek ihletet. A szórakozóhelyek ebben az időben kezdtek szétszóródni Budapest területén, nem csak a belső kerületekre korlátozódtak. Ebben a korszakban sokkal több zenés-táncos szórakozóhely volt, mint bármely más időszakban, mindenki megtalálhatta a saját ízlésének megfelelő klubokat. Igazán népszerűek viszont a belvárosban egymás után nyitó klubok voltak, azon belül is főleg a rockdiszkó és a rockkocsmák, mint a Véndiák, Rigoletto, Rockoko, Tüzesvíz, Totalcar, vagy az E-klub, ami kicsit kívülebb, a Népligetben helyezkedett el. Ebben az időszakban nyitott meg az akkori kulthelyek királya is, a Tilos az Á, amit követtek az olyan táncos helyek, mint a Libella vagy a Morrisons. Egyre inkább kezdett elterjedni az elektronikus zene, a diszkó száma csak úgy szaporodott Budapesten, egyre többen jártak el techno partikra. A Hajógyári-szigeten működő szórakozóhely központ a fénykorát élte. A korszak kultikus szórakozóhelyeinek volt egy nagyon fontos tulajdonsága, ami meghatározó volt a budapesti éjszakai életet tekintve- ezek a helyek jelenteni akartak valamit az embereknek. Céljuk a kultúrára nevelés, emberi kapcsolatok teremtése, ismeretterjesztés is volt, csak úgy, mint a szórakozási lehetőség nyújtása. Mindegyik a maga értékét képviselte, és mindegyik a maga módján volt egyedi.

10.1 Legismertebb szórakozóhelyek a '90-es években

FMK- Fialat Művészek Klubja

Az FMK az Andrásy út 112. szám alatt működő klub volt, a patinás, ám akkoriban teljesen elhanyagolt Landauer villaépületben. Az intézmény 1960-1998 között működött, itt gyűltek össze a hivatalosan nem támogatott művészek. Megalakulásakor zárt klubként működött, ahova csak meghívóval lehetett betérni, majd az évek alatt lazítottak a szabályokon, így bejárást biztosítva még több embernek. A '90-es évekkel jött szabadsággal a hely próbálta megtartani a szellemiségét, egyfajta intellektuálisabb jellegét. Itt minden nap volt valamilyen program, kulturális esemény vagy koncert, amelyen az emberek részt tudtak venni. Az FMK megszűnése után még egy ideig a Made Inn szórakozóhely működött az épületben, majd 2004-től Kogart Házként működik. Az FMK hivatalos jogutódja a Trafó- Kortárs Művészetek Háza lett.

Fortuna

A Fortuna több szempontból is érdekes szórakozóhely. Első sorban az elhelyezkedése tette különlegessé, hisz a Hess András tér 4. száma alatt, egy barokk lakóházban kapott helyet, a Várnegyedben, 1986-ban. A második különlegessége, hogy talán ez volt Budapest első hivatalos diszkója, amely tudatosan építette is erre a márkáját, így elkülönítve magát és a közönségét a többi korabeli szórakozóhelytől. A nyitáskor főleg funky és soul zenéket játszottak, amik az első időszakban a hely védjegyévé is váltak. A szórakozóhely a drágább helyek közé tarozott, és annak érdekében, hogy azt a látszatot keltsék, hogy ők csak úgy válogathatnak az emberek közül voltak, akiket nem engedtek be, nem megfelelő öltözetre hivatkozva. A programok között nem csak zene volt, hanem divatbemutatók, egyéb show-k is. A 1990-es évek közepére a közönség és a hely zenei stílusa is kezdett megváltozni. A Fortuna végül 1996-ban zárt be, egyesek szerint a lakóknak lett elege a helyből, mások szerint a Hiltont zavarta.

Fekete Lyuk

Az underground klub a rendszerváltás után jött létre, és bár nem volt hosszúéletű, nagyon emlékezetes maradt Budapest szórakozóhely-történelmében. A klub eredetileg egyetlen teremben indult 1988-ban a VIII. kerületi Golgota utcában, a Vörösmarty Művelődési Ház pincéjében, majd idővel új termekkel bővült. A magyar hatalom először ignorálni próbálta a szocialista nézetekkel összeegyeztethetetlen klubot, majd mikor túl nagy ismeretségnek örvendett, akkor lejárató kampányba kezdett ellene. A klub a nagy balhékról és drogfogyasztásról híresült el Budapest szerte, majd az sem segített a szórakozóhelyen, hogy megjelentek a skinheadek, akik elég agresszívnak bizonyultak, így később ki lettek tiltva a Lyukból, aminek hatására csökkentek a verekedések. A Fekete Lyuk nem egyszerűen szórakozóhely volt, hanem szubkulturális központként funkcionált kiállításokkal, performanszokkal, filmvetítésekkel és irodalmi estekkel. A 90-es évek elején még mindig nagyon népszerű hely volt, de ahogy egyre tűntek fel a hasonló underground klubok, úgy csökkent az érdeklődés iránta, majd egy haláleset után a helynek be kellett zárnia. Így 1995. januárjában végleg bezárt a Fekete Lyuk.

Fonó Budai Zeneház

A Fonó több szempontból is különlegesnek számított a kilencvenes években, mert magánkezdeményezésként jött létre, ami abban az időszakban rendkívül ritka volt. A

rendszerváltás után szétesett az országban működő kultúrházak rendszere, a legtöbb állapotát hagyták leromlani, így nem volt olyan hely, ami a népzenenek, és egyéb hasonló irányzatoknak adott volna helyet. Végül Lukács József 1995-ben nyitotta meg a Fonót az egykori Villamoszigetelő és Műanyaggyár elhanyagolt garázsából, öltözőjéből és szociális helyiségéből. Zenei téren kilógott a többi bulihelyszín közül, más klubok nem igen játszottak ilyesmi akusztikus latin-amerikai népzene, vagy jazzt. Majd idővel inkább a folk, került előtérbe, egymás után tartottak itt táncházakat és világzenei produkciókat is. A kilencvenes évek végéig a Fonó folyamatosan növekedett, megépült a Pajta és a Hangár, melyek még nagyobb koncertek tartására voltak alkalmasak, de ahogy ezek igazán beindultak, ki is szálltak belőle. Bezárták a Hangárt, és visszatértek a kisebb, meghittebb koncertekhez. De mindemellett elindították saját lemezkiadójukat, CD-boltot, vendéglátóhelyet és próbatermeket is üzemeltettek. A Fonó Budai Zeneház mind a mai napig működik.

Trafó

A Liliom és Tűzoltó utcák sarkán álló trafóházat 1991-ben foglalta el egy párizsi gyökerű művészeti anarchista kollektíva- ezzel végrehajtva Budapest egyik első házfoglalását, majd színes installációkkal, falfestésekkel és művészeti performanszokkal töltötte meg. De ahogy a külföldi művészek hazamentek a ház újra hanyatlásnak indult, bár pár ember lakott a házban, akik próbálták fenntartani a helyet, sikertelenül. Majd később a Trafó Kortárs Művészetek Háza az 1988-as Budapesti Őszi Fesztiválon nyitotta meg újra kapuit, mint társulat nélküli színház, ahol egyéb képzőművészetek is helyet kaptak. A Trafó pedig, 20 évvel az indulása után is ugyanott működik ma is.

Petőfi Csarnok

1980 után, mikor a Várkert Bazár omlásnak indult, az emberek tudatosították, hogy új nagy koncerthelyszínre van szüksége Budapestnek. Ekkor merült fel, mint ötlet a Városligetben álló bútorraktár épülete. Eredetileg Városligeti Táncház néven nyílt volna meg, de kiderült, hogy a tervezett átépítésre nincs keret, csak valami sokkal visszafogottabbra, és beköltözik mellé a Közlekedési Múzeum gyűjteménye, ami a lehetőségekhez mérten elég jól sikerült. Ezután 1985-ben a csarnokot elnevezték Petőfiről, de nem sokkal később már mindenki Pecsának hívta. Viszonylag hiányosnak bizonyult az átépítés, például nem volt főbejárata vagy fogadótere és nagyon alacsony volt a belmagassága. A földszinten volt néhány klubhelyiség, de nem volt hely hova leülni, pihenni egyet. Rendelkezett viszont szabadtéri színpaddal, amin olyan zenekarok is felléptek, mint pl. a Nirvana. A Pecsának nem igazán volt önálló zenei stílusa, nagyjából

mindent lefedtek, így nagyon változatos volt a repertoár. 2017-ben a jelentősen leromlott állapotú épületet lebontották.

Tilos az Á

A Tilos az Á Budapest igazi kultikus helyei közé tartozik. 1989-ben nyitotta meg kapuit egy Mikszáth Kálmán téri pincehelyiségben, a Bakony étterem helyén. A kulthelyszín teret adott a legváltozatosabb alternatív koncerteknek, itt adta első koncertjei egyikét a Quimby vagy a Kispál és a Borz zenekar. A bulik éjszaka kezdődtek és egészen reggelig tartottak, de találkozhattunk vetítéssel, színházi előadással, táncszíttal és mindenféle világzenei koncerttel is. Itt indult 1991-ben a Tilos a Rádió pályafutása kalózádióként. A hely annyira fontos volt a budapesti kulturális élet történetében, hogy sokan ezt emlegetik a romkocsmák őseinek, ami alapján megalakulhatott a romkocsmák sajátos hangulata. A Tilos az Á-ban a működése alatt a rendőreg nagyon sokszor razzizált, majd 1995-ben hatóságilag végleg bezáratták a szórakozóhelyet.

(13. Melléklet)

11. A 2000-es évek új műfaja- A romkocsmák

A budapesti romkocsmák és romkocsmakultusz egy olyan modern magyar találmány, ami biztosította, hogy a magyar főváros felkerüljön a külföldi turistákat leginkább vonzó európai bulihelyszínek térképére. Hasznosította a VII. kerületi foghíjtelkeket, megtartotta a műemlékvédett épületek karakterét, újrahasznosította a régi, már nem használt, elhanyagolt bútorokat és adott egy helyet az embereknek, ahova a házibulik helyett járhatnak, ahol összegyűlhetnek egy hétfői buli alkalmával, vagy akár egy csendes kedd délután. De mit jelent pontosan a romkocsmakifejezés? Mi határozza meg őket?

11.1 A kezdetek

Nem beszélhetünk Budapest romkocsmáiról, míg nem említjük meg azok meghatározó elődjét, amik talán a legnagyobb inspirációval szolgáltak, hogy az évezred elején megszülethessen ez az új szórakozóhely forma. A rendszerváltás után Budapest bővelkedett a zenés- táncos szórakozóhelyekben, amik főként a szubkultúrák gyűjtőhelyeként működtek. Jellemzően rövidebb életű klubok voltak ezek, ugyanis nagyon gyorsan változott a divat, az érdeklődés egy-egy hely iránt, így amilyen tempóban nőtt a számuk, némelyiknek olyan gyorsan is lett vége, alakult át. Az első hely, amit mindenképp meg kell említeni a romkocsmák előfutáraként, a Tilos az Á, ami az utánozhatatlan atmoszférájával kultikus helyé vált a budapesti éjszakai

életben, és így akarva-akaratlanul vált a későbbi szórakozóhelyek inspirációjává. A következőkben 2 kultikus helyet kell megemlítenünk, amik bár még nem romkocsmaként alakultak, de sok pontban fedezhetünk fel hasonlóságokat bennük és a már később tudatosan alakult romkocsmák között. Az első hely a Kultiplx szórakozóhely, művelődési ház és filmszínház. Az épülete a Kinizsi utcában állt, ahol már 1923-ban filmszínház működött, a II. világháborúban felvette a Kultúr Színpad Mozgó nevet, amit a jövőben csak Kultúrnak neveztek. 1989-ben Blue Box néven üzemelt, de a filmszínház veszteséges volt, így később kiadásra került. Az épületbe 2000-ben költözött be a Tilos Rádió, akik egy civil szervezet segítségével közösségi központ kialakítását kezdték meg a helyen, így megalakult a Kultiplx, ahol a filmvetítésre alkalmas tereken kívül létrehoztak egy kerthelyiséget is. Az intézmény az elkövetkezendő években főként a fiatalok körében lett népszerű, tartottak koncerteket, ahol minden műfaj megfér egymás mellett, filmvetítéseket, alternatív kulturális programokat és sportközvetítéseket is. A Kultiplx nagy sikernek örvendett, ez lett a fővárosi fiatalok underground bázisa, ám elkezdtek különböző problémák felmerülni, és egyre több lakossági bejelentés érkezett a hely ellen, egyre nőtt a hulladék- és zajszennyezés. Emellett a Tilos Rádió politikai konfliktusba keveredett, így felmondták a bérleti szerződésüket. 2008-ban a vég előtt egy hónapos Dózer Fesztivált tartottak, hogy illendően ünnepeljék meg a Kultiplx, az alternatív kultúra otthonának végét. A zárást követő napon megkezdődött az intézmény lebontása. Napjainkban a helyén zöldterület, a mellette álló park kibővítése található.

A Ráckert volt a 2000-es években megszületett romkocsmák őse, a szórakozóhely, ami leginkább inspirálta a későbbi műfajt és aminek bezárása rákényszerítette a fiatalokat, hogy hozzanak létre valamit, amivel pótolni lehet a megszűnése után maradt űrt. A Ráckert 1997-ban nyitotta meg kapuit a budai Rác Gyógyfürdő melletti kertben. A kultikus hely az évek során egy bohémgyűjtővé alakult, ahol a kert hangulatát főként az odalátogató emberek adták. A szórakozóhelyen nem voltak gyakoriak a koncertek, inkább a beszélgetésről, ismerkedésről vált híressé a Ráckert. A 2004-es végleges bezárása a Rác Gyógyfürdő felújításának köszönhető. Már az azt megelőző években is szó volt a zárásról, de a nyári szezonokban újra kinyithatott a hely. 2003-ban még szó volt arról, hogy a felújítás végeztével a Ráckert átköltözik a fürdő másik oldalára, de ezt a tervet is elvetették. 2004-ben véglegesen bezárt a szórakozóhely, ami alkalmából egy egész napos búcsúeseményt rendeztek. A fürdőt felújították, megépült a tervezett luxusszálló, de a nyitás különböző jogi viták miatt még a mai napig nem történt meg. 2014-ben a tulajdonos átköltöztette a hely szellemiségét a bulinegyedbe, megnyitotta a Dob utcában az utódot, a Ráckertet. Viszont a Ráckert megszűnése után az odajáró közönség nem

igazán találta meg a helyét, a hasonló atmoszférát amit keresett, Pesten nem voltak kertek, ahol az emberek összegyűlhetnek, így történt, hogy létre kellett hozni az utódot, az első romkocsmának titulált Szimpla Kertet.

A Szimpla Kert története egy sima belvárosi kávéház nyitásával indult 2001-ben. A fő motiváció az volt, hogy nem volt egy hely, ahol télen is összegyűlhetnek a szórakozni vágyók. Az emberek megunták a füstös pinchhelyiségeket, és a zárt klubokat, szükségük volt a szabadabb terekre. A Tilos az Á már rég nem üzemelt, a Ráckert még működött a nyári szezonban, de a hidegebb időben nem volt hova menni. A helyet négy bölcsészhallgató alapította, - Bertényi Gábor, Gauder Márk, Kiss Attila és Zsendovits Ábel- akiknek egészen addig a pontig nem volt köze a vendéglátáshoz, a szórakozóhelyeken csak vendégként voltak addig jelen. A kis Szimplát 2001 októberében nyitotta meg a négy fiatal mindössze 4,5 millió forintból, aminek nagy részét baráti- és családi kölcsönökből szedték össze. Minden munkát ők végeztek el, ők építették fel a helyet, és úgy rendezték be, ahogy az ő ízlésüknek megfelelt, hogy ők jól érezzék magukat benne. Szerencséjükre úgy alakult, hogy több száz másik ember ízlése is megegyezett az övékkel. Nem számítottak akkora sikerre, ami már az első nap megmutatkozott. Amint beindult az üzlet, elkezdtek azon gondolkodni, hogy a nyári szezonban az emberek sokkal szívesebben időznek kint. Budán ott volt a Ráckert, de Pesten akkor nem volt még ilyesmi szórakozóhely, azonban voltak elhagyatott épületek. Így találtak rá a Király utca 25. második hátsó udvarára, a Kazinczy utca egy volt, lebontás előtt álló szerelőcsarnokára. „A lakóudvarbérlet azonban ismeretlen fogalom volt az önkormányzat vagyonekezelési ügyosztályán. Mondták, nem tudják, hogy kell egy udvart bérbe adni és mennyi legyen a bérleti díj. Találtak egy táblázatot, az udvart raktárnak, a lakást üzletnek feleltették meg. Arcpirítóan keveset fizettünk.” (Bertényi Gábor, magyarnarancs.hu) 2004 májusában megnyílt a VII.

kerület legújabb szórakozóhelye, a Szimpla Kert. Marketing szempontjából a minimumra törekedtek, az új hely reklámozása érdekében a kávézóban 1 darab diát vetítettek le, majd a Szimpla híre

14. ábra: Szimpla Kert, Budapest ()

szájról szájra terjedt, így a megnyitó napján tele volt a hely.

Igyekeztek kihasználni a belső udvar adta adottságokat és a hely arculatát is így alakították ki. Összeraktak, barkácsoltak bútorokat, behozták a talált bútorait, sok berendezési tárgyat az addigra bezárt Kultiplexből hoztak el. Ez a szedett-vedett stílus viszont nem a szükségnek volt köszönhető, sokkal inkább az lett a hely dizájnya, hogy nincs dizájnya. A koncepció az volt, hogy semmi ne tűnjön újnak, még ha esetleg az is volt. A berendezési tárgyakat megreformálták, új módokon kezdték használni őket. Ez a stílus nagyon rövid időn belül egy dizájnrenddé nőtte ki magát, és a négy fiatal megteremtette Budapest első romkocsmáját, amire, mint kiderült, nagyon nagy igénye volt, nem csak a fővárosiaknak, de a külföldieknek is. A Szimpla Kert után a Szimplacity Kft. még jobban belelendült a vendéglátásba, és egyenesen megállíthatatlan lett. 2003-ban megnyitották a Millenáris Parkban a saját kertmozijukat, ami később átköltözött a Szimpla kiskertbe. Szintén 2003-ban megnyitották az éttermüket, a Duplát, ami csakugyan a kertész utcában foglalta el a helyét, a Szimpla kávézó szembeszomszédjaként. 2005-ben pedig megnyitották a Szimpla Kiskertet a Hegedűs utcában, ahova a későbbiekben a kertmozi is költözött. Miután végbement egy részleges-talajcsere, egy szerkezeterősítés, és az udvar lefedése, a hely repertoára elkezdett bővülni, és egyre inkább felkapott lett. Koncertek, beszélgetések, termelői- és bolhapiacok otthona lett, melegkonyhával és állandó kertmozi vetítésekkel- ez napjainkban már csak időszakosan működik. Nemcsak Budapesten, de egész Európában híre ment a Szimpla Kertnek, felkerült Budapest nevezetességeinek térképeire, így egyre több turistát vonzva a városba. Az érdekes ötletből alternatív divat lett, egy, a 2000-es évek elejét uraló trend, majd később az egyik legnagyobb turistalátványosság a fiatalok körében.

A Szimpla sikere után elkezdtek gomba mód szaporodni a romkocsmák a belvárosban, azon belül is főként Erzsébetvárosban. Ahol addig csak régi, kihasználatlan épületek és üres foghíjtelkek, belső udvarok álltak, ott az utcák egyszer csak megteltek élettel, szórakozni vágyó fiatalokkal. De milyen feltételei voltak egy romkocsmának? Első sorban szükség volt egy romos, kihasználatlan épületre, optimálisan Budapest belső kerületeiben, hogy minél kevesebb gond legyen a tömegközlekedéssel, amit kedvező áron ki lehetett bérelni. Továbbá szükség volt berendezésre, újrahasznosított, bugázott bútorokra, amik akkor a legjobbak, ha még csak nem is hasonlítanak egymásra, hangulatos fényekre és kreativitásra. És végül szükség volt emberekre, akik élettel töltötték meg a helyet.

2003-ban még 2 új romkocsmá nyílt meg a Szimpla környékén, a Holló utcai Szóda és a Gózsdu, majd 2004-ben 5 új hely nyílt meg: A Mumus, Tetthely, Hegedű utcai Szimpla Kiskert, Dob utcai Szóda, Kuplung és a Sarki, és az évek során a romkocsmák száma egyre csak növekedett a belvárosban. Majd 2005-ben jött a visszaesés, amikor a romkocsmák korszakának végét jósolták, mivel az önkormányzat csak kulturális célból engedélyezte a romok házak bérlését, illetve a meglévő engedélyeket sem hosszabbították meg, így be kellett zárnia a Mumusnak, a Tetthelynek és a Szóda Kertnek. A Szimpla Kert is csak azért tarthatta meg az engedélyét, mert azzal érveltek, hogy ők nem egyszerű kocsmát üzemelnek, hanem egy kulturális intézményt, hisz nagyon sok ilyen programot is tartanak a helyen. Ahogy a Szimpla Kert népszerűsége növekedett, úgy érkezett egyre több panasz is az erzsébetvárosi lakosoktól. Nehezményezték az egyre növekvő zajszennyezést, a részeg vendégeket a vendéglátóhelyek előtt, illetve panaszkodtak a várakozó taxikra, elzárták a forgalom útját. A lakosok aláírásgyűjtésbe kezdtek, hogy bezárassák a romkocsmákat, amire az önkormányzat egy csendrendelet bevezetésével válaszolt. 2013-ban meg is született a rendelet, miszerint a szórakozó- és vendéglátóhelyek teraszai 22:00 és 06:00 között csak a társasházak hozzájárulásával tarthatnak nyitva, majd még ugyanebben az évben bevezették a romkocsmák adóztatásának rendszerét. A szórakozóhelyek nyitvatartását tehát a kerületek rendeletekben szabályozzák, és a helyeknek fizetniük kell az éjfél utáni nyitvatartásért is. A különböző korlátozásokat túlélve a 2010-es években is népszerűek voltak a romkocsmák. A bulinegyed megalakulása után Belső-Erzsébetvárost tekinthetjük a központjuknak, de egyre több romkocsmá nyílt a többi belső kerületben és azokon kívül is. A 2010-es évek után nagyon nehéz volt megfogalmazni, hogy mi tartozik igazán ebbe a kategóriába, hisz szinte minden vendéglátóhely, ami egy romos épületben található és van kerthelyisége, azt nevezhetjük romkocsmának.

A romkocsmá-jelenségnek az elmúlt pár évben több különböző kihívással kellett szembenéznie, de a 2020 után talán az eddigi legnagyobb problémával szembesültek a szórakozóhelyek, sok hely a pandémia után nem tudott többé kinyitni vagy a magas bérletdíjakkal, vagy a különböző korlátozásokkal köszönhetően. A romkocsmák az évek során átalakultak, a 2000-es évek elején elterjedt intézmény-fajtával napjainkban már nem igazán találkozhatunk olyan formában, ahogy ez az elején alakult. Egy biztos, Budapestnek mindig is szüksége lesz izgalmas, igényes kocsmákra, még ha az embereknek más-más igényei is lesznek az évek múlásával, így befolyásolva a lokáció, design és kínálat felhozatalát. Amit viszont biztosan elmondhatunk,

hogy amit a 20. század elején a kávéházak jelentettek Budapest életében, ugyanazt kívánták jelenteni a romkocsmák is a 21. század eleji fővárosban.

11.2 További jelentős romkocsmák Budapesten

A Gozsdu-udvar

A Gozsdu-udvar, napjainkban Budapest belvárosának az egyik legmeghatározóbb találkozási pontja, szórakozóhelye, melynek nagyon messzire nyúlik vissza a története. Az épületegyüttes a VII. kerületben, az egykori Terézváros helyén, a Király utca 13. és a Dob utca 16. között helyezkedik el. Ezen a területen kezdetben kertek, szántóföldek voltak, majd az 1800-as években pedig kertes területek, melyeket az utcai oldalról földszintes házak határoltak. Később, a 19. században alakult ki utcahálózat, és a telek osztás, melyek aztán véglegesen maradtak, és megjelentek az első emeletes házak. Gozsdu-udvar építtetése Gozsdu Manó, román származású ügyvéd nevéhez fűződik. Gozsdu még az élete folyamán szerezte meg azt az üres területet, ahol ma a róla elnevezett ingatlan komplexum áll, de a megépülését már nem élte meg. Az említett területet a Gozsdu- Alapítvány örökölte meg egy nagyobb összeggel együtt, így ők arra jutottak, hogy valami megtérülő befektetésre fordítják az örökséget. Ezáltal merült fel először a Gozsdu-udvar megépítésének a terve, de a kivitelezésre még évtizedeket kellett várni. Végül 1901-ben a város vezetősége elfogadta Czigler Győző és Bauer Gyula terveit, és ezek alapján kezdték el a 7 épületből és 6 udvarból álló komplexum építését. Ezt az épület formát, a több egységből álló üzletutcát,-melyben lakások is találhatóak- jellemzőnek mondhatjuk a XIX. századi nagyvárosias építészetre. Ez azóta is egyedinek mondható az udvarsoros megoldása miatt, ami Magyarországon egyenesen ritkaságnak számít. Az épületeket ezután 1952-ben államosították, a rendszerváltás után pedig magánkézbe került. Az épület állapota az évek során leromlott, elhanyagolták. A '90-es évek végén már készültek tanulmánytervek a házak átépítéséről. A jelenlegi állapotának tervezése 2002-ben indult el, a kiviteli tervek 2005-ben születtek meg. Ekkor építették meg a hozzá csatlakozó 7 emeletes, 246 férőhelyet biztosító parkolóházat, továbbá a egy 4 szintnyi pincével rendelkező, 7 emeletes lakóépületet, hozzá csatlakozó egyéb szórakoztató és vendéglátó egységekkel.

Majd a Gozsdu-udvar éveken keresztül kihasználatlan terület volt, a 2008-ás átadása után főképp külföldi befektetők vásároltak az épületkomplexumban lakásokat, akik sok esetben be sem költöztek. Aztán az elsők között megjelent a Gouba bazár, megnyílt a Spíler étterem, egymás után nyíltak a különböző kávézók, majd a Gozsdu-udvar hirtelen a budapesti élet egyik legfontosabb színhelye lett.

Kőleves Vendéglő és Kert

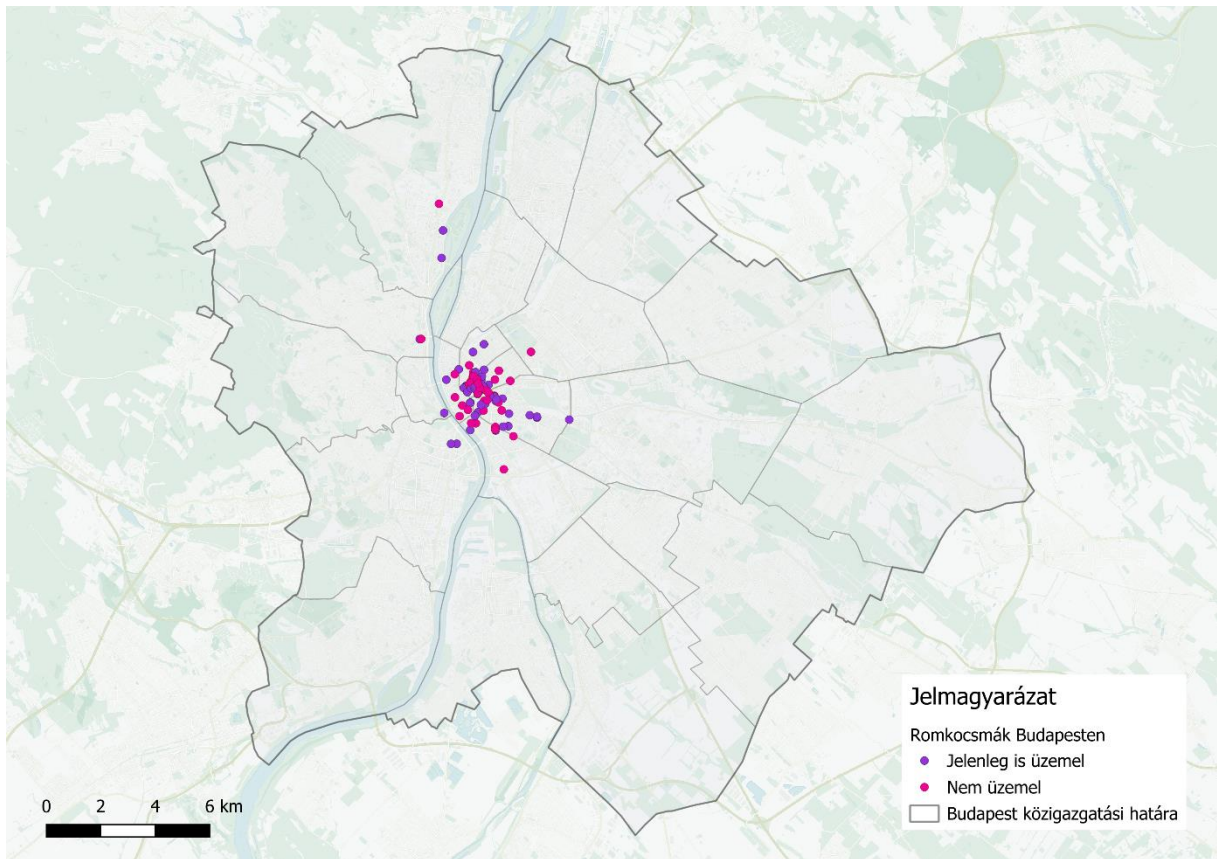
A Kőleves Vendéglő 2005-ben nyílt meg a Kazinczy és Dob utca sarkán. A vendéglő helyén a Kiskacsa vendéglő állt, majd annak a helyére került az új étterem. A mellette álló épületet lebontották, így az üresen álló foghíjtelek ideális volt egy kerthelyiség megalakítására. Színes székeket, asztalokat tettek le a kertben mindenhova, majd elhelyeztek egy ugyancsak színes kör alakú pultot, és így létre is jött Budapest egyik lehangulatósabb szezonális romkocsmája. Az esték folyamán hangulatos fényfüzerek világítják meg a helyet, a falakon különböző falfestések vannak, külön játszósarok van kialakítva a gyerekeknek.

Kuplung

A Kuplungot 2004-ben a Király utcában alapították meg egy régi autószerelő műhely helyén, ami gyorsan a fiatalok kedvenc underground szórakozóhelyszínévé vált. A kuplung egyszerre volt kiállítótér, koncertterem és alkotóműhely is. 2009-ben a belső részt megtoldották egy "kertrésszel", lefedték a betonfolyosót és asztalokkal, székekkel, szobanövényekkel töltötték meg a teret. Színes programokkal, egyedi hangulattal várták a vendégeket a romkocsmába egészen 2018-ig, amikor be kellett zárniuk, bezáratva így Budapest egyik utolsó eredeti romkocsmáját is. A helyén luxuslakások épültek.

Corvintető

Először 2007-ben nyílt meg a Corvin Áruház tetőterén és negyedik emeletén a Corvintető underground klub. Első körben csak a tetőteraszt nyitották meg, a zárt emelet csak 2008-ra készült el. A bulihely az első rooftop bár volt, még mielőtt a műfaj Magyarországon akár megszületett volna. Belső tér egész évben üzemelt, mint bár vagy klub, jelentős partikat, elektronikus zenei rendezvényeket és koncerteket tartottak itt a működése alatt. A tetőterasz 600 m²-en üzemelt tavasztól őszig, minden nap délutántól egészen hajnali 5-ig. A klubot az áruház lépcsőházán keresztül és a teherliftekkel lehetett megközelíteni. 2013-ban a helyet kibővítették, átalakították, és átnevezték Corvin Klubra, majd egyszerre elvesztette a romkocsmák ikonikus hangulatát. A szórakozóhely 2018-ig működött, majd több rendőri razzia és pár botrány után 2018-ban a helyet bezáratta a kerületi önkormányzat.

15. ábra: Romkocsmák elhelyezkedése Budapesten (Saját ábra)

(14. Melléklet)

12. A Bulinegyed születése Budapesten

12.1 A bulinegyed alakulása

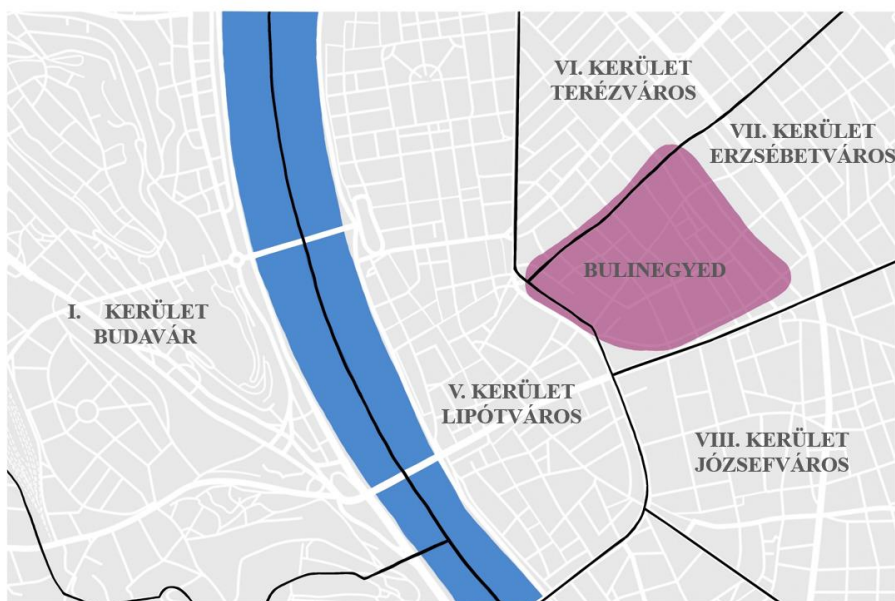
Budapest VII. kerülete a főváros legkisebb területű, egyben a legnagyobb népsűrűséggel rendelkező kerülete napjainkban. Hagyományos nevén Erzsébetvárosként ismert. 2014-ben mégis egy új néven vonult be a köztudatba Erzsébetváros belső része, bulinegyedként vált ismerté. A VII. kerület Károly körút és Erzsébet körút által határolt része addig ismert volt Belső-Erzsébetvárosként vagy akár zsidónegyedként, de ezután ezek a nevek elhalványultak az új cím mellett.

A '90-es évek végére megszületett a döntés, hogy milyen irányba vigyék tovább a kerületet. Elrendelték a kerület újrajzolását, különböző projektek létrehozását, melyek érdekében egész házakat taroltak le és fontos építészeti értékeket romboltak le a kerület központjában- ilyenek voltak a Holló és Kazinczy utca közötti bontások, a Madách sétány projekt megvalósítása érdekében. Ezekkel egyidejűleg több bontás, átépítés és építkezés történt a zsidónegyed területén, pl. a Király és Kertész utcában. Ezután a megmaradt épületek egy jó része műemlék

védelem alá került, így ezek a megtarthatták eredeti formájukat. A 2000-es évek elején megjelent az első olyan szórakozóhely, amely a következő években megpecsételte a kerület sorsát- megjelentek a romkocsmák. A romkocsmák megjelenése a kezdetekben egy új szint vitt a kulturális negyed életébe, és nemcsak Budapesten hozott létre egy újfajta vendéglátó egységet, hanem egész Európa szerte kiemelkedő volt

A romkocsmák egyik előfutára a Szimpla megjelenése volt a Kertész utcában, mely után sorra következtek a különböző hasonló helyek. Trendszerűvé váltak továbbá a nyárra kibérelt üresen álló társasházak udvarai, ahol egyes helyek a nyári szezon erejéig tudták a szórakozóhelyeiket működtetni, és így hivatalosan is megszülettek a romkocsmák a kerületben. Ezek a szórakozóhelyek folyamatosan költöztek az évek során a kerület határain belül.

Bár a VII. kerület folyamatosan telt meg étellel, szórakozóhelyekkel, és reménykedtek, hogy egy újfajta kulturális életet hozhatnak be a kerületbe az újfajta szórakozóhelyek. A 2000-es évek elején még Erzsébetvárost nem kiálthatták ki bulinegyednek, mert különböző alternatív helyek működtek a szomszédos kerületekben is. A szórakozni vágyók mehettek a VI. vagy IX. kerületbe is, a bulizás központjában pedig abban az időben a Hajógyári sziget állt.

16. ábra: A bulinegyed, Budapest (Saját ábra)

Majd a 2000-es évek vége változást hozott. A környező kerületek sorban korlátozni kezdték az éjszakai életet és bevezették a 23:00-as zárást. Majd 2012-ben bezárta kapuit a legnagyobb szórakozóhely-komplexum a Hajógyári szigeten.

Ezek mellett a gazdasági válság után folyamatosan kezdett fellendülni a turizmus, mely hatására egyre több turista kezdte látogatni Magyarországot. Ezek miatt a tényezők miatt a VII. kerületet egy folyamatosan növekvő szórakozni vágyó tömeg kezdte látogatni. Ekkorra Belső-Erzsébetvárosban egy pár utcás területen már körülbelül 500 különböző hely tömörült össze.

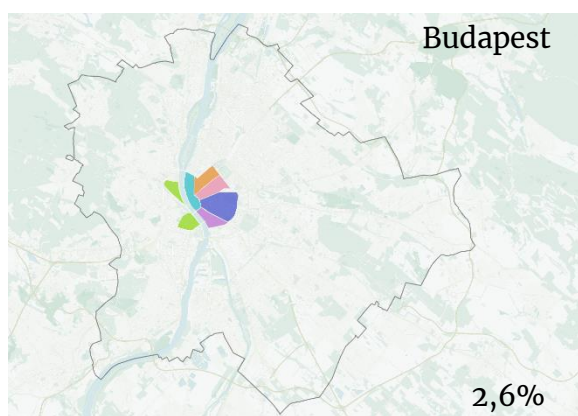
Továbbá 2013-ban rendeletbe iktatták, hogy a Károly körút, Erzsébet körút, Rákóczi út és Király utca által lehatárolt területre nem vonatkoznak az éjszakai korlátozások, így vágva el Belső-Erzsébetvárost a Nagykörút másik oldalától. Ezután az esemény után a különböző helyek is átköltöztek a VII. kerület mentesített részébe, így alakítva meg hivatalosan is a bulinegyedet. A negyed ilyen mértékű felfutásához több tényezőre is szükség volt:

- A Lex West-Balkánban történt tragikus haláleset után sokkal egyszerűbb volt kisebb létszámú bulikat szervezni, mint nagy tömegeket megmozgató rendezvényeket.
- A Vizoviczki-birodalom megszűnésével több ezer magyar szórakozni vágyónak nem volt hova mennie, így kénytelenek voltak a belvárosba járni, ha bulizni akartak.
- A Belváros, és azon belül is főleg a bulinegyed Európa szerte ismert turistalátványosság lett, és a fapados, olcsó repülőjegyek megjelenésével hirtelen addig még nem látott mennyiségű ember lepte el a Belváros utcáit, amire a kerület hirtelen nem volt felkészülve.

12.2 Európai nagyvárosok bulinegyedei

Budapesthez hasonlóan más európai nagyvárosok is hasonló problémákkal küzdenek a szórakozóhelyeikkel, bulinegyedeikkel kapcsolatban. A városokat ellepi a hangos turisták, élehetlenné téve így a negyedeket a lakók számára. Budapest belső kerületei felett átvették a hatalmat a külföldi turisták.

Budapest

17. ábra: Budapest szórakozóhelyek által terhelt területei (Saját ábra)

Az alábbi ábrán megfigyelhetjük, hogy melyek az érintett kerületek a városban, ezáltal mely területek vannak a leginkább leterhelve. Bár Belső-Erzsébetvárosra jellemző leginkább ez a probléma, több más terület is terhelve van a bulizás és a turisták okozta problémák szempontjából, ilyenek a VI., VIII., IX., és XI. kerület belső területei, amelyeket fokozottan érint a zajszennyezés, hulladékszennyezés és egyéb negatív tényezők. A térképen láthatjuk,

hogy az egyik legnagyobb gond, hogy nagyon kis alapterületre zsúfolódtak be ezek az intézmények, így kevésbé oszlik el a terheltség Budapesten belül. A főváros területének

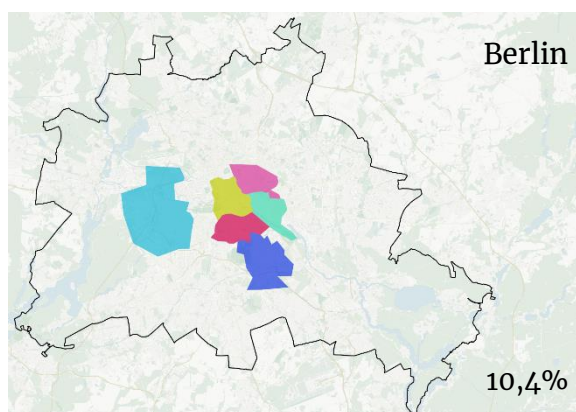
mintegy 2,6%-át fedik le ezek a területek, az általam vizsgált európai nagyvárosok közül itt koncentrálódik legjobban.

Berlin

Berlin több szempontból is hasonló történelmi és építészeti örökséggel rendelkezik, mint Budapest, így érdemes lehet a német főváros bulinegyedeit is megvizsgálni Budapestével szemben. A Berlin központjában elhelyezkedő, a második világháború utáni leromlott állapotú épületeket nagyon kedvező áron lehetett megvásárolni, így lakásokat, üzlethelyiségeket hoztak létre bennük, amik a kedvező lokációnak köszönhetően igen hamar népszerűvé váltak a városlakók számára. A népszerűség növekedésével arányosan kezdenek el nőni az ingatlanárak is. Az adott negyed egyre népszerűbbé válik, megkezdődik a dzsentifikáció, emiatt a középréteg és a különböző alternatív szórakozóhelyek kiszorulnak a negyedből, és átköltöznek valamelyik szomszédos kerületbe, ahol ez a folyamat kezdődhet előlről.

Az egyik leghíresebb bulinegyed Berlinben a Prenzlauer Berg, amely a fal leomlása után az egyik legtrendibb negyeddé vált, híres lett a kávézóiról, a klubokról és az éjszakai életéről. Prenzlauer Berg kulturális központtá vált az alternatív, underground műfajok területén. A 2000-es évekre a negyed lakosságának 80%-a lecserélődött a '90-es évekhez képest, köszönhető ez többek közt a kerület Európa szerte terjedő hírének, ami hatására rengeteg külföldi költözött be.

A város másik híres bulinegyede Kreuzberg. Mivel a berlini fal tövében elhelyezkedő kerületben sok alacsony költségű lakás épült, így itt elég hamar igen magas volt a bevándorlás aránya. A beköltözők között sok volt a különböző művész és diák, így igen hamar a kulturális élet középpontjává tudott válni. A berlini fal leomlása után központi helyre került a városszövetben, így még nagyobb ismeretségnek kezdett el örvendeni, mígnem ez lett az éjszakai-és kulturális élet legpezsgőbb negyede. Egyéb jelentős éjszakai élettel rendelkező negyedek pl. Mitte, Drezda, vagy Schöneberg. Az elmúlt években Berlin bulinegyedeiben is egyre nőtt a külföldi lakosok aránya, az utcák tele vannak turistákkal, és a zárási órák hiánya miatt igen magas a zajszenyezés aránya. Napjainkban Berlin több, mint 200 klubbal rendelkezik, emellett itt találhatóak Európa leghíresebb technoklubjai, mint a Berghain Klub vagy a Watergate, amelyeket rendszerint elhagyatott gyárak, eröművek épületeiben hoztak létre.

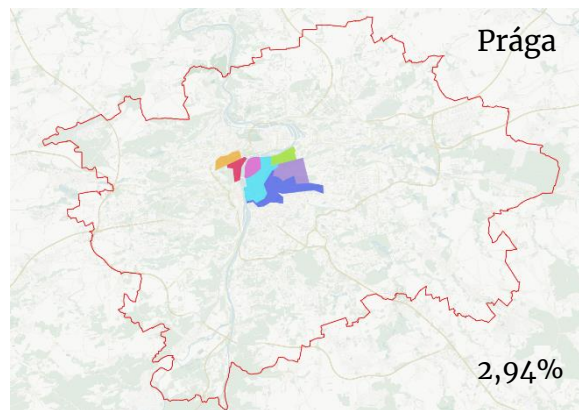
18. ábra: Berlin szórakozónegyedei (Saját ábra)

Berlin területének 10,4%-át fedik le a bulinegyed, szórakozóhelyek területei, ezek a városcentrum köré koncentrálódnak. A városban több vonzó célpontot alakítottak ki, így nem egy kis területnek kell elbírnia a szórakozóhelyek okozta problémákkal, nem összpontosul, hanem arányosan eloszlik az adott helyek között, így csak kisebb mértékben tudnak zavaró tényezők lenni.

Prága

Prágában is számos éjszakai életet élő szórakozóhely működik. A szabályozások szerint az éttermekre és kocsmákra a cseh fővárosban is az éjféli záróra vonatkozik, a klubok 23:00 órától 04:00 óráig tarthatnak nyitva, míg a bárók egész nap nyitva lehetnek. Prágában a második legnagyobb az éjszakai klubok, bárók és egyéb szórakozóhelyek sűrűsége, és itt a legmagasabb az egy főre jutó bárók száma, 100 000 lakosra 47,97 hely jut. A legtöbb szórakozóhely itt az óvárosban és a centrumban található, de a közelben lévő újabb negyedekben is bukkanhatunk szórakozóhelyekre. A Staré Mesto és Nové Mesto városrészek a városcentrumban helyezkednek el, itt találjuk a legtöbb történelmi értéket és egyben a legtöbb szórakozóhelyet is. Prága kulturális élete nagyban támaszkodik a helyi sörfőzés hagyományára, így a turisták számára nagyon vonzóak a különböző sörfőzdék, sörmúzeumok, és ezt a helyi intézmények nagyban ki is használják. Prága egy felfutó bohémnegyede a Krymská utca, a Vynohrady kerületben, ami Prága egy kívülebb eső negyede. A 20. században a cseh kulturális közélet ismert alakjai laktak ezen a környéken, majd idővel elhanyagoltá vált a negyed. A macskaköves utcát elhanyagolt állapotú épületek vették körbe a 2010-es évekig, mikor cseh fiatalok több modern, bohém éttermet, kávézót, szórakozóhelyet létesítettek a környéken és egyre több fiatal költözött be a negyedbe. Az ő céljuk nem csak a lakhatás volt, hanem hogy aktívan tudják használni a városi tereket, így alakítva ki Prága új bohémnegyedét. További érintett negyedek még a Karlín és a Zizkov, ahol egyre nagyobb számban jelennek meg a különböző szórakozóhelyek, és velük együtt a turisták is. A cseh főváros is hasonló problémákkal kezdett el küzdeni, mint Budapest, a történelmi városközpont élhetetlen terület lett, ami csupán a turisták igényeit szolgálja ki. Így Berlin példájára a Prágai városvezetés is több, kisebb vigalminegyedet hozna létre a külvárosokban, elhagyatott ipari létesítményekben, mint például a régi vágóhidkomplexum.

Prága területének 2,94%-át teszik ki azok a területek, amik a szórakozás szempontjából a leginkább látogatottak, ezek mind a centrumban, vagy a központ szomszédságában találhatóak. A város 2019-ben vezette be a saját éjszakai életre vonatkozó szabályozásait, melyek az éjszakai élet moderálására, de nem megszüntetésére törekednek, hisz az éjszakai gazdaság jelentős vonzerőt és bevételt jelent a városnak.

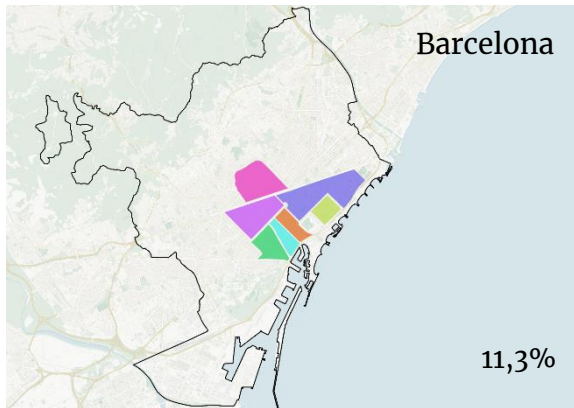

19. ábra: Prága szórakozónegyedei (Saját ábra)

Barcelona

Számos város marketingkampánya buzdítja a turistákat a látogatásra, de vannak városok, amelyek épp az ellenkezőjét kérik, hogy ne menjen oda senki, ilyen várossá vált Barcelona is. A katalán fővárosban is megélhetési gondokat és lakhatási nehézségeket okozott az utóbbi években a rengeteg odalátogató turista és a túlterhelt turizmus. Néhány év alatt 50%-kal emelkedett az ingatlanok ára, így a lakosok kiszorulnak az agglomerációs településekre, mert nem engedhetik meg maguknak a főváros árait. A városvezetés több intézkedést is bevezetett a probléma megoldására, hogy enyhíteni próbálják a turisták okozta leterheltséget. A polgármester hotelépítési stopot rendelt el, a magán szálláshelyek nem kaphatják meg az építési engedélyeket, továbbá megpróbálják korlátozni a turistacsoportok létszámait. További problémát okoz, hogy a turisták számának növekedésével nőtt a bűncselekmények száma is, így a város megpróbálja egyéb szigorú szabályokkal akadályozni, hogy csökkenteni tudják a bűnözés arányát. A Spanyol városban az este a helyiek számára is elég későn, körülbelül 23:00-kor kezdődik, így a legtöbb klub és szórakozóhely egész a reggeli órákig nyitva tart.

Barcelona méltán híres az éjszakai életéről, hisz a város számtalan élményt kínál, amelyek közt mindenki megtalálhatja a számára legkiegítőbbet. Az egyik legfelkapottabb negyed a Barri Gótic- a Gótikus negyed, ami Barcelona óvárosának központi része, és rengeteg történelmi örökséggel rendelkezik, bár az évek során inkább az éttermekről, bárokról és klubokról volt híres a turisták szemében. A másik fiatalok körében nagyon kedvelt negyed a Barceloneta, ami a leginkább a szórakozóhelyeknek lett szentelve. A negyed rendelkezik parti sétánnyal, így a nyári szezonban még inkább le van terhelve a negyed, akkor látogatja a legtöbb turista a tengerparti bárakat, éttermeket. A Katalán főváros bohémnegyedei az El Born, és a Gracia negyedek, melyeket sok művész és zenész látogat napjainkban is, emellett rengeteg bár és

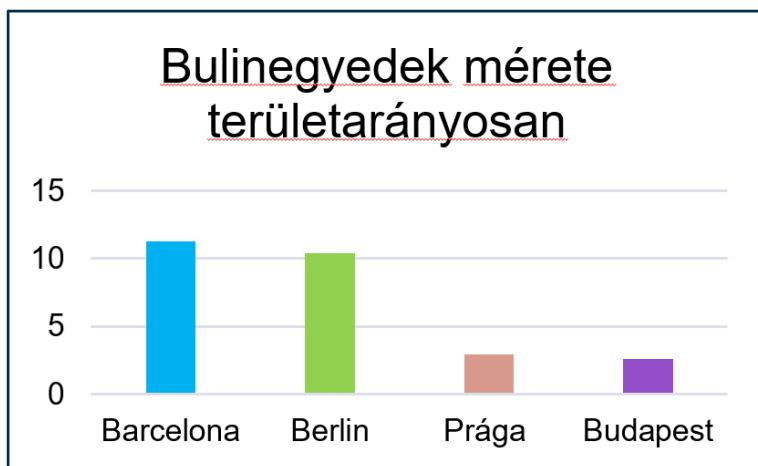

20. ábra: Barcelona szórakozónegyedei (Saját ábra)

kocsma várja az idelátogatókat. Nagyon élénk éjszakai élettel rendelkezik az Eixample kerület, ami a város régi részein kívül található, így egy sokkal modernebb, újabb képet mutat.

Barcelona városának 11,3%-át fedik le azok a negyedek, amelyek a legélénkebb éjszakai élettel rendelkeznek, és ahonnan a turisták hatására egyre jobban szorulnak ki a helyi lakosok, hisz ezek a negyedek lassanként élehetlenné váltak a problémák miatt.

Az egyéb európai bulinegyedekkel való összehasonlítás után megállapíthatjuk, hogy Budapesten foglalják el ezek a kulturális negyedek a legkisebb területet, szinte kivétel nélkül a belvárosi részeken. Ebből következik, hogy Budapesten sokkal kisebb területen koncentrálódik a legtöbb szórakozóhely, ami által a belső kerületekben csak fokozódnak a problémák. Elkezdődik a modern dzsentrifikáció és a lakók szép lassan kiszorulnak a kerületeikből, élehetlenné válnak a környékek. Az egyetlen megoldás a sűrűség csökkentése lenne, amit a vigalmi negyedek elszórásával, a külsőbb kerületekben való elhelyezésükkel lehetne elérni, hogy a történelmi negyedek ne legyenek túlhasználva és csökkenjenek a problémák.

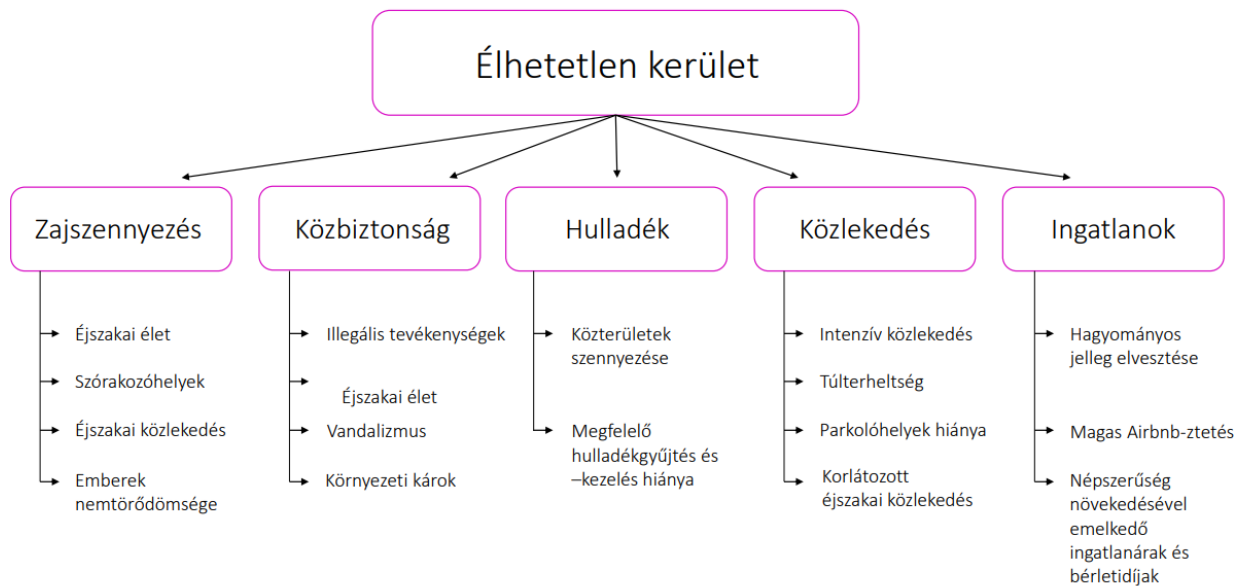
21. ábra: Bulinegyedek mérete területarányosan (Saját ábra)

12.3 A bulinegyed helyzete napjainkban

A 2010-es évek változásainak következtében a bulinegyed az egyik legfontosabb turisztikai övezetté vált a fővárosban, Belső-Erzsébetvárost pedig az akkori városvezetés a város éjszakai életének középpontjának jelölte ki. Az elkövetkezendő néhány évben szinte minden kocsmá, klub, vendéglátós és egyéb szórakozóhely erre a területre költözött, így a 2010-es évek végére elárasztották a környéket a turisták. A romkocsmák kezdtek lassan eltűnni a bulinegyedből, és inkább azon kívül keresték meg új helyüket, vagy egyszerűen átalakultak zenés-táncos szórakozóhelyekké. A helyüket luxusapartmanok és egyéb, a turisták igényeihez beállított kocsmák vették át. Végül a Covid beütése után egyértelművé vált, hogy a bulinegyed turisták nélkül csak egy túlárzott környéke Budapestnek, ahova a helyiek nem igazán vágnak. A minőségüket megőrizni kívánó szórakozóhelyek és vendéglátósok felismerték, hogy a bulinegyed nem a megfelelő közeg a terveik megvalósításának, így Pest külsőbb kerületeibe vagy Budára teszik át inkább székhelyüket.

A bulinegyed használóinak összetétele is megváltozott, a romkocsmákban összegyűlő egyetemistákat, és értelmiségi fiatalokat leváltották az angol legénybúcsúsok, illetve azok, akik a Hajógyári diszkós hangulatához voltak szokva. Míg a 2000-es években nem volt probléma a szórakozni vágyóknak kimenni akár a Hajógyári-szigetre és egyéb kijjebb eső negyedekbe, a 2010-es években megváltozott az emberek hozzáállása, problémát okozott elmenni akár a városligeti Dürer Kertbe is. Ezzel megkezdődött a bulinegyed teljes túlterhelése és overturizmusa, eltűntek a hangulatos bárók, romkocsmák, ellenben egyre több lett a külföldi kocsmatúrásokból, az újonnan nyitó helyek célja érezhetően csak a tömegszórakoztatás volt, nem pedig bármilyen kulturális élmény átadása. A 2010-es években tarthatatlan állapotok alakultak az utcákon, a bulinegyed élhetatlenné vált a lakosok számára.

A legfőbb problémákat a zajszennyezés, hulladékszennyezés, és a közbiztonság hiánya jelenti, de ezen felül problémát okoz a közlekedés és az ingatlanok helyzete is. Részletesebben az alábbi ábrán látható. () A kerületi lakosok a mai napig mindent megtesznek, hogy szigorúbb korlátozásokat vezessenek be a szórakozóhelyek számára, ennek érdekében alakult meg az Élhető Erzsébetváros csoport is.

22. ábra: Bulinegyed problémafa (Saját ábra)

A Covid előtti tarthatatlan helyzet javuló tendenciát mutat, de Belső-Erzsébetvárosról még mindig nem mondhatnánk azt, hogy kellemes hely az ottélésre. A helyi lakosok és szórakozóhelyek között egy örök viszály folyik, amiből egyik oldal sem akar, vagy éppen tud engedni. A lakosoknak irracionális elképzeléseik vannak a kerülettel kapcsolatban, ugyanis a bulinegyed nem szűnik meg, és nem is lenne ideális, ha megszűnne, hisz a turizmusra igen nagy hatással van, ami nagy kiesést jelentene a főváros számára. Belső-Erzsébetváros rendelkezik számos előnnyel és hátránnyal is, az ideális cél az lenne, hogy a jövőben az előnyök legyenek többségben, hisz napjainkban a hátrányok vezetnek, egyelőre a kerületen még mindig a szórakozóhelyek, és a turisták uralkodnak.

Jelenleg a bulinegyedben több, mint 500 szórakozó-, és vendéglátóshely működik, amelyek egyértelműen túlszűfolva helyezkednek el a körülbelül 610 000 m²-en. Vizsgálatom alapján körülbelül 175 kocsmá, klub, bár, romkocsmá, zenés szórakozóhely és kultúrhely osztozik ezen a kis alapterületen. Ezen felül megközelítőleg 245 reggeliző, kávézó, étterem, és egyéb a kikapcsolódást, szórakozást szolgáló intézmény található itt. (15. melléklet) Ezek a számok nagyon gyorsan változhatnak, hisz gyakran zárnak be és nyitnak meg új szórakozóhelyeket. Napjainkban az emberek nagyobb hajlandóságot mutatnak afelé, hogy többet utazzanak azért, hogy minőségibb helyen tudjanak szórakozni, továbbá az értéket képviselő, újhullámos szórakozóhelyek egyre gyakrabban telepednek meg Budán. Ennek hatására Buda egyes negyedei nagy kulturális változásokon mentek végbe.

Előnyök	Hátrányok
Turizmus	Zajszenyezés
Jól szervezett tömegközlekedés	Közbiztonság hiánya
Infrastrukturális fejlettség	Hulladékszenyezés
Megközelíthetőség	Túlterhelt közlekedés
Kulturális élmények	Zöldinfrastruktúra hiánya
Kulináris élmények	Hagyományos jelleg elvesztése

23. ábra: Bulinegyed probléma-érték vizsgálat (Saját ábra)

13. Szórakozóhelyek napjainkban

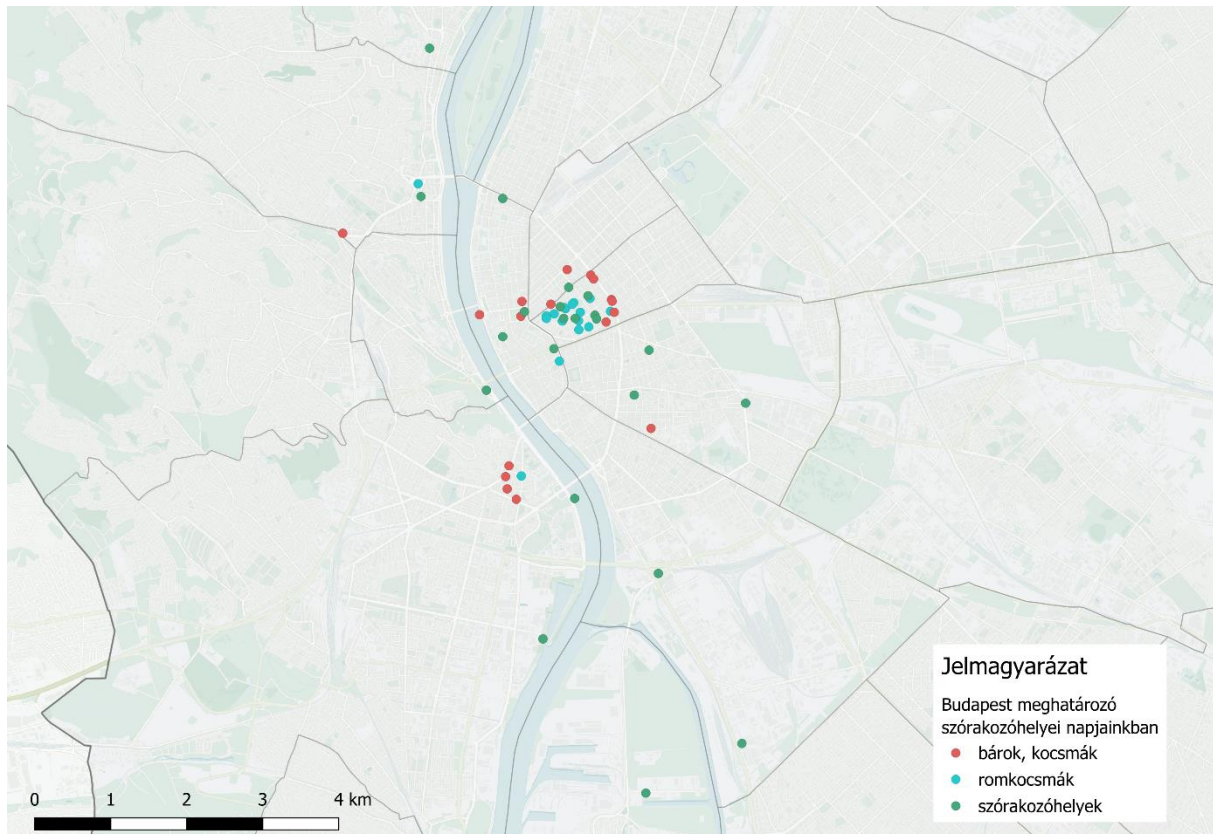
Bár napjainkban is jellemzően a belső kerületekben, ezen belül is főleg Belső-Erzsébetváros bulinegyedében halmozódnak Budapest szórakozóhelyei, a város további pontjain is megfigyelhetünk olyan helyszíneket, amik lehetőséget adnak a bulizásra. A 2010-es években elkövetett hiba után, hogy minden szórakozással kapcsolatos intézményt a belvárosba kell zsúfolni, napjaink szórakozó helyei ezt a problémát próbálják enyhíteni. A 2000-es évek elején létrehozott romkocsmáknak, kluboknak és egyéb szórakozóhelyeknek volt egy történetük, valami újat szerettek volna nyújtani a vendégek számára, kapcsolatot teremteni az emberek között. Ezzel szemben 2010-es évektől, és főleg a bulinegyed létrejöttétől kezdve az egyetlen motivációjuk a versengés volt. Egymásra pakolva, összezsúfolva állnak a belvárosban szórakozóhelyek, de az egyediség a legtöbbjükben kiveszett. De a romkocsmákon túl is van élet, még ha a központban is szeretnénk eltölteni az estét, de szerencsére léteznek helyek, ahol anélkül is szórakozhatunk, hogy be kéne mennünk a belvárosba. A belső kerületekben ott van az Akvárium Klub, Fogas-Instant Komplexum, vagy ha egy underground helyet látogatnánk meg, akkor a Turbina. Ha Budát részesítjük előnyben akkor szórakozhatunk az A38 Hajón, az új Dürer Kertben a Budapest Parkban vagy akár a Kobuci Kertben. Ha pedig csak iszogatni ülnénk be a barátainkkal, akkor a Karinthy Frigyes út vonalán, vagy a Bartók Béla úton biztos találunk egy mindenki számára megfelelő bárt vagy kocsmát. Ha hajlandóak vagyunk még

messzebb menni a belvárostól, akkor Csepelre költözött ki az új Barba Negra, nem messze tőle helyezkedik el a IX. kerület szélén az Arzenál, Budapest legnagyobb technoklubja.

A zenés szórakozóhelyek, koncerthelyszínek felismerték, hogy ha 23:00 után is működni szeretnének, akkor el kell hagyniuk a városmagot, és külsőbb kerületekbe, esetleg a rozsdavezetékbe kell költözniük, ahol zavartalanul tudnak működni a hajnali órákban is. Így a zárás után átvonuló tömegek zaja sem zavarhatja a lakók nyugalma, nem úgy, mint a belvárosban. Ez a jelenség nem újkeletű, hisz Nyugat-Európa számos országában félreeső raktárakba és gyárakba költöztek be szórakozóhelyek, hogy zavartalanul tudjanak működni. Még egy előnye ezeknek a helyeknek, hogy itt kevesebb eséllyel találkozunk az ember oda nem illő egyénekkel, hiszen ezekre a távolabb eső helyekre célirányosan megy ki az ember, nem jellemzőek az utcáról betévedő emberek.

Ami nagyon izgalmassá teszi a budapesti éjszakai életet, hogy a város legfontosabb szórakozóhelyeivel is le lehet fedni a teljes könnyűzenei spektrumot, így biztos, hogy mindenki a saját ízlésének megfelelő helyeket látogathatja. Ezek a helyek pedig nemcsak kocsmák, hanem kulturális terek, szórakozó helyek, zenés-táncos klubok, de akadnak azért retró kocsmák is. A város vigalmi negyedeire pozitívan hatott, hogy a jelentős helyek ismét organikusan tudnak fejlődni, nagyobb távolságokkal, ahol nem a körülvő helyektől kell mindenképp jobb lenni, így kicsit csökkenni tudott ez a fajta versenyszellem is, és a helyszínek minősége javulni látszik.

(16. Melléklet)

24. ábra: Budapest meghatározó szórakozóhelyei napjainkban (Saját ábra)

(17. Melléklet)

13.1 Budapest jelentős bulihelyei

Akvárium Klub

A volt Gödör Klub 2013-ban esett át átalakuláson, az Erzsébet tér megújulásával érte el végső formáját, ekkor jött létre a Nagyhall. Az Akvárium nemcsak egy koncerthelyszín, többek között kulturális központ, közösségi tér, ahol sok különböző programmal találkozhat az ember, többek között kiállítások, koncertek, bulik, vagy egyéb közösségi programok. A klub rendelkezik saját terasszal, és egy ott működő étterem és kávézó résszel.

Instant- Fogas

Az Instant- Fogas egy romkocsmá- vagy parti- komplexum, az Akácfa utca 49-51 alatt, ami a két Budapesten legendásan híres szórakozóhely, az Instant és a Fogasház egyesülésével jött létre 2017-ben. Az Instant 2008 óta a Nagymező utcában üzemelt, a Fogasház pedig 2009-ben nyitott meg az Akácfa utcában egy 19. századi bérházban, először, mint egy kulturális központ, majd egy igazi romkocsmá lett belőle. 2012-ben megnyitották a kerthelyiségét is. A komplexumot mégsem csak ez a 2 hely alkotja, ugyanis egybeolvadt a Robottal, ahol élő zenés előadásokat tartanak és további 4 térrel közösen alakították ki a mai formáját. Így több

táncterrel is rendelkezik, a termekben különböző zenei stílusokkal találkozhat az ember, és lehetőség van enni is a helyen. Az Instant-Fogas minden nap délután 4-től reggel 6-ig tart nyitva.

Budapest Park

A Budapest Park ötlete a Zöld Pardon bezárása utáni alternatívaként alakult ki, miután az eredeti helyén, a Petőfi híd budai hídfőjénél lévő helyszín nem kapott tovább területhasználati engedélyt. Egy szezonális helyet szerettek volna létrehozni, aminek nagy a befogadóképessége, és ami magasabb színvonalat képvisel az addig létező társainál. Így 2012-ben megalakult a Budapest Park a Soroksári út 60. szám alatt, és azóta tavasztól kora őszig szabadtéri fesztiválhelyszínként működik. Alkalmanként találkozhatunk különböző kiállításokkal, művészeti produkciókkal is, de a fő profilja az élő koncertek és zenés-táncos bulik tartása.

Turbina

2021-ben nyitott meg a Turbina szórakoztatóipari komplexum Józsefvárosban. A '90-es években ezen a környéken működött a Zanzibár underground kocsmá. A közösségi tér hatalmas területen fekszik, szinte egy háztömbből áll, és helyet kapott benne egy nagyobb és egy kisebb koncertterem, egy kocsmá a belsőudvaron, galéria és még irodák is. Az underground helyszínen legtöbbször elektronikus zenei koncerteket és partikat tartanak. A helynek egyszerre van otthonos- és romkocsmá hangulata. A hely elsődleges funkciója nem a hajnalig tartó bulizás, hanem inkább a bulik előtti alapozás és a nappali partik.

Arzenál

A hely 2019-ben nyitott meg a IX. kerületben, a Soroksári úti gyártelepen, majd hamar az elektronikus zene egyik központi klubjává vált. Ahogy az elmúlt pár évben egyre több helyszín, úgy az Arzenál is a városközponton kívül telepedett le, de ez a műfaj rajongóit nem zavarja, és így a lokációja miatt lehetőség van az egész reggelig tartó bulizásra, hisz itt nincs érvényben szigorú záróra.

Dürer Kert

A Dürer Kert a Városliget mellett kezdte a pályafutását, majd végül 2020-ban bezárt. Az új helyszín a Duna-parton kapott helyet, itt nyitotta meg a vadonatúj bulihelyét. 2021-től egészen 2023 nyaráig folytak még különböző építkezések, átalakítások a helyen, de most véglegesen elkészült. Az új helyszín tömegközlekedéssel és kerékpárral is könnyen megközelíthető,

rengeteg szabadtéri hellyel, füves placcal és rengeteg asztallal rendelkezik. A nagy tereken kívül találunk eldugottabb, privátabb helyeket is, és közvetlen Duna-parti kapcsolatot is, ahol színes padokon, babzsákokban élvezhetjük az estét. A belső tér több kisteremmel, és egy nagy teremmel rendelkezik, ahol különböző élő- és elektronikus koncerteket tartanak.

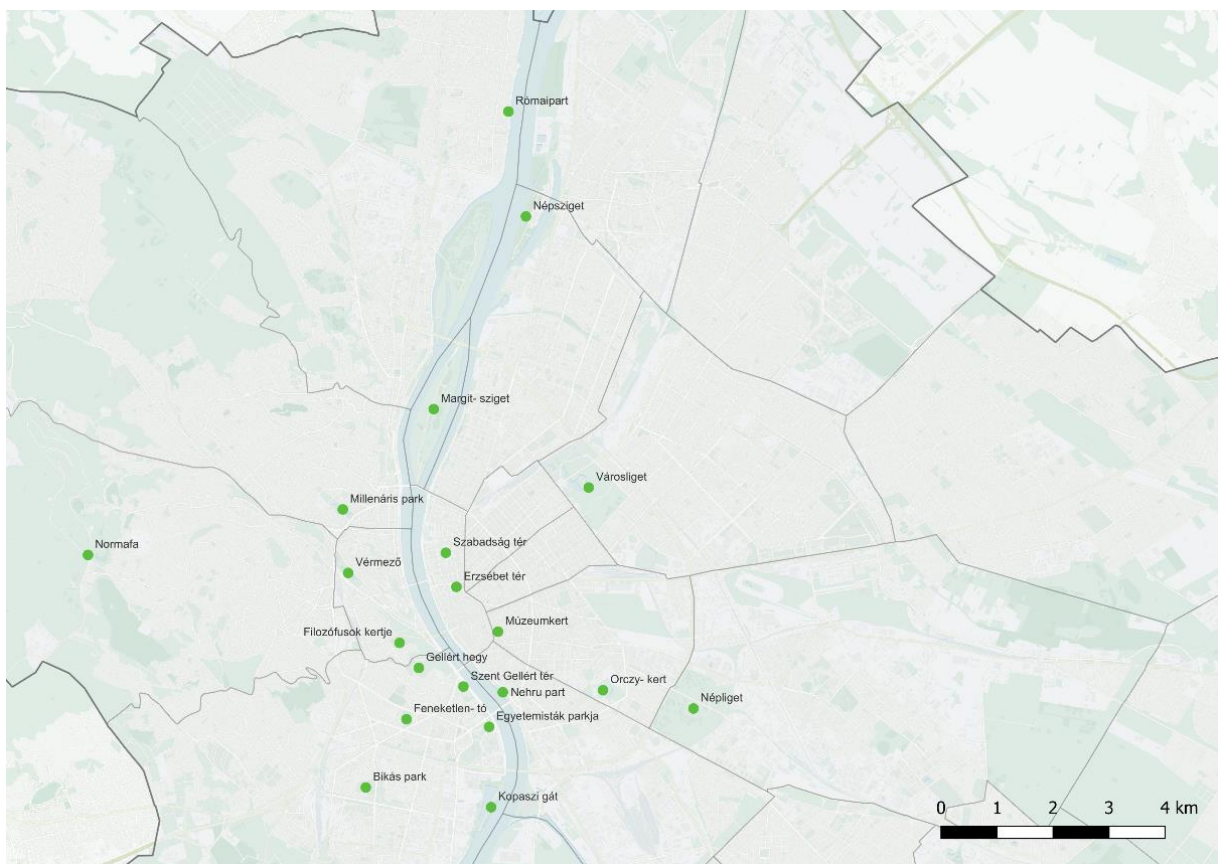
Gólya

A Gólya 2019-ben költözött ki a belvárosból az Orczy útra, és azóta is ugyanolyan közkedvelt helynek számít, mint régi helyén. Az új helyszínen nagyobb térrel rendelkezik, több emeleten, tetőterasszal üzemel. A Gólya nemcsak egy szórakozóhely, igazi szellemisége van, a közösségi összefogásért működnek, hogy a környékieknek egy összetartó közössége lehessen. A hely tehát egy barátságos, éjjel-nappal működő közösségi- és kulturális helyszín. Tartanak itt többek között indie-, folk-, punk- és technobulikat, kisebb-nagyobb élő koncerteket. A Gólyának egyszerre van neonfényes electro hangulata, olykor pedig egy retró kocsmát idéz meg.

13.2 Szezonális szórakozóhelyek Budapesten

A szabadtéri szórakozásnak már évszázados hagyománya van, hisz amikor a körülmények engedik, sokkal kellemesebb a szabadban időt tölteni, szórakozni. Buda polgárai már a 19. században a hegyvidék kirándulóhelyeire jártak kikapcsolódni, kirándulni, a pestieknek pedig a Városliget már több, mint 200 éve biztosít helyet a szabadtéri szórakozásra. Itt, a Liget mellett a 19. század végén alapították meg Pest egyik legnagyobb szórakoztató intézményét, az Angolpark megnyitása után létrehozták az Ósbudavárat. Ez a fa- és gipszelemekből álló negyed különféle látványosságokkal és artistákkal volt tele. A komplexum reggeltől-estig működött, csakúgy, mint a vendéglátóhelyei, amelyek akár több tízezer ember kiszolgálására is alkalmasak voltak egy nap. Az éjszakai órákban a fákat kivilágították, hogy még hangulatosabbá tudják tenni a helyet. A komplexum nagyjából 10 év alatt csődbe ment, a helyén nyoma sem maradt a szórakozóhelynek. 1920 után épült fel a helyén az Alpesi falu, ami akkoriban a főváros egyik legnagyobb sörözője volt, ez a második világháború végéig működött. Alapvetően Budapest nem a szabadtéri szórakozóhelyeiről ismert. A szabadtéri tömegszórakoztatás az 1960-as években kezdett újra fellendülni, mikor a Várkert Bazárban lévő Ifipark sikerén felbuzdulva több helyszínen is megpróbálták megismételni. A 2000-es évek hoztak igazi áttörést a témában, mikor a turisták újszerű igényeket hoztak be a szórakozással kapcsolatban, és enyhültek a szabályozások a közterek használatával kapcsolatban. Az átalakulás alapját az Erzsébet tér biztosította, ami több megfelelő tényezővel is rendelkezett: jó a megközelíthetősége, nagy zöldfelületi arányokkal rendelkezik, szabad használatra lett kialakítva, továbbá a 2002-ben nyílt

Gödör Klub is igen közel volt. Ezek egyvelege mind hozzájárult ahhoz, hogy a köztérből szabadtéri bulihelyszín váljon. Napjainkban, a koronavírus-járvány után a szabadtéri helyszínek jelentősége talán még jobban megnőtt, hisz mindenki elkezdte jobban értékelni a szabadban együtt töltött időt. A fiatalok a nyári szezonban olykor jobban értékelik a parkok nyújtotta lehetőségeket a szabadban, mintsem a zsúfolt, zárt szórakozóhelyeket. Válogatásomban Budapest azon közterei, közparkjai és egyéb területei találhatóak, amelyek a nyári szezon során lehetőséget biztosítanak rekreációs tevékenységekre, szórakozási lehetőségekre vagy valamilyen alternatív szórakozási formát tudnak nyújtani. Ezek közé tartoznak a különböző koncertek, pl. a Margit-sziget állandó szabadtéri színpadja, vagy az egyéb időszakosan felállított színpadok, pl. a Szabadság téren vagy a Szent Gellért téren. Ezen túl a kültéri bárak jelenléte, mint a Millenáris parkban, a Római-parton, a Feneketlen tónál vagy egyéb közparkokban, amik az év folyamán csak szezonálisan működnek, és szorosan kapcsolódnak a közparkkal

25. ábra: Budapest szezonális szórakozóhelyei (Saját ábra)

14. Kultúrkörnyék a belvároson kívül- A Bartók Boulevard

A főváros történelme során bármilyen archív anyagot is nézünk meg, mindegyiken megtaláljuk valamilyen formában azt az útvonalat, amely Budáról, a Várhegy tövéből indul el a Duna útvonalának mentén, majd a Gellért-hegy mellett elhaladva tart tovább Budafok, nagyobb táv esetében Székesfehérvár felé. A Gellért-hegy délnyugati oldalát az évszázadok során hosszú évekig szőlőskertek borították, melyet a Budai körút fogott össze. Egy kellemes, két oldalán fasorral szegélyezett út, ami a Duna-parti Sáros fürdőnél vette kezdetét, a mai Bartók Béla úton és Villányi úton haladt keresztül és vezetett egészen a Bah csomópontig. Ebből a körútból alakult ki és ágazott el később a Budafok felé tartó út a mai Móricz Zsigmond körtér helyén. Ez az útvonal déli irányba tartott, továbbá ez adta meg az alapját a jelenkori Fehérvári útnak.

A 19. század elején már az utat Székesfehérvárra vezető útnak nevezték el, hisz ez az út mindkét szakaszára érvényes volt. Ebben az időben a Gellért-hegy és Duna torkolatának találkozásánál a fürdőn túl, Buda legnagyobb betegellátó intézete működött, melynek 3000 fő volt a befogadóképessége, ez volt a Fő utcai Helyőrségi Kórházának a fiókkórháza. A hegy tetején álló erődöt és csillagvizsgálót a szabadságharc idején lebontották, ezek helyére kezdték el azt az erődrendszert építeni, melynek végül csak az első darabja készült el, ez a Citadella.

Az 1880-as években a filoxéria járvány következtében a Gellért-hegy oldalából ki kellett irtani a szőlőtökéket, amivel a terület teljesen elvesztette mind a funkcióját, mind a hangulatát, így ezzel véget ért a budai szőlővidék története. Ezzel egyidőben a várostervezők elkezdtek a folyószabályozás problémájával is foglalkozni. A folyószabályozási tervben pedig nagy szerepet szántak a Gellért-hegy déli oldalán található, a Duna feltöltésével létrejövő új területnek, a Lágymányosnak, amelynek az egyik határvonalát a Fehérvári útnak keresztelt út adná. Az elhúzódozó viták miatt a dunai védművet csak a későbbi években kezdték el kiépíteni, ennek hatására kirajzolódott, hogy előnyös lenne egy új városrész kiépítése, amely enyhíteni tudná a belső városrészek zsúfoltságát, és megoldást jelentene az egyre növekvő telekhiányra. A század második felében különböző rendezési terveket készítettek a budai térség beépítésére, ezek mind nagyon rendezettek, pontosak voltak és geometrikus utcahálózatokban gondolkodtak, melyek egészét a Fehérvári út határolta volna. Az 1870-es években elkészült a kataszteri térkép, ami segítséget nyújtott, hogy elkezdődhessenek az első telekszintű kijelölések. 1896-ra folyamatosan épült ki a Fehérvári- és Promontori út találkozásánál fekvő terület, kijelölésre kerültek új utak a területen, mint pl- a Kelenhegyi út és a Kemenes utca. A mai Móricz Zsigmond körtér abban az időben név nélkül állt, vendéglő működött a területen. Ettől délre helyezkedett el az akkori téglagyár, szemben pedig tervezés alatt állt a Budai közvágóhíd.

A budai szőlőültetvények megszüntetése után egy új nézőpontból tudták vizsgálni ezt a területet, más szemszögből közelítették meg a várostervezést. Ezt elősegítette a mai Szabadság híd, akkoriban Ferenc József híd átadása és az 1898-ban elinduló villamos- és HÉV közlekedés. A villamos közlekedés elindításának idejében a körtéren és a Fehérvári úton nem álltak jelentősebb beépítések. A különböző szabályozási tervekből kirajzolódott egy új városrész lehetősége. A területet akkor még elsősorban külkerültre szánt intézmények jellemezték, mint pl. az ipari létesítmények vagy az 1898-ban átadott Gróf Hadik Laktanya, melyhez tartozott legénységi- és tisztai lakóház, istálló, őrház és börtön komplexum, ami napjainkra beleolvadt a különböző lakóházak, és a Műegyetem épületei alkotta negyedbe.

A 20. század elejével nagyszabású beépítések kezdődtek meg a Fehérvári úton és környékén, aminek a kiváltó oka a Lágymányos északi részére elfogadott rendezési terv volt. Az ezzel járó egyik fő cél a belső tó és kikötő területén létrejövő újabb beépíthető területek elnyerése volt, amelyek területét folyószabályozással szabadították fel. Továbbá a Műegyetem létrehozása és egyben első épületeinek megépítése. A Fehérvári út belső részein építészetileg magas minőségű, eklektikus, szecessziós, majd modern stílusú, korszerű, 3-5 emeletes lakóházak épültek meg. Ezek az úri közönséget célozva meg magas komfortszinttel rendelkező többszobás lakások voltak, melyek többek között rendelkeztek cselédszobával. A városrész kezdett megtelni étellel és a korszakhoz híven, a polgárosodó élethez ahhoz passzoló intézmények is tartoztak. A körtér egyik oldalán még mindig működött a téglagyár, míg a másik oldalon már 1910-ben mozgóképszínházat létesítettek a polgárság szórakoztatásának biztosításaként. Egy év elteltével teresedéssel bővült tovább az út, ez a mai Gárdonyi tér területe, ami egyfajta központi funkcióval bírt. Ehhez jelentősen hozzájárult az elhelyezkedése szempontjából, hogy közvetlenül mellette helyezkedik el a Hadik-ház. A pompás épület, melynek legfelső emelete műteremként funkcionál- melyet egy időben Csontváry is bérelt- ezzel jelentősen meghatározva a homlokzat stílusát, a földszinti része pedig kávéházként üzemelt. Hadik nevű kávéház az irodalmi és művészeti körökben, olyan jelentőséggel bírt, mint a híres Andrássy-út környéken található más nevezetes kávéházak. Noémi Saly kutatásai szerint a Hadik eredeti célja az volt, hogy vonzza a közeli laktanya tisztjeit, ezért a név hasonlósága a laktanya nevével. Azonban az 1920-as évektől kezdve, valószínűleg Karinthy Frigyes hatására, aki gyakran látogatta a helyet és részt vett az asztalnál ülők társaságában, a kávéház a korszak neves művészeinek, mint például Déry Tibor, Tersánszky Józsi Jenő, Kosztolányi Dezső, Tóth Árpád, Füst Milán, Nagy Lajos, Hunyady Sándor, Heltai Jenő vagy Rejtő Jenő kedvelt találkozóhelyévé vált. A kávéház tulajdonosa szerint a hely pincéjében egy progresszív mulatóhely működött Szatyor néven, amit

az épület homlokzatán a "Dancing Bar" felirat jelezte. A kávéház azóta újra megnyílt és működik.

26. ábra: Bartók Boulevard (Saját ábra)

Napjainkban a Bartók Béla út egyre nagyobb sikernek örvend, sorra nyitnak az egyedi, minőségi vendéglátóhelyek, akik a szolgáltatásokon kívül egyedi élményeket is kínálnak a látogatóknak. Továbbá egyre több galéria, kiállítótér és kulturális központ is nyílik a környéken, amik miatt egy igazi pezsgő negyeddé vált a XI. kerületben. A híres Hadik kávéházon, és a mellette nyílt Szatyor Báron kívül, olyan kulturális helyekkel találkozhatunk itt, mint a Kelet kávézó, ahol különböző irodalmi esteket, találkozókat tartanak. A Béla, bár, étterem, lakás, arborétum, ami különleges romkocsmá hangulatával és izgalmas kínálatával vonzza nemcsak Újbuda lakosait, mert egyre többen járnak a város bármely pontjáról beülni ezekre a helyekre. A környékre további izgalmas könyvesboltok, dizájnoltok és magyar kisvállalkozók boltjai költöztek, akik miatt még nagyobb a kereslet a környékre. Az emberek rajonganak érte, hogy ez már nem a tipikus-turista belváros, nem is a bulinegyed része, de nagyon összetett kínálattal rendelkezik. A környék felpezsdítésének érdekében létrejött a Bartók Boulevard Egyesület, akik különböző izgalmas programokat álmodnak meg, mint például az ELEVEN Tavasz és ELEVEN Ősz programsorozatuk, ahol napokon át tartó fesztiválhangulat zajlik az utcákon,

mindenféle programokkal és koncertekkel várják a lakosokat, amikkel igazi utcabál hangulatot teremtenek.

A Bartók Béla út mellett érdekes lehet megemlíteni a Karinthy Frigyes út környékét, ami Újbuda egyik legtöbb szórakozóhellyel rendelkező negyede. A Karinthy Frigyes úton főleg egyetemisták által kedvelt kocsmák, pubok és klubok vannak, amelyek szintén fellendítik a negyed forgalmát. A 4-6 villamos, és Móricz Zsigmond körtér közlekedési lehetőségei miatt könnyen megközelíthető a környék mindenki számára. Ezek a szórakozóhelyek főleg lakóházak legalsó szintjén, vagy pincékben találhatóak, így az intézményeknek fokozottan figyelniük kell a 23:00 órai záróra, hogy minél kevésbé zavarják meg a lakók nyugalma. A különböző szabályozások miatt, amiket mind a kocsmáknak, mind a hozzá tartozó teraszoknak be kell tartaniuk egy sokkal élhetőbb szórakozóhely környék alakult itt ki, mint a Belső-Erzsébetvárosban. Bár itt nyilván nem beszélhetünk olyan mennyiségű szórakozóhelyről, és akkora tömegekről, mint a belvárosban, mégis egy jó példa lehet, hogy a szórakozás és a lakók valamennyire megférnek egymás mellett, bár problémák mindig lesznek, míg a szórakozóhelyek belső, lakott területeken helyezkednek el. A kerület egyre szigorúbb szabályokat szab ki a kocsmákra, így itt a negyedben nem is működik olyan mértékű éjszakai élet, de ha az ember kulturáltabb negyedben szeretne szórakozni, ahol vannak lehetőségei, annak mindenképpen kielégítő helyszín a Karinthy környéke

27. ábra: Karinthy Frigyes út szórakozóhelyek (Saját ábra)

15. Javaslat

15.1.1 Szórakozóhelyek elemzése

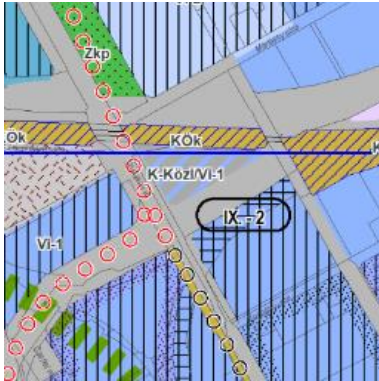
A javaslati munkarészemben Budapest 5 meghatározó szórakozóhelyének vizsgálata által tárom fel egy szórakozóhely igényeit napjainkban, majd az általam meghatározott kritériumrendszer szerint értékelem, hogy a választott szórakozóhelyek, bulinegyedek közül melyik a legideálisabb. A célom, hogy ezen szórakozóhely igényeinek alapján kijelöljek egy új területet, amelyen létre lehetne hozni az ideális szórakozóhelyet, a vizsgált példám mintájára. A megfelelő terület kiválasztásának érdekében megvizsgáltam 4 általam választott barnamezős terület adottságait, majd a kritérium rendszer alapján felmértem, hogy melyik felelne meg a célnak, hogy létrehozzunk rajta egy új bulinegyedet. Az ötlet, hogy barnamezős területen hozzunk létre szórakozóhelyeket nem újdonság, hisz Európa többi részén is használják ezt a módszert, és Budapesten is akad jó pár példa a területek efféle újrahaznosítására- pl. a Budapest Park területe régen a rozsdáövezetbe tartozott. A barnamezős területek egyik nagy előnye, hogy sok esetben a városközponttól kívülebb eső területeken helyezkednek el, elhagyatott, ipari területeken, így nincsenek a közelben lakó- vagy irodaházak, amiket zavarna a szórakozóhely zajterhelése. A másik nyomós indok, hogy csökkenteni kell a bulinegyed túlterheltségét, így az új szórakozó helyeket már nem bezsúfolni kell, hanem külső városrészekre költöztetni. Ez a megoldás bár kompromisszumokkal jár, de jelenleg a legjobb esély arra, hogy Budapest szórakozóhelyei és lakosai békében meg tudjanak lenni egymás mellett.

15.1.2 A választott szórakozóhelyek

Az általam választott vizsgálandó szórakozóhelyek a Budapest Park, Dürer Kert, Barba Negra, Kobuci Kert, Akvárium Klub. Amit a kiválasztásuknál figyelembe vettem, az az volt, hogy mindegyik egy napjainkban is létező zenés-táncos szórakozóhely legyen, ami viszonylag nagyobb alapterülettel rendelkezik, hogy egy kisebb szórakozónegyed tudjak vizsgálni, ahol rendeznek egyaránt élő- és elektronikuszenés koncerteket és partikat, továbbá, hogy a város különböző pontjain helyezkedjenek el. Figyelembe vettem még a választásnál, hogy az adott helyszínek kedveltek legyenek, így a legkedveltebb, leginkább felkapott szórakozóhelyek közül választottam. (18. Melléklet)

Megvizsgáltam a szórakozóhelyek telkeinek hatályos TSZT szerinti területhasználati besorolását, ami alapján:

Budapest Park

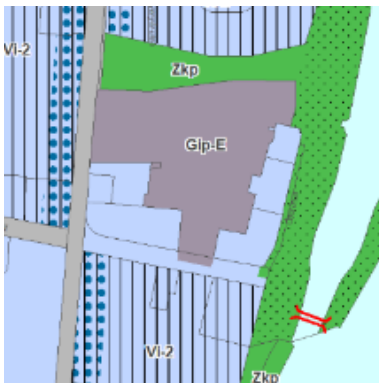

K-Közl – Közlekedéshez kapcsolódó épületek elhelyezésére szolgáló terület

VI- 1 – Intézményi, jellemzően zárt sorú beépítésű terület

28. ábra: TSZT kivágat Budapest Park

Dürer Kert

VI-2 – Intézményi, jellemzően szabadon álló jellegű terület

29. ábra: TSZT kivágat Dürer Kert

Barba Negra

K-Rek – Nagyterjedésű rekreációs és szabadidős terület

30. ábra: TSZT kivágat Barba Negra

Kobuci Kert

Vt-M – Mellékközpont területe

31. ábra: TSZT kivágat Kobuci Kert

Akvárium Klub

Zkp – Közkert, közpark

32. ábra: TSZT kivágat Akvárium Klub

15.1.3 A választott barnamezős területek

A 4 választott barnamezős területem a Bécsi út 343, Rákosrendező, a Népsziget- egykori Ganz gyára és a Volt Volánbusz garázs környéke. A területek kiválasztásánál nem vettem figyelembe túl sok tényezőt, csak, hogy a budai és pesti oldalon egyaránt válasszak vizsgálandó területet, illetve, hogy ne belvárosi foghíjtelkek vagy belvárosi üres épületek legyenek, a városközponttól távolabb eső helyen helyezkedjenek el, így a választott területeim mind Étv. szerinti „klasszikus” barnamezős területek. (19. Melléklet)

(20-23. Melléklet)

15.2 Értékelés

15.2.1Az értékelési rendszer

Az értékelés során az adott szempontok szerint 1-5-ig terjedő skálán értékeltem az adott szórakozóhelyeket és barnamezős területeket. A legmagasabb pontszám a legideálisabb

területet jelzi, így ezt mindkét kategóriában elvégezve megkapjuk, hogy hol, és melyik szórakozóhely példájára lenne megfelelő létrehozni egy új bulihelyszínt.

15.2.2 Az értékelés szempontjai

- Méret: A helyszín területe négyzetméterben, minél nagyobb alapterülettel rendelkezik valami, annál magasabb pontszámot ér el.
- Befogadóképesség: A szórakozóhely lehetséges maximális létszáma, a befogadóképesség növekedésével nő az értékelés.
- Megközelíthetőség: Ennél a kategóriánál 4 alkategóriát vizsgáltam. Az első, hogy megközelíthető-e autóval, van-e lehetőség leparkolni a helyszín közvetlen környezetében. A második, hogy tömegközlekedéssel könnyen megközelíthető-e, van-e a környezetében megálló. A harmadik és negyedik pedig a nappali- és éjszakai járatszám, hogy mennyi tömegközlekedési eszköz áll meg a legközelebbi megállóknál. Itt a járatszámok által kapott pontszámokat összeadtam, majd a kapott számokat vetítettem le az 1-5-ig terjedő skálára.
- Funkció: Megvizsgáltam, hogy az adott szórakozóhely milyen funkciókkal rendelkezik, itt 4 alkategóriát határoztam meg, a szabadtéri- és beltéri funkciót, a leülési lehetőségeket és az egyéb rendezvények szervezésére való lehetőséget.
- Közművesítettség: A közművek száma az adott területen, beosztva egy az 1-5-ig terjedő skálán.
- Elszeparáltság: A terület lakó-, és irodaházaktól való legkisebb távolsága méterben. Minél távolabb esik, annál magasabb pontszámot kap.
- Biztonság: A területeket 4 kategória szerint pontoztam. Az első a közvilágítás megléte, a második a legközelebbi megálló távolsága, hogy a legközelebbi megállót el lehet-e érni 10 perc sétával. A harmadik a környék biztonsága, ahol a kerületrészt általános közbiztonságát vettem figyelembe, a negyedik pedig a biztonsági szolgálat, ez azt vizsgálja, hogy a szórakozóhely rendelkezik-e biztonsági szolgálattal.

15.3 Eredmények

15.3.1 Szórakozóhelyek értékelésének eredménye

ÉRTÉKELÉS			SZÓRAKOZÓHELYEK				
Szemponatok	Osztályozás	Pontozás	Budapest Park	Dürer Kert	Barba Negra	Kobuci Kert	Avárium Klub
Méret (m ²)	< 3000	1				x	
	3000-5000	2			x		
	5000-8000	3		x			x
	8000-10000	4					
	10000 <	5	x				
Befogadóképesség (fő)	< 1000	1				x	
	1000-2500	2		x			x
	2500-5000	3					
	5000-10000	4			x		
	10000 <	5	x				
Megközelíthetőség	Autó (parkoló)	1	x	x		x	
	Tömegközlekedés	1	x	x	x		x
	Éjszakai járatszám (db)	járatok*1	6	1	3	2	13
	Nappali járatszám (db)	járatok*1	12	4	5	13	18
Funkció	Szabadtér	1	x	x	x	x	x
	Beltér	1		x	x		x
	Leülési lehetőség	1	x	x		x	x
	Egyéb rendezvények	1	x			x	x
Közművesítettség	közművek száma (db)	közmű*1	5	4	3	5	5
Elszeparáltság (m)	< 100	1				x	x
	100-200	2					
	200-500	3	x				
	500-1000	4		x	x		
	1000 <	5					
Biztonság	közvilágítás	1	x			x	x
	legközelebbi megálló	1	x		x	x	x
	környék biztonsága	1	x			x	
	biztonsági szolgálat	1	x	x	x	x	x
Összesített pontszám			31	20	20	19	24

33. ábra: Szórakozóhelyek értékelése (Saját ábra)

Az értékelés eredményeképpen megkaptam, hogy a vizsgált szórakozóközpontok közül a Budapest Park rendelkezik a legmegfelelőbb értékekkel a vizsgált szempontok alapján, így megállapítható, hogy napjainkban a vizsgált szórakozóhelyek közül ezt nevezhetjük ideálisnak. Ez alapján is összesíthetjük, hogy mik azok a kritériumok, amiket egy adott területnek teljesíteni kell ahhoz, hogy szórakozóközpont létesülhessen rajta.

- Egy az emberek számára vonzó szórakozóközpontnak, megfelelő méretekkel kell rendelkeznie, amely elbírja a nagyobb tömegeket is. Az 1000 m² alatti szórakozóhelyek azok, amikkel a belvárosban leggyakrabban találkozhatunk, minél több funkcióval

akarjuk ellátni a helyet, annál nagyobb alapterületre kell gondolni, ezzel együtt a szórakozóhely befogadóképessége is növekszik, és sokkal csábítóbbak az emberek számára az olyan helyek, ahol nem összezsúfolva, nyomorogva kell bulizni.

- Minél több funkcióval van ellátva egy szórakozóhely, annál több lehetőség rejlik benne, így nagyobb a célközönség is, akit elérhet. Ha szabadtéri és beltéri helyszínekkel is rendelkezik egy bulihely, máris nem szezonálisan kell működnie, továbbá több ember igényét képes kielégíteni, csakúgy, mint a leülés vagy az étkezés lehetősége.
- Fontos szempont a szórakozóhely megközelíthetősége. Az embereknek annál szimpatikusabb valami, minél közelebb van. Egy éjszakai szórakozóhelynél viszont ez nem egy pozitív tényező, hisz minél közelebb van a lakott területhez, annál több problémát tud okozni a lakóknak. Így kompromisszumként az is csábító, ha egy szórakozóközpont megfelelő tömegközlekedési kapcsolatokkal rendelkezik, így könnyen lehetséges a nappali és az éjszakai megközelítése egyaránt. Ezen kívül az autós és esetleg kerékpáros megközelíthetőségre is gondolni kell, így fontos szempont lehet, hogy a helyszínt könnyen meg lehet-e közelíteni autóval, található-e a közelében parkoló, és kerékpárút.
- Elengedhetetlen a közművek megléte a területen, de legalább a lehetőség a közművek fejlesztésére.
- A megközelíthetőségen kívül a terület biztonságos megközelíthetősége is egy fontos kritérium, hogy a területet probléma nélkül, egyedül is meg lehessen látogatni. Fontos a megfelelő közvilágítás, és hogy a kerület, környék általánosan mennyire biztonságos. Ezeken túl a legközelebbi tömegközlekedési megálló megfelelő távolsága, hisz az éjszakai órákban fontos, hogy minél gyorsabban el tudjunk érni a kívánt pontra. Nem elhanyagolható továbbá a szórakozóhely biztonsági szolgálata sem, akik a rend fenntartásáért felelnek.
- A végső szempont a terület elszeparáltsága a lakott, aktívan használt területektől. Minél távolabb helyezünk el egy szórakozónegyedet a lakóterületektől, irodaházaktól, intézményektől, annál kevesebb problémát fog okozni a lakosság számára a szórakozóhely.

A továbbiakban ugyanezen értékelési rendszer alapján megvizsgáltam a választott barnamezős területeket is. Itt a barnamezős területeket nem tudtam minden kritérium alapján megvizsgálni, hisz vannak olyanok, amelyeket egy használaton kívüli területen nem lehet mérni, csak egy aktív intézmény esetében. Ilyen a befogadóképesség, és az egyes funkciók.

15.3.2 Barnamezős területek értékelésének eredménye

ÉRTÉKELÉS			BARNAMEZŐS TERÜLETEK			
Szemponatok	Osztályozás	Pontozás	Bécsi út 343	Rákosren dező	Népsziget	Volánbus z garázs
Méret (m ²)	< 3000	1				
	3000-5000	2				
	5000-8000	3				
	8000-10000	4				
	10000 <	5	x	x	x	x
Megközelíthetőség	Autó (parkoló)	1				x
	Tömegközlekedés	1	x			
	Éjszakai járatszám (db)	járatok*1	2	2	0	3
	Nappali járatszám (db)	járatok*1	7	10	2	3
Közművesítettség	közművek száma	közmű*1	5	4	2	2
Elszeparáltság (m)	< 100	1				x
	100-200	2	x	x		
	200-500	3				
	500-1000	4			x	
	1000 <	5				
Biztonság	közvilágítás	1	x			x
	legközelebbi megálló	1	x	x		
	környék biztonsága	1	x			x
	biztonsági szolgálat	1				
Összesített pontszám			19	16	12	13

34. ábra: Barnamezős területek értékelése

A kritériumrendszer alapján történő értékelés eredményeként megkaptam, hogy a választott barnamezős területek közül a Bécsi út 343 felel meg leginkább az adott szempontoknak.

15.4 Egy új szórakozóközpont létesítése

A javaslatom az értékelési rendszerek által kapott eredmények alapján létrehozni Budapesten egy új, ideális szórakozóhelyet, ami megfelel a felállított kritériumoknak. Az értékelés alapján az ideális szórakozóhely (a vizsgált intézmények alapján) a Budapest Park, így ennek mintájára szeretnék létrehozni egy új szórakozóközpontot, akár úgy is fogalmazhatunk, hogy a Budapest Park 2.0-nak kerestük a megfelelő lokációt, ami kielégíti az igényeket.

A Bécsi út 343 az a barnamezős terület, ami a legtöbb igénynek megfelelt a vizsgálat során. Rendelkezik elég nagy alapterülettel, amin elférne egy nagy befogadóképességű szórakozónegyed. Lehetőség van akár nem csak egy szezonális bulihelyszín létrehozására, a meglévő épületek felújításával belső tereket is létre lehetne hozni, amivel egy egész évben használható kulturális központot a kapnánk. A Budapest Park alapvető funkcióit akár tovább

lehetne bővíteni, kiállítóterek, saját vendéglátóipari-egységek létrehozásával, amelyekkel még több ember számára vonzóbbá válna bulihelyszín. Autóval és tömegközlekedéssel is megközelíthető a terület, TSZT alapján tervezett fejlesztés a villamosvonal meghosszabbítása és a kerékpáros infrastruktúra kiépítése lenne a területen. Javasolnám az éjszakai járatszám növelését, amivel elérhetőbbé tudnánk tenni a lakosság, vagy akár a turisták számára. A legközelebbi tömegközlekedési megálló 10 perc sétatáv alatt van, körülbelül 6 perc alatt megközelíthető, ki van építve a közvilágítás.

A tervezett helyszín látványvilágát és kínálatát kéne olyan különlegessé tenni, egy olyan hangulatot megteremteni, amiért az emberek szívesen kijárnak akár a III. kerületbe is, hisz itt egy olyan egyedülálló élményben lehet részük, amit a város más pontján nem kaphatnak meg.

16. Összefoglalás

A szakdolgozatomban végigkísérhettük Budapest legfontosabb szórakozóhelyeinek alakulását, vándorlását az idők során egészen napjainkig. Megállapíthatjuk, hogy Budapestnek mindig is voltak és lesznek is szórakozónegyedei, csak nem mindegy, hogy ezek a negyedek milyen hatással vannak a városra. A külföldi példák által is megfigyelhetjük, hogy az európai nagyvárosok zöme küzd a problémákkal, amiket egy szórakozónegyed okoz, de törekednek rá, hogy minél élhetőbb környezetet biztosítsanak a lakóknak, de mégis kiszolgálják a turistákat. A cél Budapesten is az lenne, hogy ki lehessen alakítani egy olyan szórakozónegyedet, vagy szórakozóközpontot, ami kielégíti mind a turisták, mind a lakók igényeit, hogy az ember el tudjon valahová menni egy jót szórakozni, mert szórakozni, szocializálódni kell. A különböző korok alatt mindig is igény volt rá, ha a kávéházak kulturális közegében, ha a bordélyházak félhomályában, a rendszerváltás alatt, az ezredforduló kulturális közegében, de Budapesten mindig volt lehetősége szórakozni az embernek. A munkám során az volt a célom, hogy ebbe a néhány évszázados szórakozóhely-történelembe tudjak egy kis betekintést nyújtani, hogy hogy lettünk a kávéházak városából mára a romkocsmák és kocsmatúrák városa.

17. Forrásjegyzék

Irodalomjegyzék

Nyomtatott irodalom

HIDVÉGI V. (2006). Pest város építő Bizottmányának iratai. Repertórium.I-III Ismerteti: Vadas Ferenc. In URBS, & L. Á. Varga (Szerk.), Urbs - Magyar várostörténeti évkönyv 1. (old.: 392-398.). Budapest

PERÉNYI I. (1974). Budapest városépítésének fejlődése 1873-1973. Településtudományi Közlemények 24. , 7-15.

MEDRICZKY Andor: Budapest régi fürdői. Officina Nyomda és Kiadóvállalat, Budapest, 1942.

SCHULHOF Ödön szerk.: Magyarország ásvány- és gyógyvizei. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1957.

TÁBORY Kornél- SZÉKELY Vladimír (2014): A bűnös Budapest, Tudáspolc Kiadó, Budapest

TÁBORY Kornél- SZÉKELY Vladimír (2014): A tolvajnép titkai, Tudáspolc Kiadó, Budapest

TÁBORY Kornél- SZÉKELY Vladimír (2015): Az erkölcstelen Budapest, Tudáspolc Kiadó, Budapest

TÁBORY Kornél- SZÉKELY Vladimír (2015): A csaló Budapest, Tudáspolc Kiadó, Budapest

ZSOVÁK Károly: Magyarországi szállodák, vendéglők, kocszmák és kávéházak címtára az 1912-es évre, 38-50 p., Budapest, 1912

Digitális irodalom

Perczel Anna (2004): Pest régi zsidónegyede, Budapest VII. kerület Erzsébetváros

Mádlné Szőnyi Judit- Erőss Anita (2015): Budapest langyos és termál forrásai: hasznosításuk története, Magyar Kémikusok Lapja, 70. évf. 11. sz. 361-366

Szini Gyula (1914): Irodalmi kávéházak, Nyugat, 1. szám

Baliga Violetta Lilla (2021): Híres kávéházi asztaltársaságok a 19. századi Pesten, Belvedere Meridionale, 33. évf. 4. sz. 94-106

Forrai Judit (1996): Kávéházak és kéjnők, EPA Budapesti Negyed 12-13

Rácz József (1990): A '80-as évek ifjúsági szubkultúrái Magyarországon, Arcanum, 69-82

Hammer Ferenc (2009): Az éjszakai élet, mint populáris nyilvánosság a szocializmusban, Mediakutató, 10. évf. 4. sz., 89-107

Leskó Judit (2011): A budapesti romkocsmák sikerének titka, Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástudományi kar tudományos diákköri dolgozat

Torda Viktória (2018): Bulinegyed- élni vagy használni?, Budapest Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építészmérnöki kar tudományos diákköri dolgozat
Csizmady Adrienne – Olt Gergely (2014): Kreatív milió egy átalakuló negyedben – a romkocsmák belső-erzsébetvárosi világa, Kultúra és Közösség, 5. évf. 2. sz., 27-42
Zsovák Károly (1912): MAGYARORSZÁGI SZÁLLODÁK, VENDÉGLŐK, KORCSMÁK ÉS KÁVÉHÁZAK CÍMTÁRA 1912. ÉVRE, Budapest, 38-50

Internetes források

- INT-01 <http://piteblog.blogspot.com/2016/08/budapest-korutjai-es-hidjai.html>
- INT-02 <https://tudas.hu/a-romai-furdoktol-a-furdovaros-cimig-budapest-vizes-tortenete/>
- INT-03 https://pestbuda.hu/cikk/20220706_bordelyhazak_a_regi_pesten_155_eve_adtak_ki_az_első_barcat
- INT-04 <https://mrsale.hu/kavehazak/>
- INT-05 <https://mult-kor.hu/a-drechsler-palota-kulnc-asztaltarsasaga-20190820>
- INT-06 https://falanszter.blog.hu/2010/11/27/europa_legnagyobb_vigalmi_negyede_volt_a_lagymanyosi_konstantinapoly
- INT-07 https://hu.wikipedia.org/wiki/Konstantin%C3%A1poly_Budapesten
- INT-08 https://falanszter.blog.hu/2010/11/27/europa_legnagyobb_vigalmi_negyede_volt_a_lagymanyosi_konstantinapoly
- INT-09 https://mrfoster.blog.hu/2018/04/03/otvenes_hatvanas_evek_ejszakai_zenes-tancos_helyei?fbclid=IwAR2_6Ew1O_ddsnVcoZAzgtapDw8L5Q2JPDajn1OwEoq3LiiqFL1VDTVO4LM
- INT-11 <https://thebudapester.hu/retro/bulik-a-kadar-korszakban/>
- INT-12 <http://viziakos.com/bpvenues80s.html>
- INT-13 <https://telex.hu/komplex/2021/05/28/szorakozohely-bulik-kilencvenes-evek-retro-budapest?fbclid=IwAR1nuYgCQWbqK0XCWvR9E7k2TATY6Qnykv7eyT-VvgD92OemQ9gMOQSczH8>
- INT-14 <http://viziakos.com/bpvenues90s.html>

- INT-15 <https://epiteszforum.hu/kaszinotol-romkocsmak-a-budapesti-ejszaka-szaz-eve>
- INT-16 <https://romkocsmak.hu/index.php?id=blog&cikk=97>
- INT-17 https://magyarnarancs.hu/konyv/szimpla-tortenelem_romkocsmak_az_ejszakaban-66707
- INT-18 <https://www.stern.de/reise/europa/budapest--die-ruinenbar-szimplakert-ist-ein-magischer-ort-33776652.html>
- INT-19 <https://www.gozsduudvar.hu/>
- INT-20 <http://epiteszforum.hu/a-gozsdu-udvar-atepitese-20022008>
- INT-21 <https://7ker.hu/2019/01/16/a-bulinegyed-tortenete/>
- INT-22 https://enbudapestem.hu/2023/02/17/ha-valami-akkor-a-bulinegyed-hoskora-biztos-veget-ert?fbclid=IwAR2IWt6Qd1fR755Y6t_Dg697Pg4Krk7_g_NwmEdUNYP_Txoz0Od6fjqjGP4
- INT-23 <https://7ker.hu/2019/01/16/a-bulinegyed-tortenete/>
- INT-24 <https://telex.hu/komplex/2021/08/10/bulinegyed-belvaros-budapest-szorakozohelyek-szorakozas-ejszakai-elet>
- INT-25 <https://www.nightlife-cityguide.com/en/guide-nightlife/nightlife-berlin-nightlife-local-discos-kreuzberg-mitte-prenzlauer-berg/>
- INT-26 https://index.hu/kultur/2014/01/18/ez_a_pragai_bohemnegyed/
- INT-27 <https://www.nightlife-cityguide.com/cs/no%C4%8Dn%C3%AD-%C5%BEivot-pr%C5%AFvodce/no%C4%8Dn%C3%AD-Praha-no%C4%8Dn%C3%AD-kluby/>
- INT-28 <https://www.nightlife-cityguide.com/en/guide-nightlife/nightlife-Barcelona-nightlife-nightclubs/>
- INT-29 <https://www.szeretlekmagyarorszag.hu/kult/kultiplex-egy-eltunt-legendas-budapesti-szorakozohely/>
- INT-30 <https://welovebudapest.com/cikk/2021/11/5/ejszakai-elet-az-underground-kultura-uj-fellegvara-a-jozsefvarosi-turbina-kulturalis-kozpont>
- INT-31 <https://24.hu/kultura/2018/09/06/hova-menjunk-bulizni-ha-egy-kulthely-se-marad/>
- INT-32 <http://viziakos.com/bpvenues2000s.html>

INT-33	https://epiteszforum.hu/a-bartok-bela-ut-fellelegzese
INT-34	https://www.youtube.com/watch?v=hGZJgL9QaiI&t=1203s
INT-35	https://www.youtube.com/watch?v=OvYhK6MkGXQ&t=978s
INT-36	https://www.youtube.com/watch?v=79wo_IBLyzE&t=13s
INT-37	https://www.youtube.com/watch?v=IlecNroq42o&t=48s
INT-38	https://www.youtube.com/watch?v=VBnap56QfxU&t=3s
INT-39	https://ekozmu.e-epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajekoztatas/kozmuterkep
INT-40	https://hu.museum-digital.org/object/17047?navlang=ptabbazia
INT-41	http://kavehazsirato.gportal.hu/gindex.php?pg=4990546
INT-42	https://mek.oszk.hu/03100/03119/html/erdekes.htm
INT-43	https://tortenelem.com/3-legendas-budapesti-kavezo/
INT-44	https://www.facebook.com/centralgrandcafe
INT-45	https://fortepan.hu/hu/photos/?q=New%20York,%20k%C3%A1v%C3%A9h%C3%A1z
INT-46	http://retrostori.blogspot.com/2010/12/gerbeaud-cukraszda-150-eve.html
INT-47	https://vasarnap.hu/2020/12/19/budapest-elveszett-tetodiszei-vii/
INT-48	https://gallery.hungaricana.hu/hu/BudapestGyujtemeny/1054039/
INT-49	http://taban-anno.blogspot.com/2018/03/nehai-szarvas-kavehaz.html

Alaptérképek forrásai

<https://maps.arcanum.com/hu/>

Open Street Map

Cartographia alaptérkép

Google Earth fotók és térképek

Kiadott dokumentumok

BP 2030	Budapest 2030, Hosszú Távú Városfejlesztési Konceptió, 2013. április 767/2013. (IV.24.) Főv. Kgy. Határozattal jóváhagyott dokumentáció
TSZT	Budapest főváros településszerkezeti terve, 364/2021 (II.24.) Főv. Kgy. határozattal módosított Szerkezeti tervlap- Területfelhasználás
BARNAMEZŐS TERÜLET KATASZTER	Barnemazós és Belvárosi Használaton Kívüli Területek Budapesten, BFVT. Kft., 2022. december
BKK	Budapest közösségi közlekedése térkép

8. Ábrajegyzék

1. ábra: Budapest területi lehatárolása, vizsgálatban érintett területek (saját ábra)	7
2. ábra: Buda, Pest, Óbuda, majd Budapest területi változásai 1810-től napjainkig	8
(saját ábra)	
3. ábra: 1775, Pest és környékének áttekintő térképe, napjaink bulinegyedének	9
lehatárolása (saját ábra)	
4. ábra: Erzsébetváros területi változása 1777-től napjainkig (saját ábra).....	10
5. ábra: Úthierarchia, Budapest körútrendszere (saját ábra)	14
6. ábra: Budapest forrásai (saját ábra).....	16
7. ábra: Budapest fürdői napjainkban (saját ábra).....	19
8. ábra: Budapest fürdői kategorizálva (saját ábra).....	21
9. ábra: Budapest nevezetes kávéházainak helye napjainkban (saját ábra).....	23
10. ábra: Budapest bordélynegyedei a 19-20. században (saját ábra).....	28
11. ábra: Budapest nevezetes bordélyházai (saját ábra).....	29
12. ábra: Lágymányosi vigalmi negyed helyszínrajza (saját ábra)	30
13. ábra: Hungária kávéház éttermi része, Budapest Forrás: mandadb.hu	31
14. ábra: Szimpla Kert, Budapest.....	40
(Forrás: https://www.stern.de/reise/europa/budapest--die-ruinenbar-szimpla-kert-ist-ein-magischer-ort-33776652.html)	
15. ábra: Romkocsmák elhelyezkedése Budapesten (Saját ábra)	45
16. ábra: A bulinegyed, Budapest (Saját ábra).....	46
17. ábra: Budapest szórakozóhelyek által terhelt területei (Saját ábra)	47
18. ábra: Prága szórakozónegyedei (Saját ábra).....	49
19. ábra: Berlin szórakozónegyedei (Saját ábra).....	50
20. ábra: Barcelona szórakozónegyedei (Saját ábra).....	51
21. ábra: Bulinegyedek mérete területarányosan (Saját ábra).....	51
22. ábra: Bulinegyed problémafa (Saját ábra).....	53
23. ábra: Bulinegyed probléma-érték vizsgálat (Saját ábra)	54
24. ábra: Budapest meghatározó szórakozóhelyei napjainkban (Saját ábra)	56

25. ábra: Budapest szezonális szórakozóhelyei (Saját ábra)	59
26. ábra: Bartók Boulevard (Saját ábra).....	62
27. ábra: Karinthy Frigyes út szórakozóhelyek (Saját ábra)	63
28. ábra: TSZT kivágat Budapest Park.....	65
29. ábra: TSZT kivágat Dürer Kert	65
30. ábra: TSZT kivágat Barba Negra	65
31. ábra: TSZT kivágat Kobuci Kert.....	66
32. ábra: TSZT kivágat Akvárium Klub.....	66
33. ábra: Szórakozóhelyek értékelése (Saját ábra).....	68
34. ábra: Barnamezős területek értékelése	70

Mellékletek

1. Melléklet: Budapest kávéházainak listája 1912-ben

Forrás: Zsovák Károly (1912): *MAGYARORSZÁGI SZÁLLODÁK, VENDEGLŐK, KORCSMÁK ÉS KÁVÉHÁZAK CÍMTÁRA 1912. ÉVRE, Budapest, 38-50*

Kávéház neve	Kávéház tulajdonosa, címe	Kávéház neve	Kávéház tulajdonosa, címe
ABBAZIA	Steuer Gyula, VI., Andrássy út 49.	LIPÓTVÁROSI	Neumann Ignác, V., Váci u. 34.
ADRIA	Neumann és Schwartz, VIII., Rákóczi út 41.	LISZT FERENC	Klein Ármin, VI., Andrássy út 67.
AEROPLÁN	VII., Rottenbiller u. 35.	LLOYD	Frischmann Vilmos, V., Nádor u. 26.
AKADÉMIA	Geidl Lajos, V., Akadémia u. 5.	LONDON	Döcker Ferenc, VI., Váci krt. 65.
ALFÖLDI	Gorges Ödön, VII., Garay tér 19.	LOUVRE S.	Péter Ignác, VI., Andrássy út 54.
ÁMON MIHÁLY kávéháza,	IX., Ranolder u. 14.	LUDOVIKA	Papp Sándor, IX., Üllői út 115.
ÁMOR	Krausz Géza, VI., Nagymező u. 7.	MAGYAR CIGÁNYZENÉSZ OTTHON	Ladányi Ottó, VIII., Üllői út 46.
ANGOL	Reizsmann Sándor, VII., Erzsébet krt. 30.	MAGYAR IPAR	Havas Gyula, IX., Ferencz krt. 41.
ANGOL KIRÁLYNŐ Szálloda kávéháza	Palkovics Ede, IV., Deák Ferenc u. 1.	MAGYARORSZÁG	Kovács Lipót, VIII., Baross tér 15.
ANGOL PARK	Meinhardt Frigyes, VI., Hermina út 61.	MAGYAR OTTHON	Schwarcz S., VIII., Kenyérmező u. 1.
ANGYALFÖLDI	Szekerka Zoltán, VI., Hungária krt. 59/b.	MAGYAR SZALON	Jakobovics és Fia, VIII., Üllői út 14.
ANKER	Köszegi Sándorné és Waldner Sándorné, VII., Király u. 15.	MAGYAR SZÍNHÁZ	Weinstein Adolf, VII., Wesselényi u. 61.
APOLLÓ	Szigeti Fülöp, VII., Klauzál u. 2.	MAGYAR VILÁG	Nemény Béla, IV., Kossuth Lajos u.18.
ARAD	Schlesinger Jozefin, VI., Felső Erdősor 19/b.	MARGIT PARK	özv. Heszmann Károlyné, II., Margit krt. 1.
ARÉNA	Berliner és Laufer, VII., Damjanich u. 51.	MARGITSZIGETI ALSÓ kávéház	Kovács E. M., III., Margitsziget
ARÉNA UDVARI	Árvai Ottó Ede, VII., Aréna út 56.	MARILLA	Sugár Sándor, VII., Dohány u. 36.
ÁRPÁD	Löwy Gusztáv, VII., Erzsébet krt. 8.	MÁTYÁS KIRÁLY	Fehér Sámuel, VI., Csángó u. 5.
ARTISTA	VI., Városliget - Mutatványos tér	MÁTYÁS KIRÁLY	Nagy Sándor, VIII., Rákóczi út 19.
ASTOR	Fodor Berczi, VII., Erzsébet krt. 41.	MAXIM	Kovács Ilona és Társa, VI., Révay u. 14.
ATTILA	özv. Danielovics Sándorné, I., Szarvas tér 2.	MEDIKUS	Veres Kálmán, VIII., Üllői út 30.
AZ EST	Freudenfeld Adolf, VII., Dohány u. 55.	MELICHER ISTVÁN kávéháza	III., Kolosy tér 2.
BALATON	Tihanyi József, VIII., Rákóczi út 17.	MENTON	Steiner Hugó, VI., Andrássy út 51.
BALLAI GUSZTÁV kávéháza,	II., Krisztina krt. 1.	MERKUR	Gál Manóné, VI., Vörösmarty u. 63.
BAROSS	German Jenő, VIII., József krt. 45.	METEOR	Glaser Fülöp, VII., Erzsébet krt. 6.
BÁTHORY	Beyer Marcel, IV., Kálvin tér	METROPOLE	Petanovics József, VII., Rákóczi út 58.
BATTHYÁNY	Fuchs Ferenc, II., Plébánia u. 2.	M.I.E.N.K.	Fried Jenő, VIII., József krt. 29.

BAUM A. JÓZSEF kávéháza,	VII., Angol u. 33.	MIKES JÁNOS kávéháza	V., Lipót krt. 24.
BELVÁROSI	Rónai Adolf, IV., Eskü út 5.	MIKSZÁTH	Kanzler Gyula és Társa, VIII., József krt. 55
BERCSÉNYI	Gottlieb Ignác, V., Nádor u. 26.	MINERVA	Hajduska Rezső, VII., Király u. 23.
BERGER	Berger Ábrahám, VI., Rózsa u. 86.	MINTA	Strasser Jakab, VI., Nagymező u. 62.
BERGER LEÓ kávéháza	VII., Erzsébet krt. 58.	MIRAMARE	Perl Lipót, VI., Andrássy út 11.
BISCHOFF IMRÉNÉ kávéháza	VII., Csengery u. 28.	MOCCA	Wagner Vilmos, V., Zrínyi u. 16.
BODÓ	Bodó Adolf, VIII., József krt. 56.	MODERN	Bóhm Mór, IV., Ferencz József rkp. 27.
BOULEVARD	Diósi Ágoston, V., Váci krt. 24.	MULLI JÁNOS kávéháza	V., Váci u. 144.
BRISTOL Szálloda kávéháza	Illits Gyula, V., Petőfi tér 1.	MUNKÁCSY	Géber Ignác és Társa, VIII., Rákóczi út 57.
BRITANNIA	Bohumiczky Rezső, II., Széna tér 7.	MUNKÁS	Mózes Samu, VIII., József u. 60.
BRÓDY IGNÁC kávéháza	III., Szentendrei út 3.	MŰZEUM	Gruber Károly, VIII., Főherceg Sándor u. 2.
BUDAI OTTHON	Paul J. és Társa, II., Margit krt. 5.	MŰZSA	Hirn Simon, VIII., Baross tér 9.
BUDAI VIGADÓ	Klos Lajos, II., Corvin tér 8.	MŰCSARNOK	Salzberger és Reisz, VI., Andrássy út 64.
BUDAPEST	Schlesinger Simon, VIII., József krt. 70.	MŰEGYETEM	Vass A. Lajos, I., Gellért tér 3.
BÜCHLER J. kávéháza	VII., Thököly út 42.	NÁDASDY	Frankel József, IX., Ranolder u. 11.
CAIRO	Kohn Márk, VI., Király u. 112.	NÁDOR Szálloda kávéháza	Hollstein Testvérek, IV., Vámház krt. 2.
CALVIN	Lorber Ignác, IX., Üllői út 1.	NAGY SÁNDORNÉ kávéháza	VI., Váci krt. 82.
CASINO	Bieber József, IV., Magyar u. 5.	NEFELEJTS	Kaufer Izidor, VII., Nefelejts u. 45.
CASINO	Frisch Rezső, II., Margit krt. 40.	NEMZETI	Schmidt József, IX., Ráday u. 15.
CASINO	Guttman Vilmos, X., Füzér u. 19.	NEMZETKÖZI	Deutsch Arthur, VIII., Népszínház u. 28.
CEYLON	Ligeti Vilmos, VII., Rottenbiller u.10.	NÉPOPERA	Weisz József, VIII., Népszínház u. 33.
CIGÁNYZENÉSZ OTTHON	Ladányi Ottó, IX., Ráday u. 15.	NÉPSZÍNHÁZ	Grosz Dezső, VIII., Népszínház u. 29.
CIRKUS	Lauffer Vilmos, VI., Városliget	NEW YORK	Harsányi Testvérek, VII., Erzsébet krt. 9-11.
CIRKVENICA	Földes Dezső, VI., Thököly út. 3.	NIPPON	Kun Gyula, VI., Teréz krt. 50.
CITROM	Juhász Imre, VII., Akácfa u. 38.	NIZZA	Rényi József, VI., Váci krt 19.
CITY	Kaiser Miksa, V., Szabadság tér 13.	NIZZA	Grünfeld Miksa, VIII., Tavaszmező u. 2.
CLUB	Katona Gyula, V., Lipót krt. 16.	NYUGOTI	Vázsonyi Gyula, VI., Váci út 2.
CONTINENTAL	Fejér Gyula, V., Nádor u. 22.	ÓBUDAI OTTHON	III., Szentlélek tér 4.
CORVIN	Donreich Károly, I., Dísz tér 8.	OPERA	Steiner József, VI., Andrássy út 24.
CSARNOK	Mandelbaum Lipót, IX., Csarnok tér 4.	ORCZY	Strasser Ármín, VII., Károly krt. 17.
CSÁSÁRFÜRDŐ	Lineberg József,	ORCZYHOZ	Ungár Dániel, X., Orczy út 26.
CURIA	Fábián Alice, V., Alkotmány u. 12.	ORIENT Szálloda kávéháza	Németh Károly, VII., Rákóczi út 42.
DAMJANICH	Berger A., VII., Damjanich 2.	ORSZÁGHÁZ	Gárdonyi József, V., Nádor u. 31.

DEÁK FERENC	Szabó Kálmán, VIII., Aggteleki út 7.	ORSZÁG-VILÁG	Horváth Dezső, VI., Andrássy út 61.
DEÁK OTTHON	Tóth Károly, VIII., József krt. 40.	OSTENDE	Grosz Ödön, VII., Rákóczi út 20.
DELI S. kávéháza	V., Mária Valéria u. 12.	OTTHON	Márkus Imre, VIII., Rákóczi út 9.
DÉLI VASÚT	Donreich Ármin, I., Alkotás u. 1/b.	PALACE MULATÓ	VII., Rákóczi út 70.
DEMOKRATA	Hermann József, VII., Elemér u. 28.	PALATINUS	Hochsinger Miklós, V., Lipót krt. 5.
DRECHSLER	Strasser Gyula, VI., Andrássy út 25.	PALERMO	Thein J. és Társa, VI., Andrássy út 47.
DREYFUS	Ringler Adolf, IV., Vasvári Pál u. 1.	PÁLFFY	özv. Fried Vilmosné, II., Pálffy u. 1.
DUNA	özv. Galentin I.-né, III., Laktanya u. 5.	PÁLFFY	Kovács Gyula, II., Zsigmond u. 2.
EDISON	Weingruber Ignác, VI., Teréz krt. 24/a.	PALOTA	Láng Emil, I., Szent János tér 4.
EGER GYULA kávéháza	III., Főtér 6.	PANNÓNIA Szálloda kávéháza	Pelzmann Ferencz, VIII., Rákóczi út 7.
EGYETÉRTÉS	Lőwy Pál, VI., Podmaniczky u. 37.	PÁRIS Szálloda kávéháza	Simon Pál, VI., Váci krt. 25.
ELEVATOR	Svertetzky Károly, IX., Ferenc krt. 1.	PARK	Grossmann Lázár, VII., Aréna út 33.
EMKE	Wassermann Mór, VII., Erzsébet krt. 2.	PARLAMENT	Schaffer D. Dezső, V., Nagykorona u. 19.
EÖTVÖS	Szikszai Adolf, VI., Eötvös u. 2.	PETŐFI SZOBOR	Dömötör F., V., Petőfi tér 4.
ERDÉLYI	Apfelbaum Zsigmond, VIII., Kis Stáció u.5.	PHILADELPHIA	Szabó Sámuel, I., Alagút u. 3.
ERZSÉBET	Kohn Dávid, VII., Kisdíófa u. 2.	PICCOLÓ	Kőszegi Gézné, II., Zsigmond u. 15.
ERZSÉBET	Nemecsánszky Elemér, IX., Üllői út 95.	PICCOLÓ	Stern Vilmos, V., Váci krt. 20.
ERZSÉBET HÍD	Pulyai Gábor, II., Döbrentei tér 6.	PILVAX	Papp József, IV., Koronaherceg u. 7.
ERZSÉBETTÉRI KIOSZK	Herz R. Rezső, V., Erzsébet tér 7.	PODMANICZKY	Rosner Károlyné, VI., Podmaniczky u. 63.
EURÓPA	özv. Czugorac Szilárdné, II., Fő u. 80.	POLCZNER ISTVÁN kávéháza	I., Szentlélek tér 4.
FAVORIT	Szende Ignác, IV., Királyi Pál u. 16.	POLGÁRI	Gruber József, VII., Akácfa u. 54.
FEHÉRVÁR	Kutlányi János, I., Fehérvári út 44.	PORTUGAL	Singer Frigyes, VII., Bethlen u. 5.
FERENCZVÁROSI	Lippner József, IX., Üllői út 69.	RÁKÓCZI	Zuckerandel Izidor, VIII., Teleki tér 4.
FÉSZEK	Almássy Károly, VI., Andrássy út 81.	RÁKOSI	Rákosi Gyula, VII., Thököly út 27.
FIGÁRÓ	Wolf József, VI., Hajós u. 25.	RAPSZKY ZSIGMOND kávéháza	IX., Ferencz krt. 46.
FIUME	Goldberger Salamon, IV., Múzeum krt. 13.	REDLICH	Redlich Adolf, III., Vöröskereszt u. 9.
FLORA	Salzberger Árminné, IX., Soroksári út 35.	RÉMI Szálló kávéháza	Weisz R., VII., József krt. 4.
FOLIES CAPRICE	Keleti Hermann, VI., Révay u. 18.	RIMINI	Herzmann Dezső, VI., Aréna út 60.
FOOTBALL	Farkas Mihály, VII., Thököly út 11.	RIVIERA	Kovács és Róna, VII., Aréna út 9.
FORTUNA	Weisz Adolf, VIII., Bérkocsis u. 21.	RODER GYULA kávéháza	VII., Garay tér 5.
FŐVÁROSI ORFEUM	Waldmann Imre, VI., Nagymező u. 17.	RÓMA	Adler és Kiss, VII., Wesselényi u. 13.
FRANCAIS	Bonner Miksa, VI., Andrássy út 32.	RÓNA GYULA kávéháza	X., Népliget
FRENKEL JÓZSEF kávéháza	IX., Ranolder u. 30.	ROOSEVELT	Láng A. és Társa, VII., Izabella tér 1.

FRÜHAUF	Fodor Berczi, VIII., Rákóczi út 73.	ROSENFELD HENRIK kávéháza	III., Lajos u. 91.
GELLÉRT	Gebauer József, I., Fehérvári út 1.	RÓTH DÁNIEL kávéháza	VII., Dohány u. 66.
GENTRY	Büchler Adolf, VI., Nagymező u. 44.	ROYAL ORFEUM	VII., Erzsébet krt. 31.
GENTRY	Weisz Béláné és Társa, IV., Magyar u. 4.	ROYAL PAVILLON	Gerbeaud Emil, VI., Városliget
GENUA	Schreiber Henrik, VII., Dob u. 65.	ROYAL Szálló kávéháza	VII., Erzsébet krt. 49.
GERLÓCZY	Engel Miksa, IV., Gerlóczy u. 1.	ROYAL Szálló udvari kávéháza	VII., Erzsébet krt. 49.
GERSTNER IGNÁCZ kávéháza	VIII., Baross u. 84.	SALVATOR	Stern Ignác, VII., Dob u. 31.
GOLDMANN JÁNOS kávéháza	VII., Király u. 33.	SALZER IGNÁCZ kávéháza	IV., Károly krt. 5.
GOLDSTEIN DÁVIDNÉ kávéháza	VI., Nagymező u. 49.	SCHERING JÁNOS kávéháza	VIII., Baross u. 118.
GRÁF-FÉLE KÖZVÁGÓHÍD kávéház	Cserépi István, IX., Soroksári út 54.	SCHWARCZ és TÁRSA kávéháza	VI., Király u. 10.
GRESHAM-VENEZIA	Salzer Mór, V., Ferencz J. tér 5.	özv. SEBŐ MIKÓSNÉ kávéháza	VIII., Reviczky u. 9.
GROSZMANN MANÓ kávéháza	VI., Király u. 70.	SEBŐK SÁNDOR kávéháza	X., Kápolna u. 10.
ÖZV. HACKSPACHER MIHÁLYNÉ kávéháza	VI., Hungária krt. 99.	SEEMANN	Gál Arnold, V., Váci krt. 70.
HADIK	Somló Vilmos, I., Fehérvári út 36.	SEIFERT DEZSŐ kávéháza	VII., Kerepesi út 40.
HAMBURG	Hamburger Adolf, VIII., Rákóczi út 75.	SIMPLON	Vörös Ernő, VIII., József krt. 8.
HAVAS GYULA kávéháza	IX., Ferencz krt. 41.	SORRENTÓ	Garai Ármin, VI., Teréz krt. 19.
HAZÁM	Vámos Dezső, VIII., József krt. 3.	SPLENDID	Ungár Mártonné, IV., Károly krt. 24.
HAZÁNK	Árvai Lipót, VII., Dembinszky u. 7.	SPOLÁRITS GYÖRGY kávéháza	VIII., József krt.37-39.
HELVETIA	Braun A., VI., Andrássy út 35.	SPORT	Pollák Hermann, VII., Rákóczi út 82.
HERCZL	Schwarz S. és Társa, VI., Király u. 10.	STATISZTIKA	Schönmann Jakab, II., Margit krt. 49.
HIMNUSZ	Drucker Mór, V., Váci út 38.	STEFÁNIA CORSÓ	Klein Testvérek, VII., Thököly út 80.
HOLDVILÁG	Gelb Adolf, VIII., Hársfa 17.	STEINER JÓZSEF kávéháza	VIII., Baross u. 99.
HOLZER EDE és Fiai kávéháza	VI., Andrássy út 5.	STRASSER	Strasser Ármin, IV., Károly krt. 14.
HUNGÁRIA	Neumann Mórné, VI., Andrássy út 56.	SZABADSÁG	Strausz Antal, V., Aulich u. 8.
HUNGÁRIA SZÁLLODA kávéháza	Burger Károly, IX., Türr István u. 1.	SZALON	Fischer Adolf, III., Zsigmond tér 8.
HUNNIA	Mitsek Testvérek, IV., Királyi Pál u. 20.	SZALON	Weisz Béláné, VIII., József krt. 9.
ILONA	Neu Márton, I., Krisztina krt. 81.	SZARVAS	Hoyer Dezső, I., Szarvas tér 1.
INDIA	VIII., Népszínház u. 17.	SZÉCHENYI	Petrovits György, IX., Ferencz rkp. 9.
NTIM	Walter Bernát, VIII., Főherceg Sándor tér 8.	SZEGED	Ruider Sándor, VII., Dohány u. 2.
IPAROS	Komáromi Pál, IX., Angyal u. 17.	SZÉKESFŐVÁROSI KIOSZK	Lusthauser és Gerő, VII., Stefánia út 28.
ISTVÁN FŐHERCEG	Bandler E., V., Akadémia u. 1.	SZÉKESFŐVÁROSI PAVILLON	Weingruber Ignác, VI., Városliget
ISTVÁN KIRÁLY	Gerstl Ferencz, VI., Podmaniczky u. 8.	SZERB	Márk Károly, IV., Hajó u. 5.
JANI	Braumann Gyula, VI., Ó u. 24.	SZIGETVÁRI	Garai Sándor, VIII., Baross u. 11.

JAPÁN	Kertész Ármin, VI., Andrássy út 45.	SZÍNHÁZ	Somló Vilmos, V., Lipót krt. 19.
JARDIN DE PARIS	VII., Erzsébet királyné út 1.	TERÉZVÁROSI	Lukács Miklós, VI., Király u. 52.
JÓKAI	Bárd József, IV., Só u. 10.	TERMINUS	Klauber J., VI., Teréz krt. 52.
JÓZSEFVÁROSI IPAR	Lissauer Ignác, VIII., Teleki tér 7.	THOMÁSZOVITS JAKAB kávéháza	III., Flórián u. 14.
JÓZSEFVÁROSI NAGYKÁVÉHÁZ	Teiszler József, VIII., Kálvária tér 18.	THÖKÖLY	Reichert Dávid, VII., Thököly út 22.
JÓZSEFVÁROSI OTTHON	Grün Jánosné, VIII., Práter u. 46.	TIGRIS	Schwarcz Ignác, VII., István út 33.
JÓZSI	Steiner József, VII., Almássy tér 7.	TROCADERO MULATÓ	Grüner Jakab, VII., Király u. 77.
KÁROLY	Hermann Tivadar, VI., Király u. 98/a.	TUCKER	Tucker Samu, III., Mókus u. 6.
KECSKEMÉTI	Bergmann Herman, VII., Garay tér 16.	TURIN	Edelmann Mór, VIII., Rákóczi út 84.
KELETI	Szántó Béla, VII., Baross tér 17.	ÚJ IDŐK	Kállai J., VI., Váci krt. 45.
KINIZSI	Földvári M., VII., Akácfa u. 7.	ULITS	Ulits Lőrincz, V., Vigadó tér 3.
KIRÁLY	Steiner Hugó, VII., Erzsébet krt. 53.	UNGÁR DÁNIEL kávéháza	VIII., Orczy út 40.
KISFALUDY	Schwacz Ernőné, VIII., Kisfaludy u. 13.	UPOR	Upor József, V., Szabadság tér 17.
KISFALUDY	Sebők Mór, VI., Teréz krt. 44.	ÜSTÖKÖS	Goldstein Dávidné, VII., Szövetség u. 4.
KIS JAPÁN	Lipp Ignác, IX., Ferencz krt. 44.	VADÁSZKÜRT Szálloda kávéháza	Kommer Ferencz, IV., Türr István u. 5.
KIS KOHN	Kohn Dávid, VI., Vasvári Pál u. 10.	VAJDAHUNYAD	Horváth Mihály, VII., Thököly út 8.
KIS SZÍNHÁZ	Ungerleider Mór, VI., Városliget- Mutatványos tér	VALERIA	Szeiffert Antal, VIII., József krt. 87.
KLOTILD	Katona Géza, IV., Váci u. 38.	VÁRKERT KIOSZK	Forgó Károly, II., Ybl Miklós tér 9.
KOHN IGNÁCZ kávéháza	VI., Városliget-Játék tér	VASÚTI	Fisch Herman, VI., Váci krt. 61.
KORNFELD SAMU kávéháza	V., Szabadság tér 5.	VASVÁRI MULATÓ	Vasvári Adolf, VII., Király u. 39.
KORONA	Harkai Gyula, IV., Váci u. 14.	VELENCZE	Kossa Béla, VII., Rákóczi út 68.
KORONA	Polifka Károly, III., Kiskorona u. 49.	VENESIA	Salczer Mór, V., Ferencz József tér 5.
KOVÁCS	Kovács A., VI., Andrássy út 48.	VIGADÓ	Evva Lajos, V., Deák Ferencz u. 2.
KÖBÁNYAI CASINÓ	X., Füzér u. 13.	VIGSZÍNHÁZ	Bruck Károly, V., Lipót krt. 32.
KÖBÁNYAI IPAR	Kauffmann M., X., Kápolna u. 7.	VIKTÓRIA	Berger Aladár, VII., István út 33.
KÖR	Weiszberger J. József, VII., Erzsébet krt. 44.	VÖRÖSMARTY	Klopper Mór, VII., Dob u. 91.
KÖZPONTI	Grineck és Mészáros, IV., Egyetem u. 1.	WAGNER	Berger Szilárd Lajos, V., József tér 5.
KÖZPONTI	Róth Kálmán, X., Kápolna u. 2/a.	WALES BAR	özv. Helfy Albertné, VIII., Baross u. 11.
KÖZPONTI Szálloda és kávéháza	ifj. Sprung János, VII., Baross tér 28.	WEKERLE	Blau Béla, VII., Rákóczi út 70.
KRISTÁLY	Lusztig Leontin, III., Zsigmond u. 43.	özv. WERNER JÓZSEFNÉ kávéháza	X., Kerepesi út 140.
KRISZTINAVÁROSI SZÍNHÖR	Schabenbock József, I., Alagút u. 5.	WERTHEIMER ORFEUM	VI., Szerecsen u. 35.
LÁZÁR JÓZSEF kávéháza	VII., Dob u. 20.	WINDSOR	Weisz Bertalan, VI., Andrássy út 20.
LEICHTMANN IGNÁCZ kávéháza	VI., Anker köz 2.	ZALA	Ernst Mihály, VII., Dohány u. 40.
LIEDL JÓZSEF kávéháza	VIII., Mátyás tér 14.	ZELMANOVITS	IX., Ferencz krt. 44.

LIGET	Groszmann Lázár, VI., Aréna út 33.	ZÖLD KOSZORÚ	Grün Ignác, VII., Alsó Erdősor u. 6.
LILIOM	Hikade Károly, IX, Tompa utca 17/a	ZRÍNYI	Lówy Dezsőné, VII., Mátyás tér 1.

2. Melléklet: Abbázia, 1930 (INT-40)

3. Melléklet: Pilvax Kávéház (INT-41)

4. Melléklet: Japán Kávéház (INT-42)

5. Melléklet: Művész Kávéház (INT-43)

6. Melléklet: Central Kávéház (INT-44)

7. Melléklet: New York Kávéház (INT-45)

8. Melléklet: Gerbeaud (INT-46)

9. Melléklet: Hadik (INT-47)

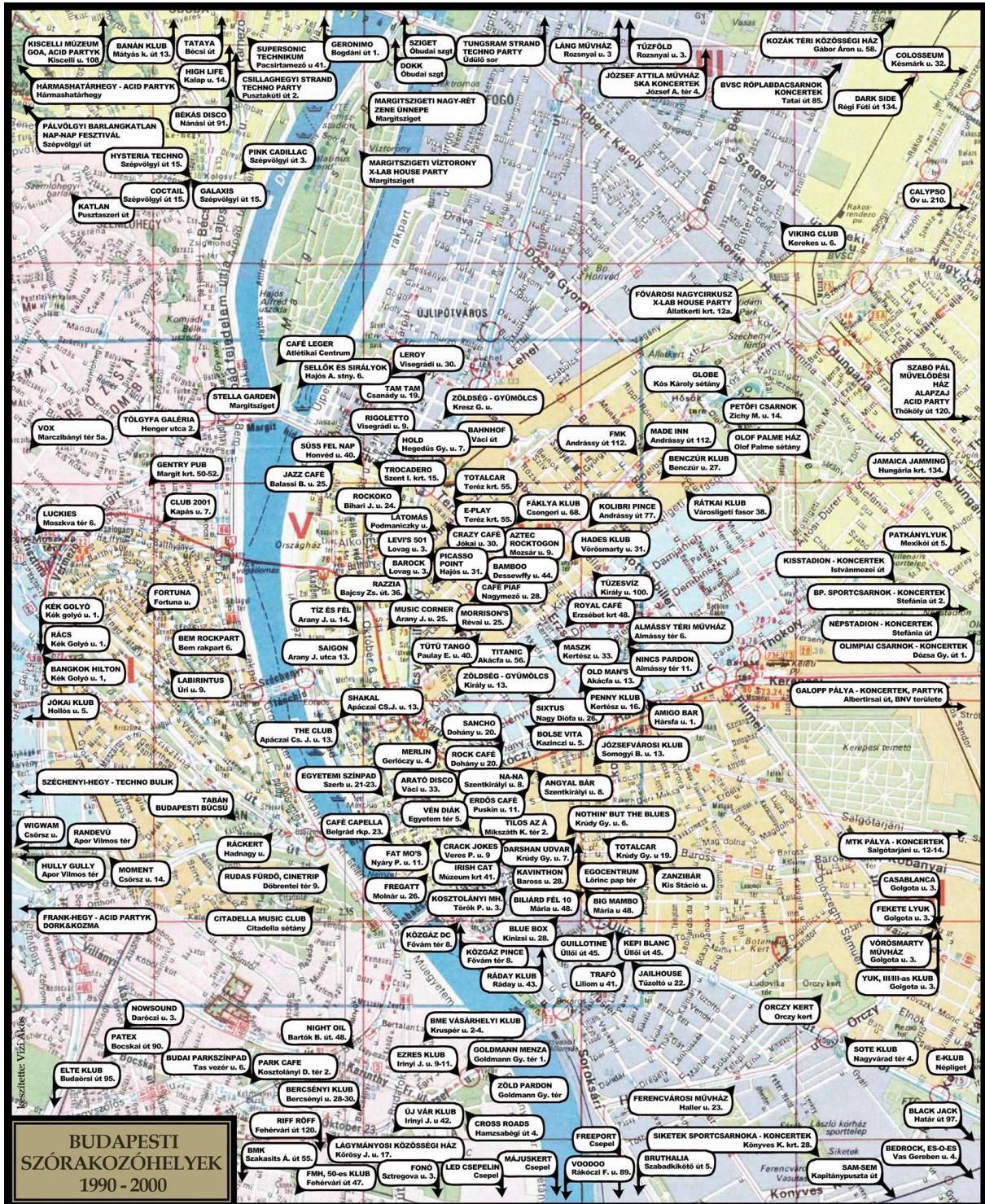
10. Melléklet: Drechsler Kávéház (INT-48)

11. Melléklet: Szarvas Kávéház (INT-49)

13. Melléklet: Budapest szórakozóhelyeinek térképe az 1990-es években, 1990-2000 (INT-14)

14. Melléklet: Budapest Romkocsmáinak listája (Saját ábra)

	Napjainkban is üzemelő		Megszűnt
1	57-es számú italbolt	70	Bobek Cafe
2	A Grund	71	Bordó Bisztró
3	Auróra (ex Sirály)	72	Castro Bistro
4	Barom bár	73	Corvin Tető
5	Cintányéros Borozó	74	Dür Kert (Régi)
6	Csendes Létterem	75	Ellátó Kert
7	Csendes Társ	76	Filter Klub
8	Csiga Caffé	77	Frisco
9	Doboz	78	Garzonkert
10	Dzszs Bár	79	Görbe Bögre
11	Élesztőház	80	Hableány
12	Ellátó	81	Jelen Bisztró
13	Extra	82	Kalap
14	Fecske Presszó	83	Kazimir
15	Fekete Kutya	84	Kék Ló
16	Füge Udvar	85	Kis Á
17	Garzon Caffé	86	Klauzáll Garden (ex Alcatraz Garden)
18	Gólya Presszó	87	Klub Béla
19	Gozsdu udvar	88	Körlet Terasz
20	Grandio Jungle Bar	89	Kuplung
21	Hintaló Iszoda	90	Léhűtő
22	Hivatal	91	Limo Café
23	Illegál	92	Lokál
24	Iskola (ex Tűzraktér)	93	Macskafogó Terasz
25	Kandalló Pub	94	Méter
26	Kazán	95	MUMUS
27	Keksz	96	MÜSZI
28	Keret klub	97	Patent
29	Kertem	98	Pepita Ofélia
30	Kisüzem	99	R33
31	Kobuci Kert	100	Retox Bar
32	Kőleves Vendéglő	101	RoHam Bar
33	Központ Budapest	102	RoHAM Bar
34	Krimó	103	Sark
35	Kupak Bar	104	Sirály
36	Lámpás	105	Sufni
37	Liter Bar	106	Super 8
38	LUMEN	107	Szezon
39	Macska	108	Szociális Helyiség
40	Magvető Café (ex Hátsó Kapu)	109	Téli Kertem
41	Manyi- Kulturális Műhely	110	Tip Top Bar
42	Massolit	111	Trafiq Bar
43	Mazel Tov	112	Trapéz
44	Mersz Klub	113	Zeg Zug

45	Mika Tivadar Kert	114	Zöld Macska Diákpince
46	Műhely Pub	115	Zsiga Bar
47	Ötkert		
48	Otthonka		
49	Patyolat bar		
50	Pótkulcs		
51	Púder Bárszínház		
52	Rácskert		
53	Rengeteg RomKafé		
54	Rombusz Terasz		
55	Romkert		
56	Spinoza		
57	Stika		
58	Szatyor Bár		
59	Szimpla Kert		
60	Szimpla Mini		
61	Szóda		
62	Tarajos Gőte Leitató (ARTklub)		
63	Tel Aviv Cafe		
64	Telep		
65	TEREM		
66	Toldi Klub		
67	UdvarRom		
68	Úri Muri kávéház és mulató		
69	Vittula		

15. Melléklet: A bulinegyed szórakozással kapcsolatos intézményei (Saját ábra)

16. Melléklet: Budapest szórakozóhelyeinek térkép e a 2000-es években, 2000-2010 (INT-32)

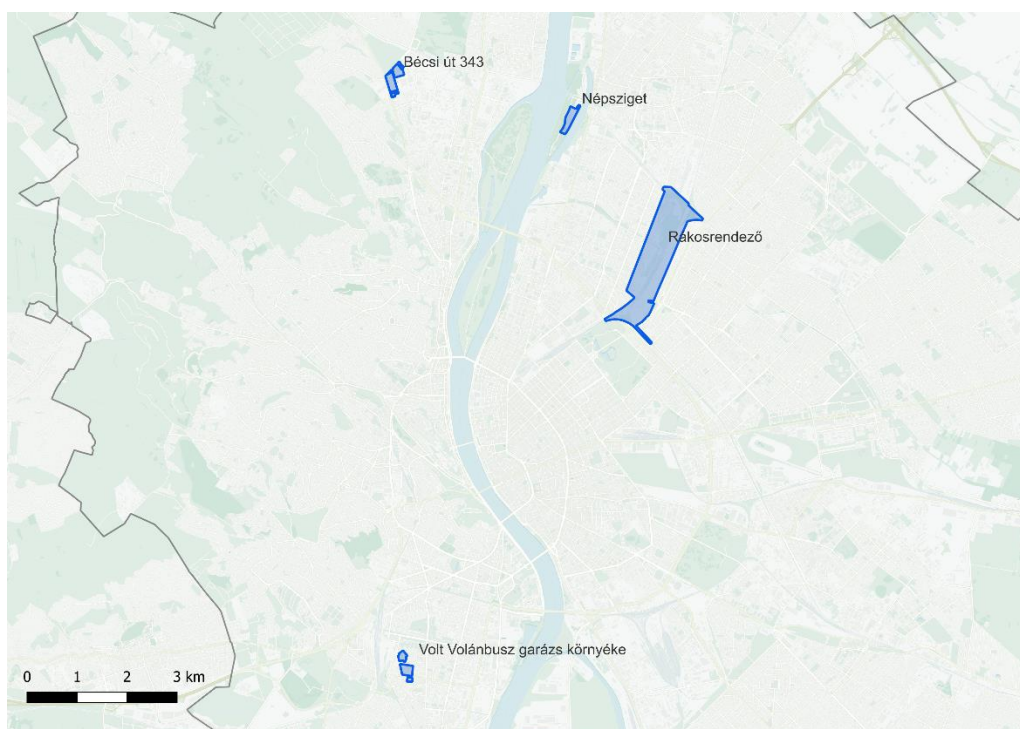
17. Budapest legjelentősebb szórakozóhelyeinek listája napjainkban (Saját ábra)

Bárok	Romkocsmák	Szórakozóhelyek, klubok
360 Bar	Csendes Létterem	A38 Hajó
4es6os Király	Dzszs Bár	Akvárium Klub
A Grund	Gozsdu udvar	Arzenál
Béla bár	Grandio Jungle Bar	Auróra
Blokk Bar	Kisüzem	Barba Negra
EASY Art Space	Kőleves Vendéglő	Budapest Park
Enter Bar	Központ Budapest	Club Heaven
Fröccsterasz	Krimó	Doboz
Habakuk bár	Lámpás	Dürer Kert
High Note Skybar	Manyi- Kulturális Műhely	Ellátó
Humbák Borkápolna	Mazel Tov	Fészek Kulturális Központ
Pinyó Klub	Mika Tivadar Kert	Füge Udvar
Place Bár	Műhely Pub	Gödör Klub
PONTOON	Rácskert	Gólya
Stifler Bar	Telep	Instant-Fogas Komplexum
Szatyor Bár	Úri Muri kávéház és mulató	Lock Budapest
Twentysix Budapest	Vittula	MADAM Budapest
		Morrison's 2
		Romkert
		Stifler Ház
		Symbol Budapest
		Turbina Kulturális Központ

18. Melléklet: A vizsgált szórakozóhelyek (Saját ábra)

19. Melléklet: A vizsgált barnamezős területek (Saját ábra)

Bécsi út 343

ÉTV. szerinti "klasszikus" barnamezős terület

Területi adatok

Telkek száma:	32
Telkek területe:	114335 m ²
Beépített alapterület:	11837 m ²

A terület Budapest III. kerületében, a Bécsi út- Pomázi út által lehatárolt tömbben található. Ez a klasszikus barnamezős terület egykor a téglagyárnak adott otthont. Óbuda gazdasági területei és a hegyvidéki kertvárosias lakóterületek határán helyezkedik el.

Megközelíthetőség

A terület megfelelő közúti kapcsolatokkal rendelkezik, északról a Pomázi út, nyugatról pedig a Bécsi út főutak határolják. Kötöttpályás közlekedés jelenleg a Bécsi út és a Vörösvári út csomópontjáig van kiépítve, a területtől 1,6 km-re található a vasútvonal Óbuda megállóhelye. A tervezett fejlesztés a villamosvonal meghosszabbítását és a kerékpáros infrastruktúra kiépítését foglalja magába.

Jelenlegi

Tervezett (TSZT)

Közmű adottságok, TSZT

A Bécsi- és pomázi út mentén ivóvíz főnyomóvezeték üzemel, a szennyvíz elvezetése részben biztosítva van. A Pomázi úton középnyomású gázhálózat üzemel, a villamosenergia- ellátást a Kaszásdűlő alállomása biztosítja. Zajterhelés érinti a területet a Bécsi út által.

A telkek a hatályos TSZT besorolása szerint:

Vi-1

Gksz-2

Lehetséges funkciók

Rákosrendező

ÉTV. szerinti "klasszikus" barnamezős terület

Területi adatok

Telkek száma:	14
Telkek területe:	1702748 m ²
Beépített alapterület:	124065 m ²

A telkek a XIV. kerületi Rákosrendező vasúti pályaudvar mentén elhelyezkedő használaton kívüli területen fekszenek. Ez a 90-es évek előtt Budapest egyik jelentős teherpályaudvaraként szolgált, majd üzemem kívül helyezték. Ez az egyik legnagyobb fejlesztési potenciával ellátott terület, jó kapcsolatokkal, városszerkezeti előnnyel. Jelenleg feltáratlan a terület.

Megközelíthetőség

2 oldalról, az M3-as autópálya bevezető szakasza felől és a Tatai útról lehet megközelíteni. A Millenniumi Földalatti Vasút kötöttpályás közlekedést biztosít. Tervezett fejlesztés a Millenniumi Földalatti Vasút és a Nagy Lajos király úti villamos meghosszabbítása. Továbbá tervezve van a terület északi részén egy 1000 férőhelyes P+R parkoló létrehozása.

Jelenlegi

Tervezett (TSZT)

Közmű adottságok, TSZT

A területet több ivóvíz főnyomóvezeték és főgyűjtő csatorna is keresztezi, a víziközmű ellátás biztosítható, csakúgy, mint a villamosenergia-ellátás. Elérhető nagyközépnomású távhőhálózat és gázhálózat.

A telkek a hatályos TSZT besorolása szerint:

Vi-1	Gksz-1
Gksz-2	K-Rek

Lehetséges funkciók

Népsziget- egykori Ganz gyár

ÉTV. szerinti "klasszikus" barnamezős terület

Területi adatok

Telkek száma:	1
Telkek területe:	81827 m ²
Beépített alapterület:	19171 m ²

A terület a Népsziget XIII. kerület felé eső részén helyezkedik el. Egykor ipari és vendéglátóipari egységekként üzemelt. Napjainkban is fennállnak a volt Ganz Sziget Hajó- Daru és Acélszerkezetgyártó Kft. Épülete, melyek állapota jelentősen leromlott, a Hotel Sziget épületeivel együtt. Az üdülőterület állapota szintén elhanyagolt.

Megközelíthetőség

A terület a Zsilip utcáról közelíthető meg, ami az Újpesti híd déli oldalától magánút. Közösségi közlekedéssel nincs ellátva a terület. Tervezett közlekedési fejlesztések közül az Újpest és Népsziget között tervezett gyalogos- és kerékpáros hidak létrehozása érintik.

Jelenlegi

Tervezett (TSZT)

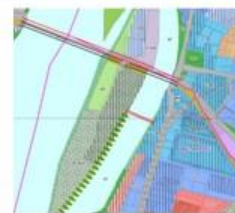

Közmű adottságok, TSZT

A területet ivóvíz főnyomóvezeték és középvezetékű kábelhálózat határolja a Népsziget út felől. Az északi oldalon nagyközépnomású gázvezeték található. A szennyvízelvezetés nem épült ki, potenciális talajszennyezettség veszélyezteti a területet.

A telkek a hatályos TSZT besorolása szerint:

K-Rek

Lehetséges funkciók

Volt Volánbusz garázs környéke

ÉTV. szerinti "klasszikus" barnamezős terület

Területi adatok

Telkek száma:	5
Telkek területe:	83080 m ²
Beépített alapterület:	21548 m ²

A XI. kerületi területet a Than Károly utca- Andor utca- Pajkos utca és Hadak útja fogják közre. Kelenföld közelsége miatt kezdenek elfogni a lakófunkciók, helyüket a telephelyek, irodák veszik át. Találhatóak itt további alulhasznosított területek, elhagyott, üres épületek.

Megközelíthetőség

A területet elsősorban az Andor utcához kapcsolódó kiszolgálóutakon lehet megközelíteni. A közösségi közlekedést az autóbuszjáratok biztosítják. A volt Volánbusz garázst a településszerkezeti jelentőségű kerékpáros infrastruktúra kiépítése érinti.

Jelenlegi

Tervezett (TSZT)

Közmű adottságok, TSZT

A Hadak útján ivóvíz vezeték létesült, továbbá a Hadak útja-Bikszádi utca vonalán pedig egyesített főgyűjtőcsatorna. A pajkos utca- Hadak útja mentén nagyfeszültségű gázvezetéket telepítettek, van lehetőség bevonni a távhőszolgáltatásba.

A telkek a hatályos TSZT besorolása szerint:

Lk-1

Vi-2

Lehetséges funkciók

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Orosz Ágnes
A Hallgató Neptun kódja: E4GY0K
A dolgozat címe: A város másik oldala- Budapest szórakozóhelyeinek vizsgálata
A megjelenés éve: 2023
A konzulens intézetének neve: Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Településépítészeti és Települési Zöldinfrastruktúra Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemitulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2023 év 11 hó 06 nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

NYILATKOZAT

ÓROSZ ÁGNES (név) (hallgató Neptun azonosítója: E4GYØK)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a
záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő
védésre javaslom./ nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2023 év NOVEMBER hó 03 nap

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.